

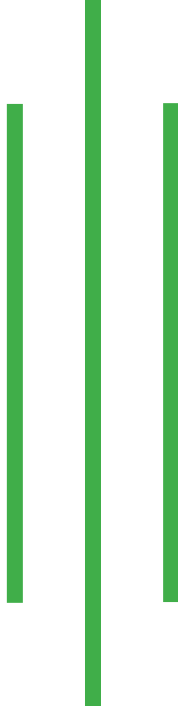
फलफूल सम्बन्धी राष्ट्रिय तथ्याङ्क

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
कृषि विभाग
राष्ट्रिय फलफूल विकास केन्द्र
कीर्तिपुर, काठमाडौं
२०७८, असार

फलफूल सम्बन्धी राष्ट्रिय तथ्याङ्क

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
कृषि विभाग
राष्ट्रिय फलफूल विकास केन्द्र
कीर्तिपुर, काठमाडौं
२०७८, असार

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय
राष्ट्रिय फलफूल विकास केन्द्र
कीर्तिपुर, काठमाडौं
२०७८, असार

मन्तव्य

नेपालमा प्राचीनकालदेखि धार्मिक एवम् साँस्कृतिक महत्वका विभिन्न फलफूल र फूलहरूको संरक्षण गरिदै आएको पाइन्छ। हालका दिनहरूमा मानव स्वास्थ्यका लागि फलफूलको योगदान बढ्दो छ। त्यसैगरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षा, आर्थिक-सामाजिक समृद्धि र वातावरणीय सुधारमा फलफूलका बोट-बिरूवाको महत्व उल्लेखनिय रहेको छ। गुणस्तरीय फलफूलको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने, फलफूलको उपलब्धता बढाई सर्वसाधारणको पोषण अवस्थामा सुधार गर्ने, फलफूलमा आत्मनिर्भरता र आयात प्रतिस्थापनमा टेवा पुर्‍याउने, निर्यात योग्य फलफूलहरूको निर्यात व्यापार प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, रोजगारी तथा आयस्तर वृद्धि गर्ने र फलफूल बिरूवा रोपण गरी भू-क्षय रोकथाम तथा वातावरण संरक्षण र सौन्दर्यता (Aesthetic value) प्रदान गर्ने यस केन्द्रको उद्देश्य रहेकोमा फलफूल तथा पुष्प सम्बन्धी आवश्यक तथ्याङ्कको उपलब्धता र विश्लेषणले यस क्षेत्रको योजना तर्जुमा र समग्र कार्यक्रम निर्धारणमा मार्ग निर्देशन प्रदान गर्दछ।

वार्षिक रुपमा कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय लगायत यस राष्ट्रिय फलफूल विकास केन्द्रबाट फलफूल सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरको तथ्याङ्क प्रकाशन भईरहे तापनि विभिन्न वर्षको फलफूल सम्बन्धी तथ्याङ्क एउटै पुस्तकमा समेटेर हालसम्म प्रकाशन नभएकाले यो तथ्याङ्क पुस्तक तयार पारिएको छ। देशभरको फलफूल तथा पुष्प सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरको तथ्याङ्क र आयात निर्यातको तथ्याङ्क समावेश भएको यस पुस्तकबाट पाठक वर्गलाई उपयोगी जानकारी प्राप्त हुने विश्वास लिएको छु। नीति निर्माता, कृषक, व्यवसायी, शिक्षण संस्था र कृषि उद्यमीहरूलाई यो पुस्तक निकै उपयोगी स्रोत हुनेछ।

यस पुस्तक तयारी गर्नको लागि आवश्यक तथ्याङ्क उपलब्ध गराई दिनु हुने कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, Floriculture Association of Nepal (FAN), Department of Customs (DOC) र अन्य सम्बन्धित निकायहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु।

यो सामाग्री तयार गर्न सक्रिय रुपमा संलग्न हुनु भएका कृषि अर्थ विज्ञ अनुशा कार्की र यसको सम्पादनमा संलग्न हुनु भएका वरिष्ठ बागवानी विकास अधिकृत याम कुमारी श्रेष्ठलाई विशेष धन्यवाद व्यक्त गर्दछु।

यस पुस्तकका पाठकवर्ग तथा प्रयोगकर्ताहरूबाट समसामयिक सुझाव एवम् सकारात्मक पृष्ठपोषणको अपेक्षा राखेको छु।

डा. शान्ता कार्की

प्रमुख (रा.प.प्र.)

**राष्ट्रिय फलफूल विकास केन्द्र
कीर्तिपुर**

विषय-सूची

१.	फलफूल सम्बन्धी तथ्याङ्क	१
१.१	पृष्ठभूमि	१
१.२	फलफूल बालीहरूको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	१
१.२.१	फलफूलको कुल क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	१
१.२.२	सुन्तलाजात फलफूलको कुल क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	३
१.२.३	हिउँदै फलफूलको कुल क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	४
१.२.४	वर्षे फलफूलको कुल क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	५
१.३	प्रमुख फलफूल बालीहरूको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	७
१.३.१	स्याउको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	७
१.३.२	ओखरको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	८
१.३.३	नास्पतीको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	९
१.३.४	हलुवावेदको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	१०
१.३.५	लप्सीको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	११
१.३.६	आँपको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	१२
१.३.७	केराको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	१३
१.३.८	लिचीको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	१४
१.३.९	सुन्तलाको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	१५
१.३.१०	कागतीको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	१६
१.३.११	जुनारको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	१७
१.३.१२	निबुवाको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	१८
१.४	उदियमान फलफूल बालीहरूको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	१९
१.४.१	किवीफलको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व	१९
१.५	आ.व. २०७६/७७ को सुन्तलाजात, वर्षे र हिउँदै फलफूलहरूको क्षेत्रफल र उत्पादनको विस्तृत विवरण २०	
१.६	चिया तथा कफी बालीको क्षेत्रफल तथा उत्पादन	४४
१.६.१	कफीको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल तथा उत्पादन	४४
१.६.२	चिया खेतीको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल तथा उत्पादन	४५
१.६.३	प्रशोधित चिया उत्पादनको तथ्याङ्क	४६
१.७	फलफूल बालीको क्षेत्रगत विवरण	४७
१.७.१	व्यावसायिक फलफूल कार्यक्रम सञ्चालनका लागि सम्भाव्य जिल्लाहरू	४७

२.	फलफूल, चिया र कफीको आयात र निर्यात	४५
२.१	पछिल्लो १० वर्षको फलफूलको आयात र निर्यात	४५
२.१.१	पछिल्लो १० वर्षको फलफूलको आयात	४९
२.१.२	पछिल्लो १० वर्षको फलफूल निर्यात	५०
२.२	प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको आयात तथा निर्यात	५१
२.२.१	प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको आयात परिमाण	५१
२.२.२	प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको आयात Value	५२
२.२.३	प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको निर्यात परिमाण	५३
२.२.४	प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको निर्यात मूल्य Value	५४
२.२.५	आ.व. २०७६/७७ मा फलफूलको आयात तथा निर्यातको विस्तृत विवरण	५५
२.२.६	चिया तथा कफीको पछिल्लो १० वर्षको आयात तथा निर्यात	५९
३.	पुष्प सम्बन्धी तथ्याङ्क	६२
३.१	पृष्ठभूमि	६२
३.२	पुष्प खेती गरिएको क्षेत्रफल तथा उत्पादन	६३
३.३	कट फ्लावरको वर्तमान अवस्था	६५
३.४	फूलको आयात तथा निर्यात	६७
३.५	फूलको वार्षिक कारोबार	६८
३.६	कट फ्लावर तथा Ornamental foliage को आयात तथा निर्यात परिमाण	६९
३.७	आ.व. २०७६/७७ मा कारोबारको अवस्था	७०
४.	चुनौतीहरू	७१
५.	निष्कर्ष	७२
	सन्दर्भ सामग्री:	७३

१. फलफूल सम्बन्धी तथ्याङ्क

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको ६५.६% जनसंख्या कृषि व्यवसायमा आश्रित भएर जीविकोपार्जन गरिरहेका छन् (स्रोत: Atreya and Manandhar, २०१६) । कृषि क्षेत्रले एक तिहाइ राष्ट्रिय कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (GDP) मा योगदान दिएकाले यस क्षेत्रलाई देशको अर्थतन्त्रमा महत्वपूर्ण मानिन्छ । नेपालको राष्ट्रिय आय तथा रोजगारीमा कृषि क्षेत्रले उल्लेखनीय स्थान ओगटेको छ भने कृषि क्षेत्रमा पनि बागवानी उपक्षेत्र अग्रपङ्क्तिमा रहेको छ र बागवानी उपक्षेत्रमा फलफूलको स्थान महत्वपूर्ण रहेको छ । मुलुकको करिब ३० लाख ९१ हजार हेक्टर खेतीयोग्य जग्गा मध्ये ४.७९% फलफूल खेतीले ओगटी ७.०४% कृषिको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा योगदान दिएको छ (स्रोत: Panth and Dhakal, 2019; Atreya and Manandhar, २०१६) । नेपाल कतिपय फलफूलको उत्पत्ति स्थल पनि मान्न सकिन्छ । यहाँ पाइने कतिपय उन्नत जातका फलफूलको जङ्गली नातेदारहरू (wild relatives) ले पनि यही कुराको पुष्टि गरेको छ । नेपालमा तुलानात्मक लाभका लागि शितोष्णदेखि उष्ण फलफूलहरू उत्पादन गर्न सकिन्छ भने आयात प्रतिस्थापनका लागि स्याउ, आँप, लिची, केरा, एभोकाडो, सुन्तलाजात (सुन्तला, जुनार, निबुवा र कागती) जस्ता फलफूल र निर्यात गर्नका लागि सुन्तला, आरूबखडा, कटुस, चुच्चे ओखर, ओखर उत्पादन गर्न उपयुक्त हुन्छ । एभोकाडो, नास्पती, हलुवावेद, किवी ओखर लगायत अन्य सुख्खा फलफूलहरू (नटहरू) पर्यटन क्षेत्रको माग पूर्ति गर्नका लागि उत्पादन गर्न उपयुक्त देखिन्छ । नेपालको मध्य पहाडी भागमा उच्च गुणस्तरको चिया तथा कफी उत्पादनको धेरै सम्भाव्यता भएकाले यिनीहरूलगायत अन्य कृषिजन्य वस्तुको निर्यातमा जोड दिएर व्यापार घाटा घटाई आर्थिक वृद्धि गर्न सकिन्छ । फलफूल व्यवसायको व्यापक विस्तार गरि १० वर्षभित्र प्रमुख फलफूलहरूमा देशलाई आत्मनिर्भर बनाएर निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यका लागि आ.व. २०७३/७४ देखि २०८२/८३ सम्मलाई फलफूल दशकको रूपमा विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन भइरहेको छ ।

आ.व. २०७६/७७ मा कुल वैदेशिक व्यापार १२ खर्ब ९४ अर्बको भएको छ जुन आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को तुलनामा १४.५९ प्रतिशतले कमी हो । आयाततर्फ १५.६३ प्रतिशतले कमी भई ११ खर्ब ९६ अर्बको आयात भएको छ । त्यसैगरी निर्याततर्फ भने ०.६२ प्रतिशतले वृद्धि भई ९७ अर्ब ७० करोड पुगेको छ । आ.व. २०७६/७७ मा १० खर्ब ९९ अर्ब व्यापार घाटा रहेको छ । जुन गत वर्षको तुलनामा १६.८३ प्रतिशत कमी हो (स्रोत: भन्सार विभाग वार्षिक प्रगति २०७६/७७) ।

आ.व. २०७६/७७ मा नेपालले रु. २०,७४,६२,९३,००० रकम बराबरको कुल २८०४७१.५९ टन फलफूल आयात गरेको छ भने नेपालबाट रु. ८६,४२,००० बराबरको जम्मा रु. ३२७.९८ टन फलफूल निर्यात भएको छ (Nepal Foreign Trade Statistics, fiscal years २०१९/२०, Department of Customs, Tripureshwor, Kathmandu) । यसैगरी आ.व. २०७६/७७ मा नेपालले रु. २६,८९,३१,९८५ रकम बराबरको कुल ५३६२०६५ (Pcs) फूल आयात गरेको छ भने नेपालबाट रु. ५४,३४,८०५ बराबरको जम्मा कुल १००६३३ (Pcs) फूल निर्यात भएको छ (Floriculture Association Nepal, FAN) ।

१.२ फलफूल बालीहरूको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

१.२.१ फलफूलको कुल क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

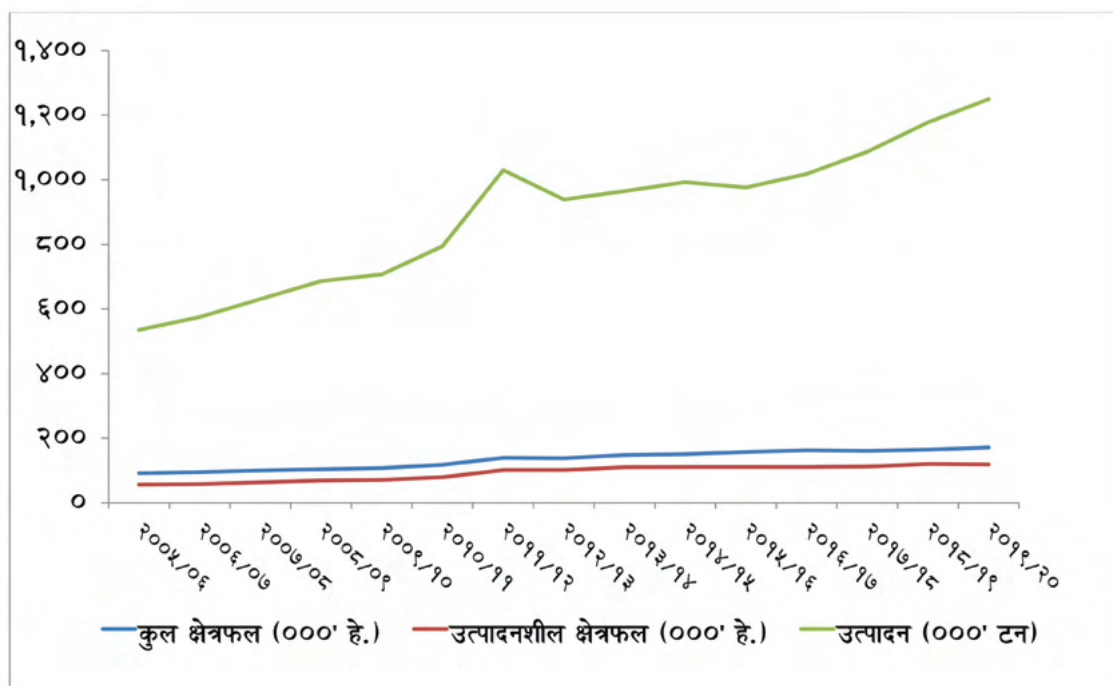
नेपालमा फलफूलको क्षेत्र विस्तार तथा उत्पादनको गति विगत १५ वर्ष (सन् २००५/०६ देखि २०१९/२० सम्म) मा केही वर्षमा घटबढ भई अन्ततः बढ्दो क्रममा रहेको (तालिका नं. १ र चित्र नं. १) छ । सन् २०१९/२० मा १,१९,०२५ हे. कुल उत्पादनशील क्षेत्रफलबाट १२,४९,७६४ टन उत्पादन भई उत्पादकत्व १०.५० टन प्रति हेक्टर रहन गएको छ ।

तालिका नं. १: फलफूलको कुल क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

वर्ष (सन्)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२००५/०६	९१,९२३	५६,५४९	५३५,४४९	९.४७
२००६/०७	९४,९०१	५७,५९५	५७५,०९५	९.९९
२००७/०८	१००,०९९	६३,४३२	६३०,५६३	९.९४
२००८/०९	१०३,६५१	६८,७८५	६८६,२१३	९.९८
२००९/१०	१०७,३२२	७०,७२२	७०६,९७२	१०.००
२०१०/११	११७,९३२	७९,१८४	७९४,१६४	१०.०३
२०११/१२	१३९,३२१	१०१,२३३	१,०२९,७५४	१०.१७
२०१२/१३	१३७,७५८	१०१,४८०	९३८,७३१	९.२५
२०१३/१४	१४८,२०८	११०,०८६	९६५,०४४	८.७७
२०१४/१५	१५०,३८७	११०,८०२	९९२,७०३	८.९६
२०१५/१६	१५७,१९९	११०,५८६	९७६,४६१	८.८३
२०१६/१७	१६२,६६०	११०,५०१	१,०१८,३०८	९.२२
२०१७/१८	१६०,३९४	१११,७४४	१०,८६,९३१	९.७३
२०१८/१९	१६४,६२३	१२०,०२३	११,७७,६४०	९.८१
२०१९/२०	१७१,३१८	११९,०२५	१,२४९,७६४	१०.५०

स्रोत: MOALD, 2010/11 to 2019/20

चित्र नं. १: नेपालको विगत १५ वर्षको फलफूलको कुल उत्पादन र क्षेत्रफल विस्तारको प्रवृत्ति

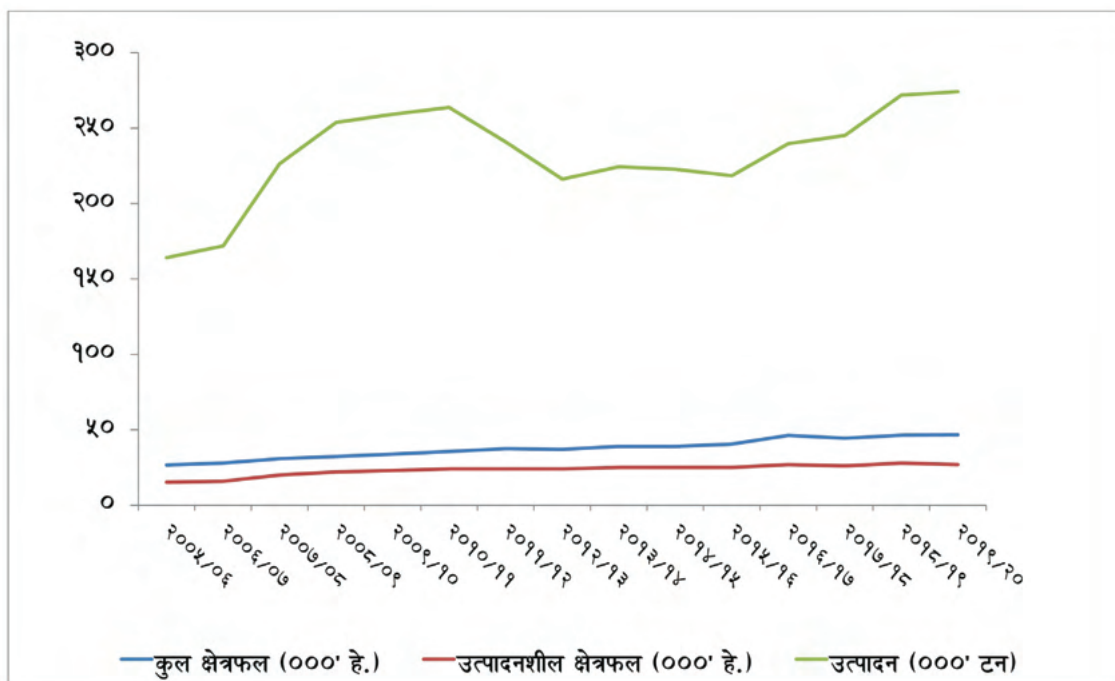
१.२.२ सुन्तलाजात फलफूलको कुल क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

नेपालको धेरैजसो भू-भागमा विभिन्न जातका सुन्तलाजात फलफूलहरूको खेती गर्न सकिन्छ। हाल ७७ जिल्ला मध्ये ६५ जिल्लाहरूमा सुन्तलाजात फलफूलहरू लगाएको पाइन्छ भने व्यावसायिक खेती ४२ जिल्लाहरूमा भइरहेको छ। विगत १५ वर्ष (सन् २००५/०६ देखि २०१९/२० सम्म) देखि सुन्तलाजात फलफूल खेतीले ढाकेको कुल क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व तालिका नं. २ र चित्र नं. २ मा दिइएको छ। तथ्याङ्क अनुसार सुन्तलाजात फलफूलले ढाकेको कुल क्षेत्रफल बढ्दो क्रममा भए तापनि सन् २००७/०८ देखि उत्पादन र उत्पादकत्व घट्दो क्रममा रहेको र यो क्रम २०१५/१६ सम्म नै देखिन्छ भने त्यसपछिका वर्षहरूमा सुधार भई क्रमशः बढ्दै गएको छ। सन् २०१९/२० मा सुन्तलाजात फलफूलको कुल उत्पादनशील क्षेत्रफल २७,३३९ हे. बाट २,७४,१४० टन फल उत्पादन भई १०.०३ टन/हे. उत्पादकत्व रहेको छ।

तालिका नं. २: सुन्तलाजात फलफूलको कुल क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

वर्ष (सन्)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२००५/०६	२६,६८१	१५,२०६	१६४,०७५	१०.८६
२००६/०७	२७,९८०	१५,८३२	१७१,८७५	१०.८६
२००७/०८	३०,७९०	१९,९१५	२२६,४०४	११.३७
२००८/०९	३२,३२२	२२,४८२	२५३,७६६	११.२९
२००९/१०	३३,८९८	२२,९०३	२५९,१९१	११.३२
२०१०/११	३५,५७६	२३,६०७	२६३,७१०	११.१७
२०११/१२	३७,५६५	२४,०८९	२४०,७९३	१०.००
२०१२/१३	३६,९७५	२३,६४५	२१६,१८८	९.१४
२०१३/१४	३८,९८८	२५,४९७	२२४,३५७	८.८
२०१४/१५	३९,०३५	२५,२६१	२२२,७८९	८.८२
२०१५/१६	४०,५५४	२४,८५४	२१८,४४७	८.७९
२०१६/१७	४६,३२८	२६,७५९	२३९,७७३	८.९६
२०१७/१८	४४,४२४	२५,९६४	२४५,१७६	९.४४
२०१८/१९	४६,४१२	२८,४०६	२७१,९०८	९.५७
२०१९/२०	४६,७१५	२७,३३९	२७४,१४०	१०.०३

स्रोत: MOALD, 2010/11 to 2019/20

चित्र नं. २: नेपालमा पछिल्लो १५ वर्षको सुन्तलाजात फलफूलको उत्पादन र क्षेत्रफल विस्तारको प्रवृत्ति

१.२.३ हिउँदे फलफूलको कुल क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

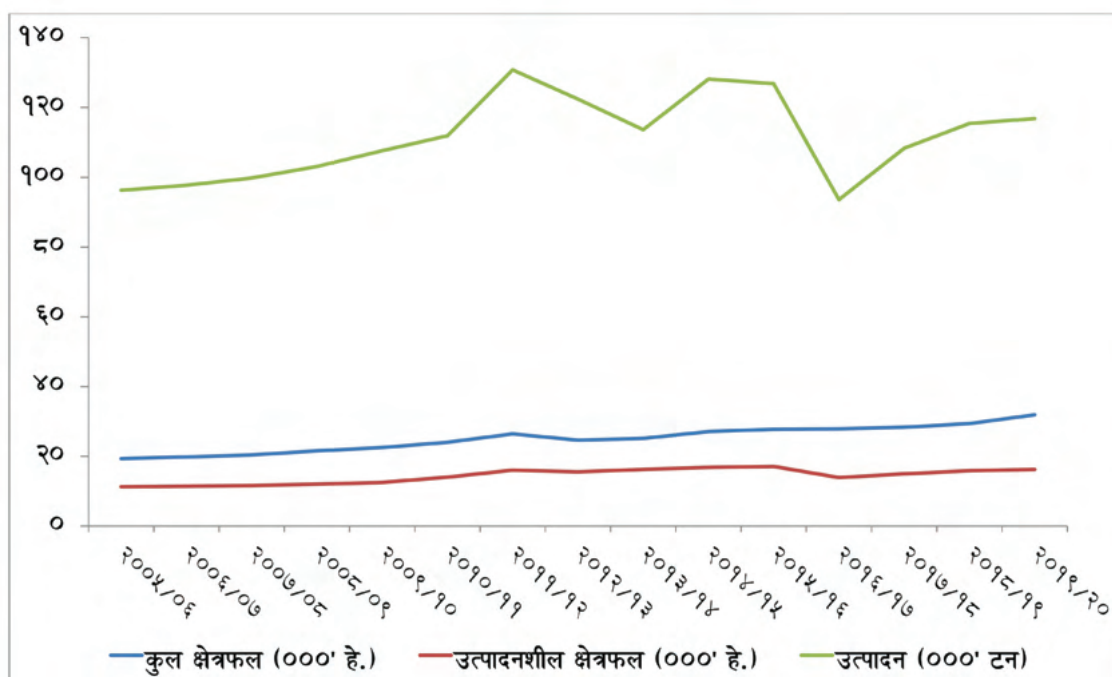
नेपालको समशितोष्ण क्षेत्रमा नास्पती, हलुवावेद, किवी, आरू, आरूबखडा, अंगुर, अनार, चुच्चे ओखर, कागजी बदाम जस्ता फलफूल खेती उपयुक्त भएको र स्याउ, ओखर, खुर्पानी, कागजी बदाम आदि फलफूल खेती उच्च पहाडमा सफल भएको देखिन्छन्। विगत १५ वर्ष (सन् २००५/०६ देखि २०१९/२० सम्म) को तथ्याङ्क हेर्दा हिउँदे फलफूलले ढाकेको क्षेत्रफल सन् २००५/०६ देखि २०१२/१३ सम्म घटबढ भइरहेको र त्यसपछिका वर्षहरूमा बढ्दै गएको तालिका नं. ३ र चित्र नं. ३ मा देखिन्छ। हिउँदे फलफूलको उत्पादन सन् २०१२/१३ देखि सन् २०१६/१७ सम्म घटबढ भइरहेको र सन् २०१७/१८ देखि बढ्दै गएको छ। उत्पादनकत्व पनि सन् २०१०/११ देखि सन् २०१६/१७ सम्म घटबढ भई अन्ततः बढ्ने क्रममा रहेको छ। सन् २०१९/२० मा कुल १६,३१८ हे. उत्पादनशील क्षेत्रफलबाट १,१६,८०२ टन उत्पादन भई ७.१६ उत्पादकत्व रहेको छ।

तालिका नं. ३: हिउँदे फलफूलको कुल क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

वर्ष (सन्)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२००५/०६	१९,३४५	१९,३३६	९६,२४०	८.४९
२००६/०७	१९,८९१	१९,४६५	९७,७९६	८.५२
२००७/०८	२०,४४३	१९,६५९	९९,७७६	८.५६
२००८/०९	२१,६२०	१९,८२५	१०३,१०३	८.५७
२००९/१०	२२,५३५	१९,५७३	१०७,५८२	८.५६
२०१०/११	२४,०५८	१८,०५९	१११,८८२	७.९६
२०११/१२	२६,४४२	१६,०८७	१३०,७५४	८.१३

वर्ष (सन्)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२०१२/१३	२४,६९१	१५,५५७	१२२,४०७	७.८६
२०१३/१४	२५,१८२	१६,३१८	११३,६५७	६.९७
२०१४/१५	२७,१२५	१६,८४९	१२८,१५५	७.६१
२०१५/१६	२७,८१९	१७,१२५	१२६७९०	७.४
२०१६/१७	२७,९१८	१३,९३७	९३,५९२	६.७२
२०१७/१८	२८,३७६	१५,०३१	१०८,३१५	७.२१
२०१८/१९	२९,४१०	१५,८७७	११५,४४३	७.२७
२०१९/२०	३१,९४०	१६,३१८	११६,८०२	७.१६

स्रोत: MOALD, 2010/11 to 2019/20

चित्र नं. ३ : नेपालमा पछिल्लो १५ वर्षको हिउँदे फलफूलको उत्पादन र क्षेत्रफल विस्तारको प्रवृत्ति

१.२.४ वर्षे फलफूलको कुल क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

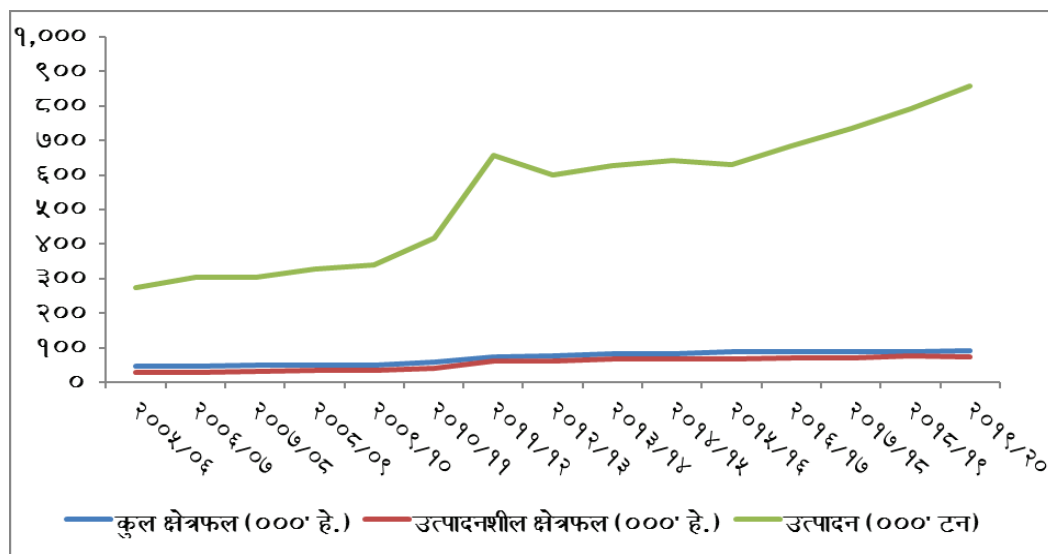
नेपालको तराई भू-भाग देखि मध्य पहाडका खोंच बेसीहरूमा वर्षे फलफूल खेती गर्न सकिन्छ । वर्षे फलफूलहरूमा आँप, केरा, लिची, रूखकटर, मेवा, अम्व्रा आदि पर्दछन् । विगत १५ वर्ष (सन् २००५/०६ देखि २०१९/२० सम्म) को तथ्याङ्क हेर्दा वर्षे फलफूलले ढाकेको कुल क्षेत्रफल र उत्पादनशील क्षेत्रफल बढ्दो क्रममा भए तापनि सन् २०१२/१३ पश्चात उत्पादन र उत्पादकत्व घट्दो क्रममा गई पुनः बढ्दै गएको तालिका नं. ४ र चित्र नं. ४ मा देखिन्छ । सन् २०१९/२० मा ७५,३६८ हे. उत्पादनशील क्षेत्रफलबाट ८,५८,८२२ टन उत्पादन भई ११.४० टन प्रति हे. उत्पादकत्व रहेको छ ।

तालिका नं. ४: वर्षे फलफूलको कुल क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

वर्ष (सन्)	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२००५/०६	४५,८९८	३०,००७	२७५,१३५	९.१७
२००६/०७	४७,०३०	३०,२९८	३०५,५०४	१०.०८
२००७/०८	४८,८६६	३१,८५८	३०४,३८३	९.५५
२००८/०९	४९,७०९	३४,२७८	३२९,३४४	९.६१
२००९/१०	५०,८८९	३५,२४६	३४०,१९९	९.६५
२०१०/११	५८,२९९	४१,५१८	४१८,५७२	१०.०८
२०११/१२	७५,३१५	६१,०५७	६५८,२०७	१०.७८
२०१२/१३	७६,०९३	६२,२५८	६००,१३५	९.६४
२०१३/१४	८४,०३८	६८,२७०	६२७,०३०	९.१८
२०१४/१५	८४,२२७	६८,६९१	६४१,७५९	९.३४
२०१५/१६	८८,८२६	६८,६०८	६३१,२२४	९.३४
२०१६/१७	८८,४१४	६९,८०६	६८४,९४२	९.८१
२०१७/१८	८७,५९४	७०,७४९	७३३,४३९	१०.३७
२०१८/१९	८८,८०२	७५,७४०	७९०,२८९	१०.४३
२०१९/२०	९२,६६४	७५,३६८	८५८,८२२	११.४०

स्रोत: MOALD, 2019/20

चित्र नं. ४: नेपालमा पछिल्लो १५ वर्षको वर्षे फलफूलको उत्पादन र क्षेत्रफल विस्तारको प्रवृत्ति

१.३ प्रमुख फलफूल बालीहरूको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

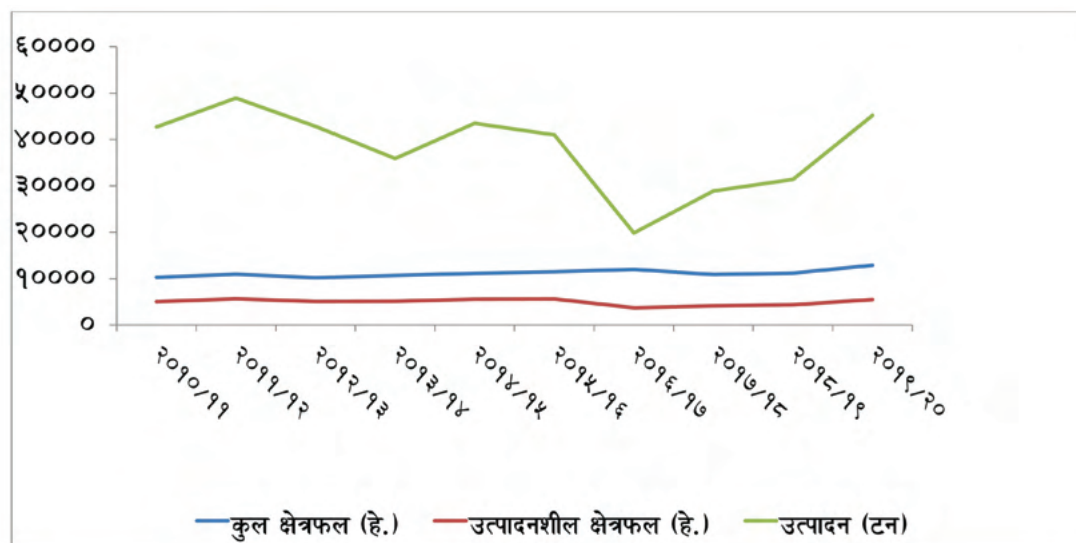
१.३.१ स्याउको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

नेपालको प्रमुख फलहरू मध्ये स्याउ एक प्रमुख फल हो । बाजुरा, बझाङ, जुम्ला, कालिकोट, हुम्ला, मुगु, डोल्पा, मुस्ताङ, मनाङ र रूकुम पूर्वमा उपयुक्त हावापानी र पर्याप्त उत्पादन सम्भाव्यता भएकोले स्याउ खेती व्यावसायिक रूपमा भइरहेको छ । स्याउ खेतीको विगत १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२० सम्म) को क्षेत्रफल, उत्पादन र उत्पादकत्वको तथ्याङ्क तपसिल अनुसार रहेको छ ।

तालिका नं. ५: स्याउ खेतीको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

वर्ष (सन्)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२०१०/११	१०३१२	५०४८	४२७०४	८.४६
२०११/१२	१०९२६	५६७४	४८९४६	८.६३
२०१२/१३	१०२२४	५०६३	४२८१३.६	८.६४
२०१३/१४	१०६७४.४	५१४०.८	३५९२०.७	६.९९
२०१४/१५	१११६५.९	५५९९.७	४३५०२.१	७.८
२०१५/१६	११४८७.४०	५६२४.७०	४१०११.१०	७.३
२०१६/१७	१२०१५	३७०७	१९८५०	५.३६
२०१७/१८	१०८८६	४१३३	२८८९५	७.०
२०१८/१९	१११८६	४३४९	३१३८६	७.२२
२०१९/२०	१२९१०	५५१४	४५२०५	८.२०

स्रोत: MOALD, 2010/11 to 2019/20

चित्र नं. ५: स्याउको पछिल्लो १० वर्षको उत्पादन र क्षेत्रफल विस्तारको प्रवृत्ति

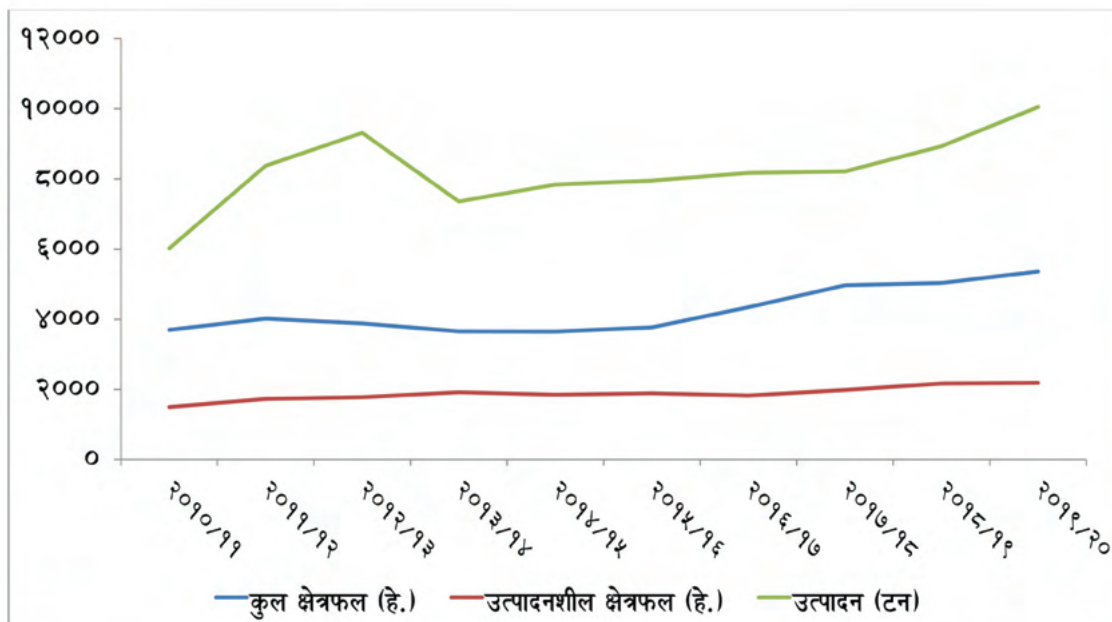
१.३.२ ओखरको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

पतझड फलफूलहरू मध्ये ओखर नेपालको एक महत्वपूर्ण फलफूल हो । नेपालको कर्णाली प्रदेशको उच्च पहाडी क्षेत्रहरूमा रैथाने जातको कम कडापनदेखि बढी कडापन भएका हाडे ओखरहरू परापूर्वकालदेखि नै पाईने गरेको छ । विगत १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२० सम्म) को तथ्याङ्क (तालिका नं. ६ र चित्र नं. ६) हेर्दा ओखरको उत्पादकत्व र उत्पादनशील क्षेत्रफल सन् २०१६/१७ मा घटेर त्यसपछिका वर्षहरूमा क्रमशः बढ्ने क्रममा रहेको छ ।

तालिका नं. ६: ओखरको १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

वर्ष (सन्)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२०१०/११	३६९६	१४९४	६०२०	४.०३
२०११/१२	४०१९	१७२९	८३७८	४.८५
२०१२/१३	३८८२	१७७६	९३१७.५	५.२५
२०१३/१४	३६५५	१९१८.७	७३५९.६	३.८४
२०१४/१५	३६५१.८	१८४९.७	७८३९.१	४.२
२०१५/१६	३७७०.१०	१८८७.७०	७९५१.७०	४.२
२०१६/१७	४३४७	१८२३	८१७६	४.००
२०१७/१८	४९७०	१९८५	८२१३	४.१
२०१८/१९	५०३७	२१६७	८९३४	४.१२
२०१९/२०	५३६१	२१८४	१००५१	५.००

स्रोत: MOALD, 2010/11 to 2019/20

चित्र नं. ६ : पछिल्लो १० वर्षको ओखरको उत्पादन र क्षेत्रफल विस्तारको प्रवृत्ति

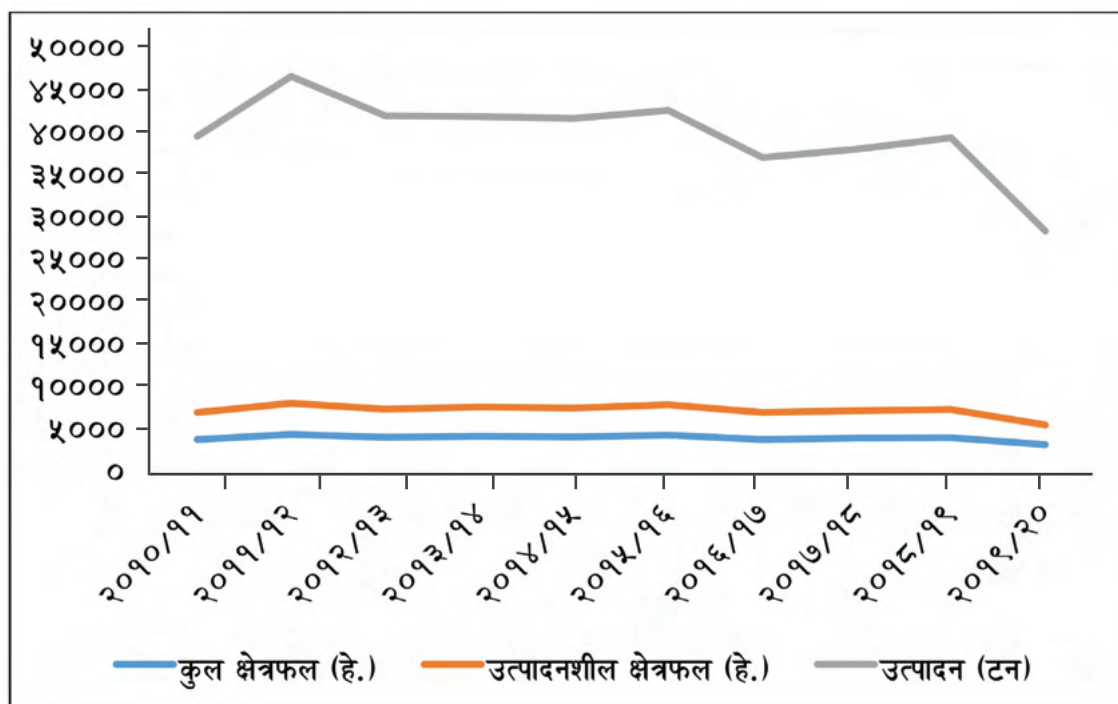
१.३.३ नास्पतीको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

नेपालमा पतझड फलफूलहरू मध्ये नास्पती पनि एक महत्वपूर्ण फलफूल हो । नेपालको मध्य पहाडी भेगमा नास्पती खेती भइरहेको छ । विगत १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२० सम्म) को तथ्याङ्क (तालिका नं. ७ र चित्र नं. ७) अनुसार नास्पतीको उत्पादकत्व र उत्पादनशील क्षेत्रफल घट्दो क्रममा रहेको देखिन्छ ।

तालिका नं. ७: नास्पतीको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

वर्ष (सन्)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२०१०/११	४०८८	३१७७	३२५६५	१०.२५
२०११/१२	४६७४	३६७०	३८५४१	१०.५०
२०१२/१३	४३३८.९	३३३७	३४५७९	१०.३६
२०१३/१४	४४८५	३४४६.६	३४२३१.४	९.९३
२०१४/१५	४३९६.५	३३८६	३४१५१.९	१०.१
२०१५/१६	४६०१.५	३५५६	३४७२४.४	९.८
२०१६/१७	४०९२	३१८०	३००६१	९.०
२०१७/१८	४२५०	३२४८	३०८२७	९.५
२०१८/१९	४२७५	३३३८	३२०२५	९.६
२०१९/२०	३४८८	२३०६	२२८६७	९.९२

स्रोत: MOALD, 2010/11 to 2019/20

चित्र नं. ७ : पछिल्लो १० वर्षको नास्पतीको उत्पादन र क्षेत्रफल विस्तारको प्रवृत्ति

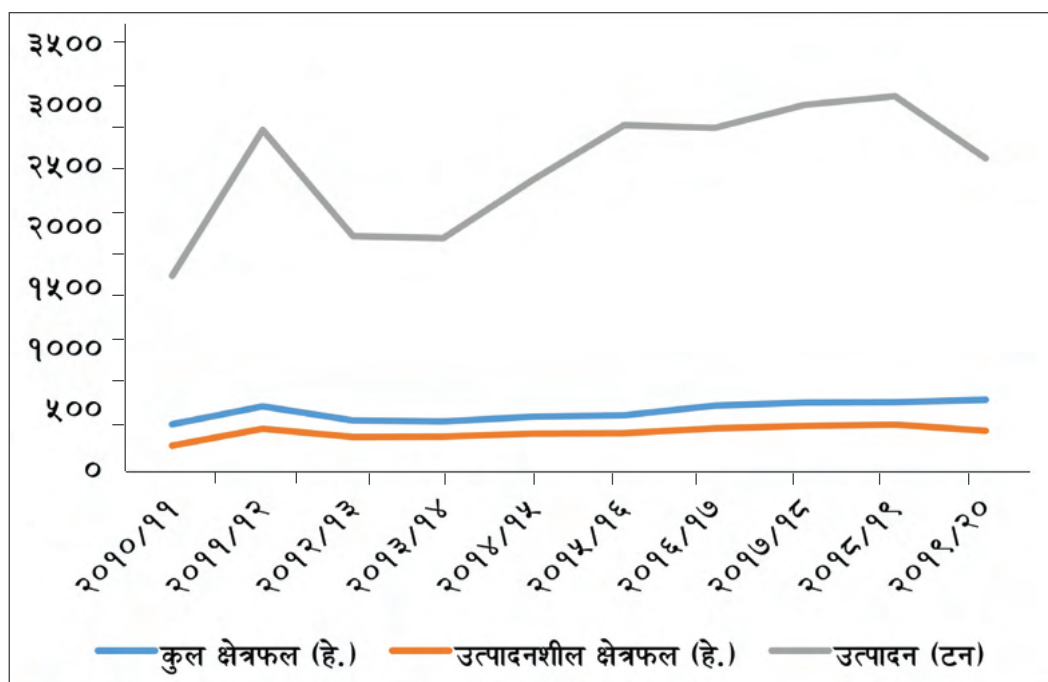
१.३.४ हलुवावेदको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

नेपालको मध्य पहाडी भेगमा हलुवावेदको खेती गरेको पाइएको छ। परापूर्वकालदेखि नै स्थानीय जातको टर्पोपना भएको हलुवावेदको खेती हुँदै आइरहेकोमा विगत केही वर्षदेखि गुलियोपना भएको जापानिज जातहरूको खेती गर्ने प्रचलन बढ्दै गइरहेको छ। हलुवावेदको विगत १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२० सम्म) को क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको तथ्याङ्क विवरण तालिका नं. ८ र चित्र नं. ८ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ८: हलुवावेदको १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

वर्ष (सन्)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२०१०/११	३९०	२१४	१६०९	७.५२
२०११/१२	५३७	३५२	२८०५.५	७.९७
२०१२/१३	४१९.५	२८३.१	१९३५.७	६.८४
२०१३/१४	४११	२८७.७	१९१८.२	६.६७
२०१४/१५	४५१.८	३११.०	२४०१.३	७.७
२०१५/१६	४६३	३१६	२८४६	९.०
२०१६/१७	५४२	३५५	२८२३	८.०
२०१७/१८	५६८	३७४	३०१३	८.०
२०१८/१९	५७१	३८५	३०८५	८.०२
२०१९/२०	५९०	३३४	२५७४	७.७१

स्रोत: MOALD, 2015/16 to 2019/20

चित्र नं. ८ : पछिल्लो १० वर्षको हलुवावेदको उत्पादन र क्षेत्रफल विस्तारको प्रवृत्ति

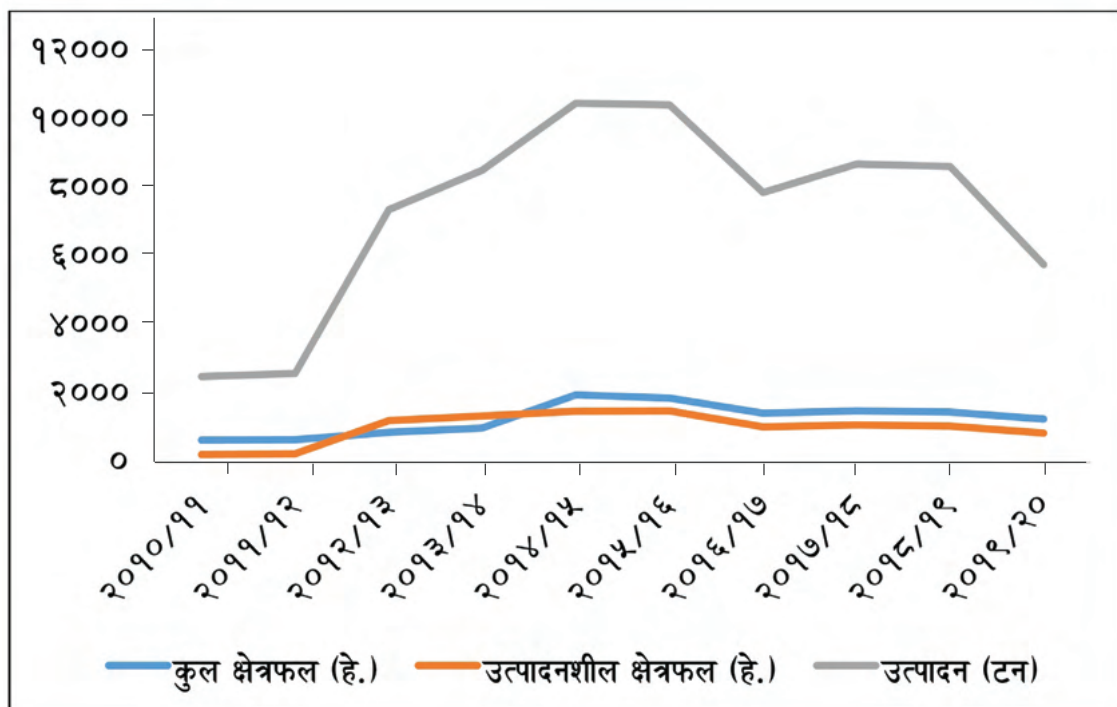
१.३.५ लप्सीको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

पतझड फलफूलहरू मध्ये लप्सी नेपालको महत्वपूर्ण रैथाने फलफूल हो । मध्य पहाडी भेगमा लप्सीको खेती भइरहेको छ । लप्सीको विगत १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२० सम्म) को क्षेत्रफल, उत्पादन र उत्पादकत्वको तथ्याङ्क (तालिका नं. ९ र चित्र नं. ९) निम्न बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. ९: लप्सीको १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

वर्ष (सन्)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२०१०/११	६५६	२४२	२५१४	१०.३९
२०११/१२	६७६	२६५	२६०९	९.८५
२०१२/१३	८९२.३	१२३४	७३८८	५.९९
२०१३/१४	१०१३	१३६३.५	८५३३.२	६.२६
२०१४/१५	१९८०.२	१५०२.६	१०४८८.२	७.०
२०१५/१६	१८९१	१५०८	१०४४८	६.९
२०१६/१७	१४४९	१०४९	७८८५	८.०
२०१७/१८	१५१७	११०३	८७१७	७.९
२०१८/१९	१४७६	१०७२	८६५१	८.०७
२०१९/२०	१२७२	८६३	५७७९	६.७०

स्रोत: MOALD, 2010/11 to 2019/20

चित्र नं. ९ : पछिल्लो १० वर्षको लप्सीको उत्पादन र क्षेत्रफल विस्तारको प्रवृत्ति

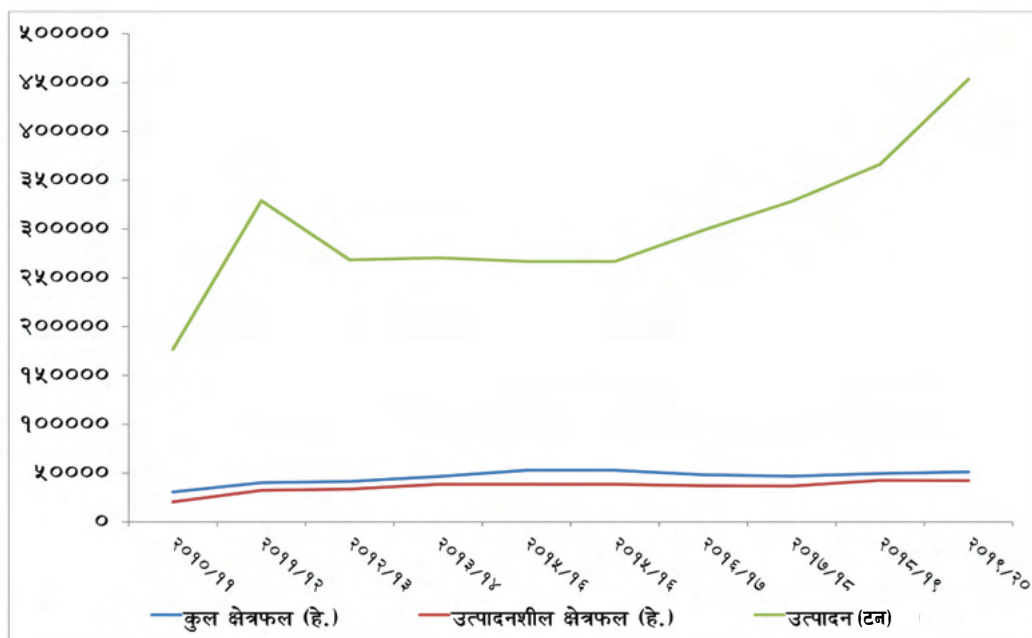
१.३.६ आँपको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

हावापानीको दृष्टिकोणले तराईदेखि मध्य पहाडको बेसीसम्म खेती गर्न सकिने आँपलाई फलफूलको राजा पनि भनिन्छ । आँपमा वर्ष विराएर फल्ने प्रवृत्ति भएकाले कहिलेकाहीँ ३-४ वर्षमा एक वर्ष मात्र राम्रो बाली प्राप्त हुने गर्दछ । आँप उत्पादन हुने प्रमुख जिल्लाहरूमा भापा, मोरङ, सुनसरी, उदयपुर, सिराहा, सप्तरी, महोत्तरी, सर्लाही, धनुषा, बारा, पर्सा, रौतहट, धादिङ, नवलपरासी सु. पश्चिम, कपिलवस्तु, रूपन्देही, दाङ, बाँके, बर्दिया, सुर्खेत, दैलेख, कैलाली र कञ्चनपुर पर्दछन् । विगत १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२० सम्म) को तथ्याङ्क (तालिका नं. १० र चित्र नं. १०) हेर्दा आँपको क्षेत्रफल, उत्पादन र उत्पादकत्व बढिरहेको देखिन्छ ।

तालिका नं. १०: आँपको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

वर्ष (सन्)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२०१०/११	३०५१३	२०३७८	१७६७५६	८.६७
२०११/१२	४०११०	३२२२८	३२८८८३	१०.२१
२०१२/१३	४१४२२	३३५१६	२६८३०२	८.०१
२०१३/१४	४६४६९.१	३८३५२	२७०४३१.५	७.०५
२०१४/१५	५२८१५.००	३८३८४.६०	२६६६२८.२२	७.०
२०१५/१६	४८२०४	३७०१३	२९८६९२	८.००
२०१६/१७	४६७५३	३६५४५	३२८२७१	९.०
२०१७/१८	४९५८८	४२४६१	३६६१४४	८.६२
२०१८/१९	५११६३	४२१९६	४५३४१६	१०.७५

स्रोत: MOALD, 2010/11 to 2019/20

चित्र नं. १० : पछिल्लो १० वर्षको आँपको उत्पादन र क्षेत्रफल विस्तारको प्रवृत्ति

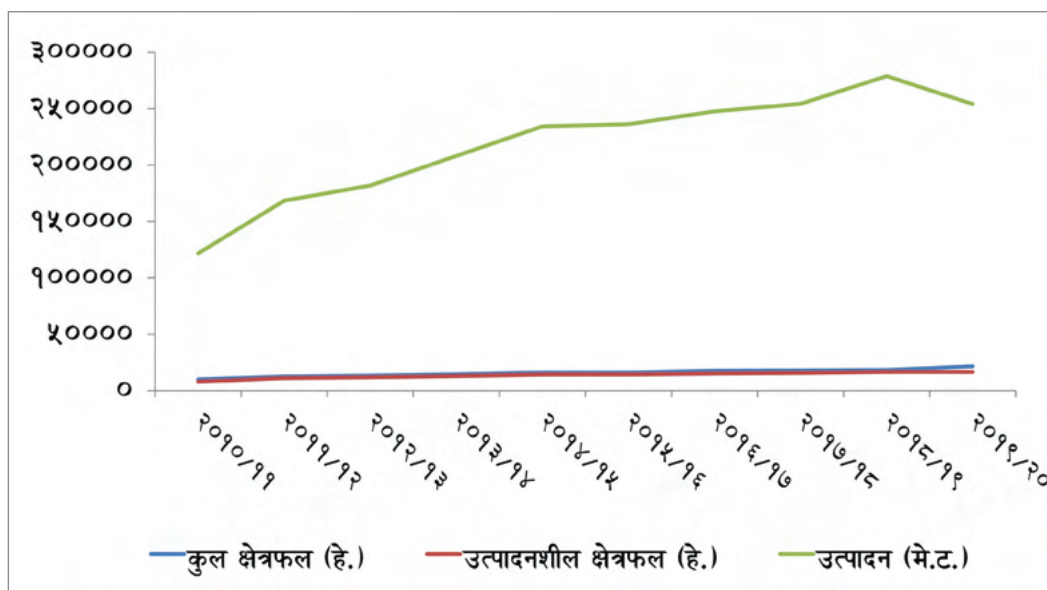
१.३.७ केराको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

उष्ण प्रदेशीय फलफूलहरू मध्ये केरा नेपालको एक प्रमुख फलफूल हो । पूर्व पश्चिम राजमार्ग वरिपरि तराईका जिल्लाहरू, पहाडका बेसी तथा भित्री मधेस क्षेत्रहरूमा केरा खेती व्यावसायिक रूपमा विस्तार भइरहेको र अभूतै विस्तार हुने प्रवल सम्भावना रहेको छ । छिटो बढ्ने र छिटै उत्पादन दिने भएकाले छिटै आम्दानी प्राप्त गर्न सकिने प्रमुख फलफूल हो । हाल नेपालमा नवलपरासी, बाँके, बर्दिया, सुर्खेत, कैलाली, कञ्चनपुर, भापा, दाङ, रूपन्देही, बारा, सर्लाही, मोरङ, सुनसरी लगायतका जिल्लाहरूमा व्यावसायिक रूपमा केरा खेती भइरहेको छ । विगत १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२० सम्म) को तथ्याङ्क (तालिका नं. ११ र चित्र नं. ११) अनुसार केरा खेतीको क्षेत्रफल उत्पादन र उत्पादकत्व बढ्दो क्रममा रहेको छ ।

तालिका नं. ११: केराको १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

वर्ष (सन्)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२०१०/११	९९९०	७९९२	१२१७४२	१५.२३
२०११/१२	१२५०३	११०६३	१६८४८४	१५.२३
२०१२/१३	१३३६७	११८६४	१८२००५	१५.३४
२०१३/१४	१४५०२	१२८६१	२०८२४४.५५	१६.१९
२०१४/१५	१६०१६	१४३११	२३४३१९.९	१६.३७
२०१५/१६	१६१४६.००	१४३११.००	२३६१९४.७०	१६.५
२०१६/१७	१७८३९	१५२२३	२४७६२२	१६.००
२०१७/१८	१८०१४	१५७६५	२५४४०३	१६.१
२०१८/१९	१८३२९	१६६१५	२७८८९०	१६.७९
२०१९/२०	२१७२०	१६६९९	२५४१६१	१५.२२

स्रोत: MOALD, 2010/11 to 2019/20

चित्र नं. ११ : पछिल्लो १० वर्षको केराको उत्पादन र क्षेत्रफल विस्तारको प्रवृत्ति

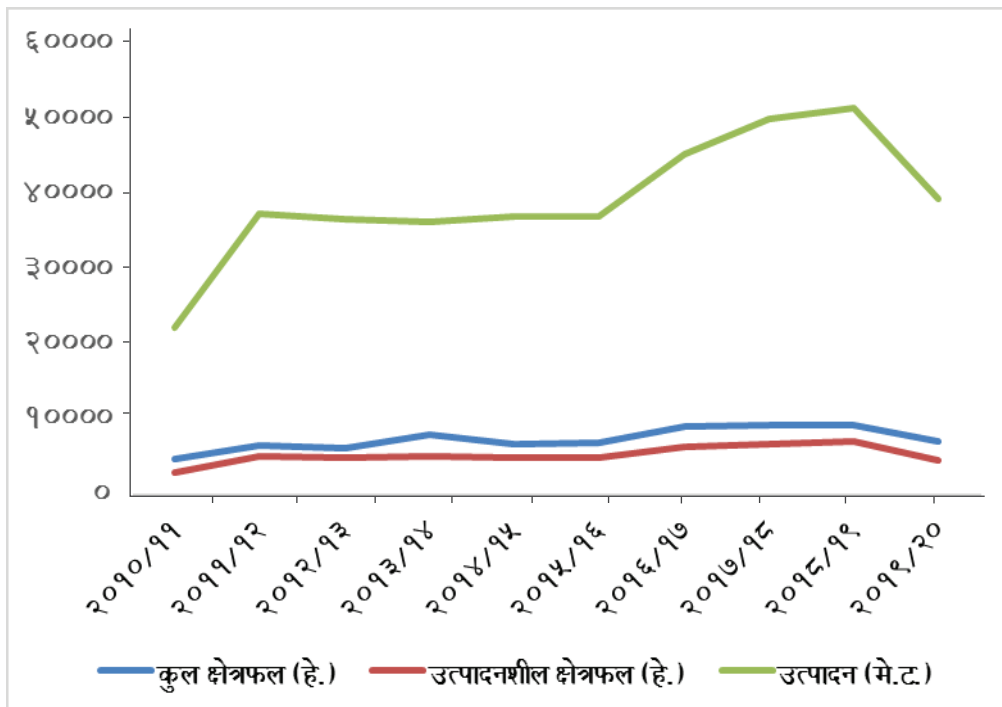
१.३.८ लिचीको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

वर्षे फलफूलहरू मध्ये लिची पनि एक प्रमुख फलफूल हो । नेपालको तराई र भित्री मधेशमा लिचीको व्यावसायिक खेती भइरहेको पाइएको छ । लिची खेतीको विगत १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२० सम्म) को क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको तथ्याङ्क तालिका नं. १२ र चित्र नं. १२ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. १२: लिचीको १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

वर्ष (सन्)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२०१०/११	४६६८	२९९६	२२१६४	७.४०
२०११/१२	६४८०	५०२६	३७३९४	७.४४
२०१२/१३	६२१३	४८८५	३६७४६	७.५२
२०१३/१४	८०४८.१७	५०२९	३६२२३.४४	७.२०
२०१४/१५	६६३४.८	४९७८	३६९५८	७.४
२०१५/१६	६८३५	४९८३	३६९९२	७.४
२०१६/१७	९०९६	६३२९	४५२४९	७.०
२०१७/१८	९३००	६७४८	५००३६	७.४
२०१८/१९	९३१४	७०५४	५१४७५	७.३
२०१९/२०	७०९९	४५५२	३९३९२	८.६५

स्रोत: MOALD, 2010/11 to 2019/20

चित्र नं. १२ : पछिल्लो १० वर्षको लिचीको उत्पादन र क्षेत्रफल विस्तारको प्रवृत्ति

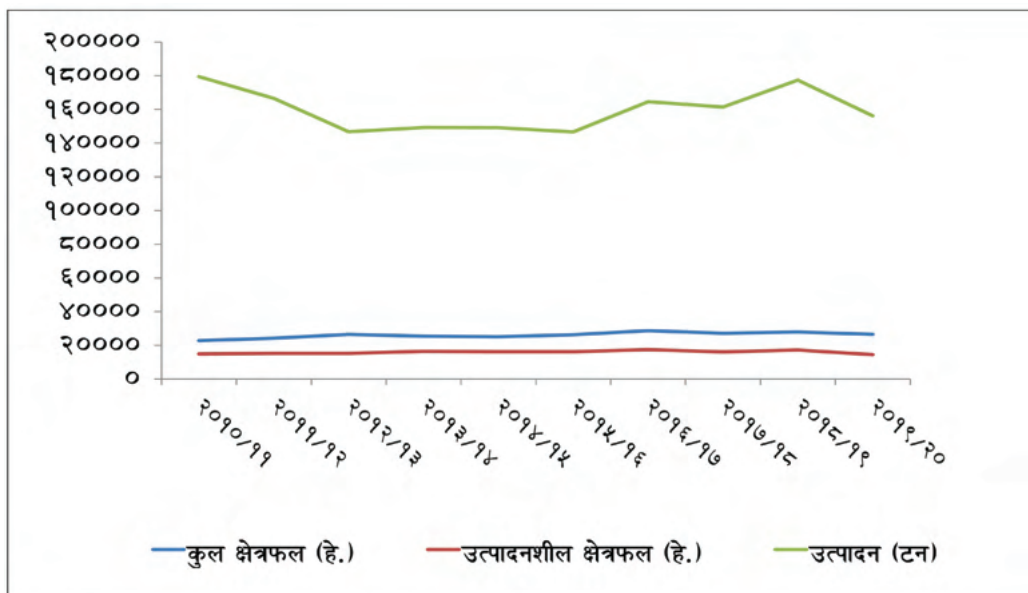
१.३.९ सुन्तलाको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

सुन्तलाजात फलफूल मध्ये सुन्तला एक प्रमुख फलफूल हो । हाल नेपालका ७७ जिल्ला मध्ये ६५ जिल्लाहरूमा सुन्तला खेती भइरहेको पाइन्छ । मध्य पहाडको १४०० मिटर उचाईसम्म सुन्तलाको राम्रो उत्पादन भएको पाइएको छ । हाल नेपालमा ताप्लेजुङ, पाँचथर, तेह्रथुम, धनकुटा, ईलाम, भोजपुर, खोटाङ, उदयपुर, संखुवासभा, सोलुखुम्बु, सिन्धुली, रामेछाप, काभ्रे, गोरखा, लमजुङ, म्याग्दी, तनहुँ, कास्की, पर्वत, बागलुङ, स्याङ्जा, नवलपरासी, पाल्पा, गुल्मी, अर्घाखाँची, रूकुम, प्युठान, रोल्पा, सल्यान, जाजरकोट, कैलाली, डडेलधुरा, डोटी, बैतडी र अछाम लगायतका जिल्लाहरूमा व्यावसायिक रूपमा खेती भइरहेको छ । विगत १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२० सम्म) को तथ्याङ्क हेर्दा सुन्तलाको कुल क्षेत्रफल, उत्पादनशील क्षेत्रफल र उत्पादन विवरण (तालिका नं. १३ र चित्र नं. १३) निम्न बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. १३: सुन्तलाको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

वर्ष (सन)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२०१०/११	२२८७२	१४९१३	१७९४९४	१२.०४
२०११/१२	२४२६४	१५३०४	१६६६१२	१०.८९
२०१२/१३	२६४९५	१५२७६	१४६७२१	९.६१
२०१३/१४	२५४०७.९	१६५२७.५	१४९३१५.५	९.००
२०१४/१५	२५१२३	१६२२४	१४९२१२	९.२०
२०१५/१६	२६२८२	१६२४७.७०	१४६६८९.८०	९.००
२०१६/१७	२८७६०	१७४५७	१६४५९३	९.००
२०१७/१८	२७१५०	१६१५५	१६१४३४	१०.०
२०१८/१९	२७९५१	१७२२०	१७७३८१	१०.३०
२०१९/२०	२६५९१	१४५५०	१५६१८०	१०.७३

स्रोत: MOALD, 2010/11 to 2019/20

चित्र नं. १३: पछिल्लो १० वर्षको सुन्तलाको उत्पादन र क्षेत्रफल विस्तारको प्रवृत्ति

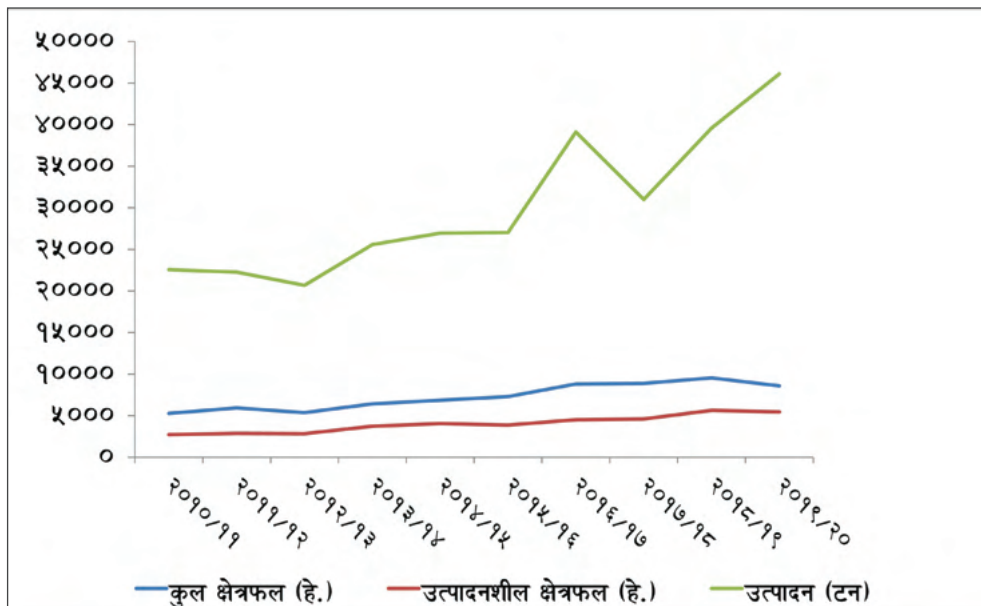
१.३.१० कागतीको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

कागती पनि सुन्तलाजात फलफूल बालीभित्र पर्ने एक प्रमुख फलफूल हो । कागतीको माग (प्रयोग) दिनानुदिन बढ्दो क्रममा रहेको छ । हाल नेपालमा ताप्लेजुङ, पाँचथर, तेह्रथुम, धनकुटा, भोजपुर, मोरङ, सुनसरी, खोटाङ, उदयपुर, संखुवासभा, सोलुखुम्बु, चितवन, सिन्धुली, रामेछाप, काभ्रेपलाञ्चोक, नवलपरासी पूर्व, गोरखा, लमजुङ, म्याग्दी, तनहुँ, कास्की, पर्वत, बागलुङ, स्याङ्जा, नवलपरासी, दाङ, पाल्पा, गुल्मी, अर्घाखाँची, रूकुम, प्युठान, रोल्पा, जाजरकोट, कैलाली, डडेल्धुरा, डोटी, बैतडी र अछाम लगायतका जिल्लाहरूमा व्यावसायिक रूपमा खेती भइरहेको छ । विगत १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२० सम्म) को कागतीको क्षेत्रफल, उत्पादन र उत्पादकत्वको विवरण (तालिका नं. १४ र चित्र नं. १४) निम्न बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. १४: कागतीको १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

वर्ष (सन्)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२०१०/११	५२७३	२७२९	२२५७१	८.२७
२०११/१२	५९४२	२८९१	२२२७१	७.७०
२०१२/१३	५३७२	२८४३	२०६८६	७.२८
२०१३/१४	६४३२.९	३७२३.९	२५५८२.१	६.८७
२०१४/१५	६८६४	४०४६	२६९५३	६.६६
२०१५/१६	७२९६.००	३८५७.८०	२७०१६.८०	७.०
२०१६/१७	८८०८	४५०७	३९११३	७.००
२०१७/१८	८८७६	४६१२	३१००३	६.७
२०१८/१९	९५५८	५६३८	३९५८०	७.०२
२०१९/२०	८५८७	५४४५	४६११८	८.४७

स्रोत: MOALD, 2010/11 to 2019/20

चित्र नं. १४: पछिल्लो १० वर्षको कागतीको उत्पादन र क्षेत्रफल विस्तारको प्रवृत्ति

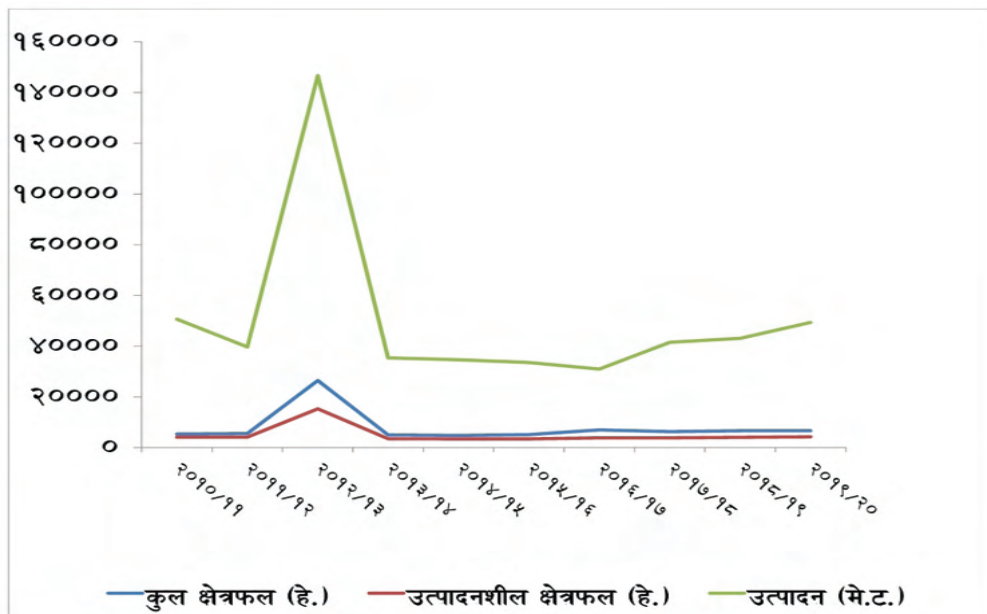
१.३.११ जुनारको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

जुनार पनि सुन्तलाजात भित्र पर्ने एक प्रमुख फलफूल हो । नेपालको मध्य पहाडी क्षेत्रहरूमा जुनारको खेती केही मात्रामा भइरहेको छ भने सिन्धुली र रामेछाप गरी दुई जिल्लाहरूमा व्यावसायिक रूपमा जुनार खेती भइरहेको छ । विगत १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२० सम्म) को जुनार खेतीको क्षेत्रफल, उत्पादन र उत्पादकत्वको विवरण (तालिका नं. १५ र चित्र नं. १५) निम्न बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. १५: जुनारको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

वर्ष (सन्)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२०१०/११	५३६५	४०८९	५०६७९	१२.३९
२०११/१२	५५६७	४१३९	३९६८५	९.५९
२०१२/१३	२६४९५	१५२७६	१४६७२१	९.६१
२०१३/१४	४९९६.०२	३५०४.३	३५४२५.५	१०.१
२०१४/१५	४८३४	३४४०	३४६७५	१०.१
२०१५/१६	५१३१.००	३४४३.१०	३३५५७.६०	९.७
२०१६/१७	६९९१	३८८१	३०९३९	१०.००
२०१७/१८	६२७७	३८६५	४१५५६	१०.८
२०१८/१९	६६४६	४०३१	४३०६१	१०.६८
२०१९/२०	६६०९.४६	४२६२.४२	४९३७०.५०	११.५८

स्रोत: MOALD, 2010/11 to 2019/20

चित्र नं. १५: पछिल्लो १० वर्षको जुनारको उत्पादन र क्षेत्रफल विस्तारको प्रवृत्ति

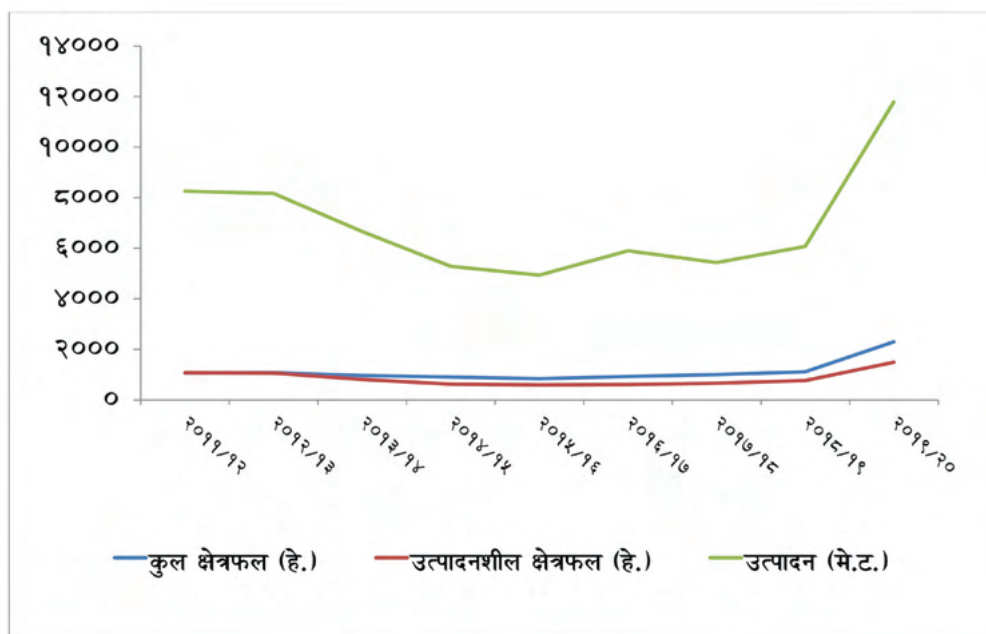
१.३.१२ निबुवाको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

निबुवा पनि सुन्तलाजात फलफूलभित्र पर्ने फलफूल हो । मध्य पहाडी क्षेत्र र होचो पहाडी क्षेत्रमा निबुवा खेती गर्न सकिन्छ । विगत १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२० सम्म) को निबुवाको क्षेत्रफल, उत्पादन र उत्पादकत्वको विवरण (तालिका नं. १६ र चित्र नं. १६) निम्न बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. १६: निबुवाको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको अवस्था

वर्ष (सन्)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२०१०/११	१२०६	१०८७	६४३२	५.९२
२०११/१२	१०६७	१०७६	८२५९	७.६८
२०१२/१३	१०७८	१०६४	८१६९	७.६८
२०१३/१४	९६४.३	८०७.७	६६६६.७२	८.२५
२०१४/१५	९०७	६२६	५२८५	८.४५
२०१५/१६	८३७	५९५	४९४१	८.३
२०१६/१७	९२६	६१०	५९००	१०.००
२०१७/१८	१००२	६६२	५४३१	८.२
२०१८/१९	१११४	७६८	६०७५	७.९१
२०१९/२०	२३०२.८५	१४८८.३३	११७९५	७.९२

स्रोत: MOALD, 2010/11 to 2019/20

चित्र नं. १६: पछिल्लो १० वर्षको निबुवाको प्रवृत्ति उत्पादन र क्षेत्रफल विस्तारको

नोट: सुन्तलाजात फलफूलको २०१९/२० को तथ्याङ्क अनुसार सुन्तला, जुनार, कागती र निबुवाको क्षेत्रफल तथा उत्पादनशील क्षेत्रफलमा अमिल्दोपन देखिएको हुँदा थप अध्ययनको आवश्यकता रहेको देखिन्छ ।

१.४ उदियमान फलफूल बालीहरूको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

हाल नेपालमा किवीफल, एभोकाडो, ड्रागन फ्रुट, स्ट्रबेरी, आदि नयाँ नयाँ फलफूल बालीहरूको बढ्दो आकर्षणले गर्दा विभिन्न जिल्लाहरूमा व्यावसायिक खेती गर्न सुरुवात भएको छ। नेपालमा हावापानीको दृष्टिकोणले यी फलफूल बालीहरूको खेती गर्न सकिने प्रसस्त सम्भावना भएको र यिनीहरूको माग बजारमा बढ्दो क्रममा रहेको छ।

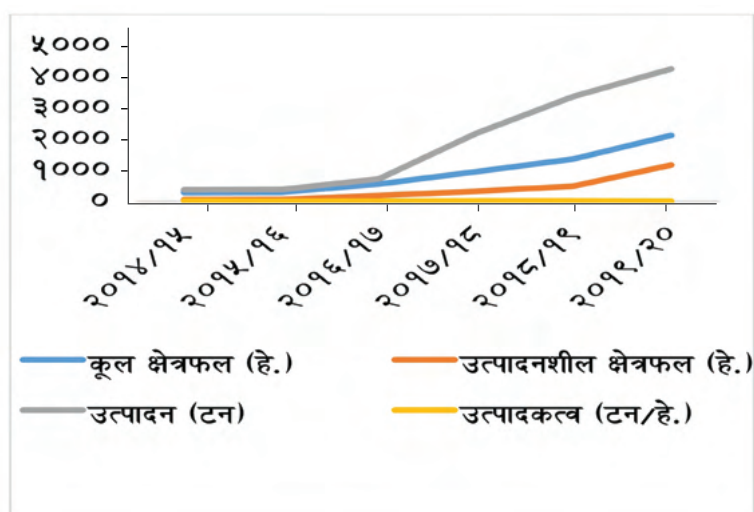
१.४.१ किवीफलको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व

नेपालमा किवीफल एक उदियमान फलफूल बाली हो। पहाडी जिल्लाहरू ईलामदेखि सोलुखुम्बु, दोलखा, रामेछाप हुँदै डडेलधुरासम्म किवीफलको खेती सुरुवात भएको छ। नेपालको उपयुक्त प्रकृति, भौगोलिक तथा हावापानीको दृष्टिकोणले यहाँ किवीफलको व्यावसायिक खेतीको सम्भावना प्रसस्त छ। धेरै वर्ष अघिदेखि किवी खेती गरिँदै आएको भए तापनि सन् २०१४/१५ देखि मात्र राष्ट्रिय तथ्याङ्कको रूपमा विवरण प्रकाशन भएको पाइन्छ। विगत ६ वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन र उत्पादकत्वको विवरण (तालिका नं. १७ र चित्र नं. १७) निम्न बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं. १७: किवीफलको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व अवस्था

वर्ष (सन्)	कुल क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादनशील क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (टन)	उत्पादकत्व (टन/हे.)
२०१४/१५	२८३	५२.५	३६८.१	७.०
२०१५/१६	२९८	५८	३७८	६.६
२०१६/१७	५५१	१८६	७१९	४.०
२०१७/१८	९४९	३२२	२१८८	६.८
२०१८/१९	१३६२	४९२	३३७२	६.८६
२०१९/२०	२११६	११६७	४२५४	३.६५

स्रोत: MOALD, 2010/11 to 2019/20

चित्र नं. १७ : किवीफलको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्वको प्रवृत्ति

१.५ आ.व. २०७६/७७ को सुन्तलाजात, वर्षे र हिउँदे फलफूलहरूको क्षेत्रफल र उत्पादनको विस्तृत विवरण
 आ.व. २०७६/७७ को सुन्तलाजात, वर्षे र हिउँदे फलफूलहरूको क्षेत्रफल र उत्पादनको विस्तृत विवरण क्रमशः तल तालिका नं. १८, १९ र २० मा दिइएको छ ।

तालिका नं. १८ : आ.व. २०७६/७७ को सुन्तलाजात फलफूलहरूको क्षेत्रफल र उत्पादन स्थिति

Province	Districts	Mandarin			Sweet Orange			Lime		
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)
1	Taplejung	391	175	1,788	10.22	53	47	338.25	7.20	756
1	Sankhuwashava	375	115	1,290	11.22	13	11	150	13.57	107
1	Solukhumbu	290	125	1,162	9.30	12	6	42	7.00	65
1	Panchthar	851	501	5,759	11.50					88
1	Ilam	340	305	4,411	14.46	60	55	605	11.00	90
1	Terathum	619	415	4,537	10.93	40	35	298	8.50	514
1	Dhankuta	875	501	5,096	10.18	225	170	1,530	9.00	270
1	Bhojpur	803	530	5,712	10.78	112	95	665	7.00	420
1	Khotang	710	540	5,586	10.34	240	162	1,896	11.70	350
1	Okhaldhunga	260	146	1,425	9.78	8	4	19	5.31	36
1	Udayapur	474	245	2,550	10.41	70	62	614	9.90	125
1	Jhapa					2	1	10	8.67	85
1	Morang									178
1	Sunsari	8	6	54	8.92	2	1	14	11.67	250
Province 1 Sub total		5,996	3,603	39,369	10.93	837	649	6,181	9.52	3,334
2	Saptari									17
2	Siraha									7
2	Rautahat									16
2	Bara									
2	Parsa									11
										7
										50
										7.10

Province	Districts	Mandarin				Sweet Orange				Lime			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
2	Dhanusha												
2	Mahotari												
2	Sarlahi												
Province 2 Sub total		-	-	-	-	-	-	-	-	43	28	174	6.16
Bagamati	Dolakha	325	135	1,346	9.97	43	31	223	7.20	39	24	144	6.00
Bagamati	Sindhupalchowk	140	85	578	6.80	10	10	76	7.60	41	41	327	8.00
Bagamati	Rasuwa	108	65	455	7.00					102	101	605	5.99
Bagamati	Ramechhap	535	172	1,696	9.86	1,323	856	12,477	14.58	103	63	328	5.21
Bagamati	Sindhuli	878	271	2,980	11.00	1,325	730	9,850	13.49	250	63	610	9.68
Bagamati	Kavrepalanchowk	1,011	745	6,866	9.22	76	75	884	11.79	315	310	2,480	8.00
Bagamati	Lalitpur	95	87	971	11.10	14	12	142	11.80	30	20	302	15.00
Bagamati	Bhaktapur	28	24	270	11.20	5	4	41	10.20	11	7	58	8.20
Bagamati	Kathmandu	101	45	365	8.11	20	16	188	11.70	85	71	549	7.70
Bagamati	Nuwakot	343	289	2,370	8.20	43	20	226	11.30	149	43	429	9.98
Bagamati	Dhading	366	316	3,153	9.98	35	29	456	15.72	90	40	360	9.00
Bagamati	Makawanpur	170	118	979	8.30	8	6	58	9.67	17	7	60	8.50
Bagamati	Chitwan	248	125	1,101	8.81					45	22	183	8.30
Bagamati Sub total		4,348	2,478	23,130	9.34	2,902	1,789	24,622	13.76	1,277	812	6,434	7.92
Gandaki	Gorkha	1,125	859	9,399	10.94	45	33	269	8.25	82	71	1,250	17.51
Gandaki	Lamjung	501	101	1,004	9.94	45	28	264	9.37	44	40	638	16.10
Gandaki	Tanahu	1,587	455	4,682	10.29	80	35	313	8.90	209	106	1,765	16.73
Gandaki	Kaski	967	524	5,693	10.86	5	3	28	9.33	21	14	115	8.46
Gandaki	Parbat	734	387	3,850	9.95	524	382	3,217	8.42	156	98	1,045	10.61
Gandaki	Syangja	1,793	745	10,073	13.52	22	19	185	9.70	94	69	1,025	14.85
Gandaki	Manang												

Province	Districts	Mandarin				Sweet Orange				Lime			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
Gandaki	Mustang												
Gandaki	Myagdi	463	203	1,883	9.28	103	45	344	7.60	56	22	166	7.50
Gandaki	Baglung	551	204	2,114	10.36	17	13	108	8.27	66	19	56	2.89
Gandaki	Navalparasi East	75	56	527	9.41	3	1	13	13.00	21	4	36	8.33
Gandaki Sub total		7,795	3,534	39,226	11.10	844	559	4,741	8.48	748	444	6,096	13.74
Lumbini	Palpa	756	451	5,156	11.43	96	96	953	9.93	161	161	1,653	10.27
Lumbini	Gulmi	853	484	5,879	12.15	32	17	178	10.47	230	184	1,306	7.10
Lumbini	Arghakhanchi	729	492	5,408	10.99	63	50	500	10.00	500	282	1,874	6.65
Lumbini	Pyuthan	232	99	898	9.07	89	55	690	12.55	57	32	250	7.81
Lumbini	Rolpa	460	222	2,834	12.77	110	87	986	11.33	272	25	193	7.72
Lumbini	Navalparasi West									119	42	285	6.79
Lumbini	Rupandehi									271	69	489	7.09
Lumbini	Banke									40	35	193	5.51
Lumbini	Bardiya									22	18	99	5.50
Lumbini	Rukum East	25	22	189	8.59	75	70	785	11.21	40	38	260	6.84
Lumbini	Dang	34	21	143	6.81					225	217	538	2.48
Lumbini	Kapilvastu									75	50	509	10.18
Lumbini Sub total		3,089	1,791	20,507	11.45	465	375	4,092	10.91	2,012	1,153	7,649	6.63
Karnali	Kalikot	160	100	950	9.50	22	10	90	9.00	21	9	38	4.20
Karnali	Rukum West	120	74	772	10.43	62	47	443	9.43	36	34	144	4.23
Karnali	Salyan	1,495	1,040	11,452	11.01	10	9	120	13.33	70	8	28	3.50
Karnali	Jajarkot	602	210	2,205	10.50	10	7	85	12.14	50	25	125	5.00
Karnali	Datlekh	1,083	595	6,993	11.75	72	23	171	7.43	170	59	469	7.95
Karnali	Dolpa	7	5	56	7.92					5	5	27	6.00
Karnali	Jumla												

Province	Districts	Mandarin				Sweet Orange				Lime			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
Karnali	Mugu	18	18	132	7.33					18	18	132	7.33
Karnali	Humla	7	6	32	5.33					7	7	31	4.43
Karnali	Surkhet	125	70	649	9.27	1	1	11	10.50	169	70	421	6.01
Karnali Subtotal		3,617	2,118	23,240	10.97	177	97	920	9.47	546	235	1,415	6.03
Sudurpashchim	Bajura	147	95	738	7.77	29	10	70	7.00	120	32	290	9.06
Sudurpashchim	Bajhang	54	33	290	8.80	72	43	344	8.00	126	76	631	8.30
Sudurpashchim	Darchula	112	86	904	10.46	52	36	355	9.80	15	11	94	8.50
Sudurpashchim	Achham	440	161	1,845	11.46	43	14	195	13.93	47	21	325	15.48
Sudurpashchim	Doti	274	236	2,385	10.10	168	134	1,069	8.00	57	46	347	7.50
Sudurpashchim	Baitadi	204	55	685	12.45	495	185	1,987	10.74	65	12	87	7.25
Sudurpashchim	Dadeldhura	300	200	2,400	12.00	500	350	4,550	13.00	100	80	640	8.00
Sudurpashchim	Kailali	215	160	1,460	9.13	25	21	245	11.67	22	20	145	7.21
Sudurpashchim	Kanchanpur	-	-	-		-	-	-		75	25	197	7.88
Sudurpashchim Sub total		1,746	1,027	10,708	10.43	1,384	793	8,815	11.12	627	323	2,755	8.52
Nepal		26,591	14,550	156,179	10	6,609	4,262	49,370	11	8,587	5,445	46,118	8

Province	Districts	Lemon				Others				Total			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
1	Taplejung					27	22	128	5.74	1,228	946	6,939	7.34
1	Sankhuwashava	5	5	32	7.00	4	3	21	6.97	503	194	1,948	10.07
1	Solukhumbu					138	73	586	8.03	505	230	1,994	8.67
1	Panchthar									939	566	6,472	11.43
1	Ilam									490	440	5,841	13.28
1	Terathum					8	6	42	7.00	1,181	701	7,329	10.45
1	Dhankuta					18	12	77	6.40	1,388	847	8,702	10.27
1	Bhojpur	6	4	50	12.50	365	12	65	5.42	1,706	911	8,242	9.05
1	Khotang	365	200	1,550	7.75	240	130	750	5.77	1,905	1,332	11,882	8.92
1	Okhaldhunga					10	8	52	6.50	314	175	1,648	9.39
1	Udayapur	16	10	71	7.10	60	46	396	8.60	745	458	4,647	10.15
1	Jhapa	55	42	245	5.83	50	45	360	8.00	192	143	1,177	8.22
1	Morang									178	141	1,822	12.92
1	Sunsari	55	40	240	6.00	50	45	360	8.00	365	320	3,524	11.00
Province 1 Sub total		502	301	2,188	7.28	970	402	2,836	7.05	11,638	7,405	72,167	9.75
2	Saptari									17	7	46	6.50
2	Siraha									16	14	79	5.54
2	Rautahat												
2	Bara									11	7	50	7.10
2	Parsa												
2	Dhanusha												
2	Mahotari												
2	Sarlahi												
Province 2 Sub total		-	-	-	-	-	-	-	-	43	28	174	6.18

Province	Districts	Lemon				Others				Total			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
Bagamati	Dolakha					36	30	180	6.00	443	220	1,893	8.61
Bagamati	Sindhupalchowk	3	3	21	7.00	4	4	12	3.20	198	143	1,014	7.11
Bagamati	Rasuwa	-	-	-						210	166	1,060	6.39
Bagamati	Ramechhap	34	23	237	10.30	9	7	74	10.60	2,004	1,121	14,813	13.21
Bagamati	Sindhuli	10	10	138	13.80					2,463	1,074	13,578	12.64
Bagamati	Kavrepalanchowk	25	25	175	7.00	51	51	163	3.20	1,478	1,206	10,568	8.76
Bagamati	Lalitpur	2	1	6	12.00	2	1	4	6.72	143	121	1,424	11.80
Bagamati	Bhaktapur	2	1	5	5.40					45	36	374	10.34
Bagamati	Kathmandu	11	10	66	6.60	15	10	60	6.00	233	153	1,229	8.06
Bagamati	Nuwakot	15	14	144	10.29	19	11	69	6.27	569	377	3,238	8.59
Bagamati	Dhading	164	114	948	8.32	180	150	1,550	10.33	835	649	6,467	9.96
Bagamati	Makawanpur	347	250	2,125	8.50	102	66	627	9.50	644	447	3,849	8.61
Bagamati	Chitwan	112	97	776	8.00	141	133	689	5.18	546	377	2,749	7.29
Bagamati Sub total		724	548	4,642	8.48	559	462	3,429	7.42	9,810	6,089	62,257	10.22
Gandaki	Gorkha	8	7	49	7.01	15	12	93	7.70	1,275	982	11,061	11.26
Gandaki	Lamjung					36	30	217	7.20	626	199	2,122	10.67
Gandaki	Tanahu	22	18	199	11.00	30	22	269	12.18	1,929	636	7,229	11.37
Gandaki	Kaski	12	10	101	10.00	16	13	121	9.23	1,021	564	6,057	10.74
Gandaki	Parbat	12	10	101	10.00	16	13	121	9.23	1,441	890	8,333	9.36
Gandaki	Syangja	20	20	209	10.40	55	32	289	9.00	1,984	885	11,781	13.31
Gandaki	Manang												
Gandaki	Mustang												
Gandaki	Myagdi	16	5	35	7.00	20	7	45	6.43	658	282	2,473	8.76
Gandaki	Baglung	29	15	64	4.27					663	252	2,343	9.31
Gandaki	Nawalparasi East	10	9	140	15.56	2	2	20	13.33	111	72	736	10.25
Gandaki Sub total		130	94	898	9.51	191	131	1,175	8.96	9,707	4,762	52,136	10.95

Province	Districts	Lemon				Others				Total			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
Lumbini	Palpa	-	-	-		27	27	249	9.22	1,040	735	8,011	10.90
Lumbini	Gulmi	8	2	10	5.00	14	6	30	5.00	1,137	693	7,403	10.68
Lumbini	Arghakhanchi	-	-	-		700	450	2,096	4.66	1,992	1,274	9,878	7.75
Lumbini	Pyuthan	13	9	94	10.44	5	4	28	7.00	396	199	1,960	9.85
Lumbini	Rolpa	-	-	-		-	-	-		842	334	4,013	12.01
Lumbini	Nawalparasi West	-	-	-		-	-	-		119	42	285	6.79
Lumbini	Rupandehi	-	-	-		-	-	-		271	69	489	7.09
Lumbini	Banke	8	5	34	6.80	16	9	60	6.67	64	49	287	5.86
Lumbini	Bardiya	-	-	-		-	-	-		22	18	99	5.50
Lumbini	Rukum East	15	13	111	8.54	4	1	2	2.00	159	144	1,347	9.35
Lumbini	Dang	-	-	-		-	-	-		259	238	681	2.86
Lumbini	Kapilvastu	-	-	-		48	45	399	9	123	95	908	9.56
Lumbini Sub total		44	29	249	8.59	814	542	2,864	5.28	6,424	3,890	35,361	9.09
Karnali	Kalikot	60	45	383	8.51					263	164	1,461	8.91
Karnali	Rukum West	37	16	151	9.42	6	3	11	3.67	261	174	1,520	8.74
Karnali	Salyan	30	24	202	8.37	8	6	49	8.17	1,613	1,087	11,851	10.90
Karnali	Jajarkot	25	16	73	4.56					687	258	2,488	9.64
Karnali	Dailekh	49	18	161	8.94					1,374	695	7,794	11.21
Karnali	Dolpa					2	1	8	6.25	14	11	90	8.43
Karnali	Jumla												
Karnali	Mugu	7	7	19	2.92					43	43	283	6.66
Karnali	Humla									14	13	63	4.85
Karnali	Surkhet									295	141	1,081	7.66
Karnali Sub total		208	126	989	7.87	16	10	68	6.62	4,564	2,586	26,631	10.30

Province	Districts	Lemon				Others				Total			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
Sudurpashchim	Bajura	55	17	100	5.88	22	9	45	5.00	373	163	1,243	7.63
Sudurpashchim	Bajhang	90	54	432	8.00	18	11	91	8.28	360	217	1,788	8.24
Sudurpashchim	Darchula	40	29	245	8.40	8	6	47	7.80	227	169	1,644	9.74
Sudurpashchim	Achham	54	12	50	4.17	9	7	14	1.93	593	215	2,429	11.29
Sudurpashchim	Doti	245	140	913	6.50					744	556	4,714	8.47
Sudurpashchim	Baitadi	45	18	140	7.78					809	270	2,899	10.74
Sudurpashchim	Dadeldhura	110	80	720	9.00	17	12	108	9.00	1,027	722	8,418	11.66
Sudurpashchim	Kailali	56	41	230	5.67					318	242	2,080	8.61
Sudurpashchim	Kanchanpur									75	25	197	7.88
Sudurpashchim Sub total		695	391	2,830	7.23	74	45	305	6.76	4,528	2,579	25,412	9.85
Nepal		2,302.85	1,488.33	11,794.72	7.92	2,623.17	1,593.06	10,676.26	6.70	46,715	27,339	274,140	10.03

तालिका नं. १६ : आ.व. २०७६/७७ को वर्षे फलफूलहरूको क्षेत्रफल र उत्पादन स्थिति

Province	Districts	Mango				Banana				Guava				Papaya				Jackfruit			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
1	Taplejung	35	9	36	4.00	41	35	298	8.51	47	34	375	11	9	8	95	11.88	5	4	45	11
1	Sankhuwasabha	43	18	68	3.80	68	32	234	7.33	18	12	104	9	9	8	120	15.00	10	8	108	14
1	Solukhumbu	-	-	-	-	2	2	18	9.00	21	17	162	10	3	3	25	8.33				
1	Panchthar	48	16	51	3.19	12	10	59	5.90	12	11	132	12					5	3	35	12
1	Ilam	57	24	92	3.83	29	26	167	6.42	70	65	722	11					14	11	127	12
1	Terhathum	55	17	51	3.00	169	114	1,220	10.70	76	59	637	11								
1	Dhankuta	85	53	164	3.10	42	36	392	10.90	51	42	311	7	6	5	42	8.30	20	18	103	6
1	Bhojpur	95	75	380	5.07	110	100	750	7.50	32	29	319	11	4	4	30	7.50	10	8	60	8
1	Khotang	98	32	190	5.94	123	98	865	8.83	185	149	1,115	7	10	9	105	11.67	134	105	1,325	13
1	Okhaldhunga	25	23	93	4.04	36	35	350	10.00	12	11	57	5								
1	Udayapur	815	400	3,400	8.50	150	120	1,560	13.00	56	47	491	10	68	61	702	11.50	30	29	450	16
1	Jhapa	1,425	1,255	12,416	9.89	1,860	1,830	36,600	20.00	232	230	2,070	9	67	65	650	10.00	23	21	218	10
1	Morang	880	580	5,100	8.79	2,480	2,467	35,565	14.42	59	57	630	11	76	74	1,010	13.65	50	47	485	10
1	Sunsari	1,456	1,100	11,100	10.09	512	461	8,585	18.62	53	43	390	9	38	37	500	13.51	47	35	498	14
Province 1 Sub total		5,117	3,602	33,142	9.20	5,634	5,366	86,604	16.15	924	806	7,515	9.33	290	274	3,278	11.96	348	289	3,453	11.97
2	Saptari	9,312	8,163	110,095	13.49	1,200	853	15,001	17.59	16	15	1,130	77.9	10	10	71	7.47	38	28	602	21.89
2	Siraha	8,151	8,562	88,354	10.32	159	155	2,723	17.57	62	61	779	12.8	13	12	120	10.00	42	33	512	15.52
2	Rautahat	5,765	5,452	62,133	11.40	681	667	9,538	14.30	102	83	984	11.9	71	71	1,072	15.10	70	50	632	12.70
2	Bara	1,555	1,422	19,199	13.50	550	530	12,084	22.80	7	7	94	13.3	8	8	124	15.56	16	15	198	13.59
2	Parsa	509	410	4,731	11.55	24	22	329	14.95	25	22	283	12.8	4	4	48	11.91	16	13	176	14.08
2	Dhanusha	2,968	2,412	22,914	9.50	345	340	5,321	15.65	82	77	613	7.98	23	22	194	8.80	438	384	4,148	10.79
2	Mahottari	2,524	1,732	17,627	10.18	46	45	734	16.30	24	22	188	8.49	16	16	258	16.11	31	26	388	15.14
2	Sarlahi	2,864	1,937	19,086	9.85	2,325	232	4,327	18.65	25	20	256	12.9	10	10	192	19.21	16	13	235	18.68
Province 2 Sub total		33,648	30,089	344,140	11.44	5,529	2,844	50,056	17.60	342	306	4,326	14.1	155	153	2,079	13.63	665	560	6,890	12.31

Province	Districts	Mango				Banana				Guava				Papaya				Jackfruit			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
Bagmati	Dolakha	4	3	35	11.67	40	38	274	7.20	9	8	59	7.40	2	2	31	15.50				
Bagmati	Sindhupalchowk	120	32	165	5.16	62	62	618	9.96	42	42	354	8.43	41	40	392	9.81	42	38	491	12.92
Bagmati	Rasuwa	15	6	32	5.33	101	27	179	6.64	20	20	159	7.95	4	4	58	14.50	1	1	16	16.00
Bagmati	Ramechhap	124	82	613	7.47	89	84	1,193	14.20	63	45	298	6.62	20	18	265	14.72	71	61	1,202	19.70
Bagmati	Sindhuli	255	150	1,489	9.93	460	450	3,545	7.88	120	110	1,088	9.89	60	16	240	15.00	55	30	325	10.83
Bagmati	Kavrepalanchowk	98	45	352	7.82	114	70	1,050	15.00	88	70	689	9.84	44	43	465	10.82	56	20	365	18.25
Bagmati	Lalitpur	1	1	3	5.00	2	1	6	6.00	4	4	40	10.00					3	2	20	10.00
Bagmati	Bhaktapur					-	-	-										-	-	-	-
Bagmati	Kathmandu					1	1	4	8.00	12	9	66	7.50					-	-	-	-
Bagmati	Nuwakot	175	156	1,243	7.97	230	221	2,895	13.10	17	16	113	7.29	11	11	119	10.82	22	20	257	12.85
Bagmati	Dhading	251	228	1,896	8.32	150	125	1,378	11.02	110	105	781	7.44	19	15	226	14.98	2	1	4	7.00
Bagmati	Makwanpur	184	110	988	8.98	93	90	1,251	13.90	18	17	194	11.4	6	5	60	12.00	33	25	312	12.48
Bagmati	Chitwan	321	199	2,710	13.62	3,076	2,329	28,193	12.11	32	23	211	9.13	57	32	791	24.73	54	46	515	11.20
Bagmati Province Sub total		1,548	1,012	9,525	9.42	4,418	3,498	40,585	11.60	535	468	4,052	8.65	264	186	2,648	14.23	339	244	3,506	14.40
Gandaki	Gorkha	92	45	267	5.90	523	322	4,236	13.17	6	4	25	6.67	3	2	14	6.97	4	3	48	16.00
Gandaki	Lamjung	171	85	423	4.96	75	65	849	13.14	21	16	97	6.00	11	9	99	10.98	39	26	314	12.00
Gandaki	Tanahu	150	66	437	6.65	401	282	2,939	10.43	103	84	792	9.44	65	65	1,094	16.75	126	88	1,618	18.29
Gandaki	Kaski	106	54	318	5.89	185	125	1,879	15.03	320	310	2,966	9.58	31	12	130	10.75	215	19	314	16.53
Gandaki	Parbat	111	44	327	7.36	87	65	674	10.35	44	36	285	8.00	23	20	189	9.67	37	24	289	12.00
Gandaki	Syangja	106	66	457	6.97	82	82	1,618	19.63	34	32	283	8.80	6	6	42	7.00	11	10	247	24.58
Gandaki	Manang																				
Gandaki	Mustang																				
Gandaki	Myagdi	23	16	95	5.91	65	52	569	11.00	41	29	345	12	12	10	99	9.56	8	7	70	10.00
Gandaki	Baglung	101	62	654	10.50	35	34	618	18.18	53	40	240	6.00	11	11	65	6.00	12	11	199	17.99
Gandaki	Naupalnarsi East	388	165	1,319	8.00	450	304	6,314	20.80	4	4	28	7.00	14	13	126	10.00	25	21	205	9.81
Gandaki Province Sub total		1,247	604	4,298	7.12	1,904	1,330	19,696	14.81	625	554	5,061	9.14	176	148	1,858	12.58	477	210	3,304	15.75

Province	Districts	Mango				Banana				Guava				Papaya				Jackfruit			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
Lumbini	Palpa	347	344	1,863	5.42	69	67	660	9.85	64	53	634	11.9	10	10	70	7.00	27	24	361	15
Lumbini	Gulmi	86	45	312	6.93	53	42	269	6.40	8	5	30	6.00	8	5	31	6.23	30	14	83	6
Lumbini	Arghakhanchi	105	75	850	11.33	50	40	432	10.80	15	14	140	10.0	10	8	118	14.75	5	3	36	12
Lumbini	Pyuthan	261	190	1,550	8.16	230	185	2,620	14.16	45	30	281	9.37	25	25	312	12.49	151	1,281	8,500	7
Lumbini	Rolpa	140	83	664	8.00	62	35	490	14.00	70	53	371	7.00	26	28	421	15.04	15	12	216	18
Lumbini	Navalpara; West	394	218	1,867	8.56	135	104	2,158	20.75	30	27	245	9.07	29	28	360	12.86	8	4	28	7
Lumbini	Rupandehi	550	370	3,285	8.88	325	298	6,712	22.52	57	40	285	7.13	35	32	395	12.34	105	91	1,092	12.00
Lumbini	Banke	955	780	7,240	9.28	95	90	1,530	17.00	35	45	245	5.44	5	3	45	15.00	67	36	370	10
Lumbini	Bardiya	894	890	8,665	9.74	842	790	13,129	16.62	42	40	320	8.00	5	4	47	11.75	40	39	412	11
Lumbini	Rukum East	3	2	17	8.50	10	9	113	13.29	25	19	193	10.1	10	10	114	11.40	1	1	12	12
Lumbini	Dang	270	262	2,423	9.25	255	242	3,031	12.52	98	45	422	9.38	98	85	1,012	11.91	105	93	1,116	12
Lumbini	Kapilvastu	1,671	1,345	12,674	9.42	176	167	2,958	17.71	145	92	958	10.4	176	167	2,958	17.71	123	123	2,863	23
Lumbini Province Sub total		5,676	4,604	41,410	8.99	2,302	2,069	34,102	16.49	634	463	4,124	8.91	437	405	5,883	14.53	677	1,721	15,089	8.77
Karnali	Kalikot	-	-	-	-	21	12	153	12.75	26	20	161	8.03								
Karnali	Rukum West	85	32	156	4.88	6	2	22	10.76	4	2	16	7.28	2	1	11	11.33	5	3	23	7.67
Karnali	Salyan	240	85	590	6.94	74	70	585	8.36	59	15	107	7.13	59	52	497	9.56	7	4	57	14.25
Karnali	Jajarkot	304	55	304	5.53	55	35	314	8.97	10	7	40	5.75	1	1	8	7.98	4	3	15	5.00
Karnali	Dailikh	415	65	365	5.62	59	34	475	13.97	33	28	275	9.82					8	7	70	10.77
Karnali	Dolpa																				
Karnali	Jumla																				
Karnali	Mugu																				
Karnali	Humla																				
Karnali	Surkhet	995	689	5,462	7.93	174	188	1,756	9.34	107	72	716	9.94	21	21	230	11.22	73	56	592	10.67
Karnali Province Sub total		2,039	926	6,877	7.43	389	341	3,305	9.69	239	144	1,316	9.12	83	75	746	10.02	96	72	757	10.51
Sudurpashchim	Bajura	45	8	32	4.0	42	30	310	10.33	13	5	41	8.2	10	9	80	9.4				

Province	Districts	Mango				Banana				Guava				Papaya				Jackfruit			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
Sudurpashchim	Bajhang	78	8	35	4.4	144	25	256	10.24	45	31	217	7.0	30	21	227	10.8	3	1	12	12.0
Sudurpashchim	Darchula	50	30	125	4.2	70	46	525	11.41	25	20	175	8.8	15	15	261	17.3	27	8	129	16.0
Sudurpashchim	Achham	60	25	125	5.0	19	13	111	8.46	20	15	157	10.5	11	9	131	14.6	4	3	38	12.7
Sudurpashchim	Doti	57	45	298	6.6	37	31	273	8.72	22	16	105	6.5	21	21	268	13.0	21	16	179	11.5
Sudurpashchim	Baitadi	38	14	94	6.7	20	12	185	15.42	14	14	141	10.0	3	3	31	12.3	18	13	160	12.2
Sudurpashchim	Dadeldhura	280	150	1,035	6.9	120	45	355	7.89	56	35	210	6.0	10	4	60	15.0	11	5	42	8.4
Sudurpashchim	Kailali	920	775	9,482	12.2	792	750	12,000	16.00	310	295	2,940	10.0	16	15	215	14.3	115	105	1,505	14.3
Sudurpashchim	Kanchanpur	360	305	2,799	9.2	500	300	5,739	19.13	50	20	110	5.5	72	45	545	12.1	45	20	180	9.0
Sudurpashchim Sub total		1,888	1,360	14,025	10.3	1,744	1,252	19,753	15.77	555	451	4,095	9.1	188	141	1,818	12.9	244	171	2,245	13.1
Nepal		51,163	42,196	453,416	10.75	21,720	16,699	254,161	15.22	3,853	3,192	30,489	9.55	1,593	1,381	18,310	13.26	2,846	3,265	35,244	10.79

Province	Districts	Pineapple			Litchi			Arecanut			Coconut				Total						
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)				
1	Taplejung													137	90	849	9.43				
1	Sankhuwashava	14	13	192	15	48	35	315	9.00					210	125	1,142	9.13				
1	Solukhumbu													26	22	205	9.32				
1	Panchthar													77	40	277	6.93				
1	Illam									205	187	568	3.04	-	313	1,676	5.35				
1	Terhathum													300	190	1,908	10.04				
1	Dhankuta	10	9	64	7	75	62	372	6.00					289	225	1,448	6.43				
1	Bhojpur	4	4	20	5	66	30	152	5.07					321	250	1,711	6.84				
1	Khotang					152	30	148	4.93					702	423	3,748	8.86				
1	Okhaldhunga					12	7	36	5.14					85	76	536	7.05				
1	Udayapur	30	25	263	11	133	100	750	7.50	32	25	105	4.20	4	2	22	11	1,318	809	7,742	9.57
1	Jhapa	128	127	3,654	29	94	80	680	8.50	1,439	1,369	4,562	3.33	81	80	1,064	13	5,349	5,057	61,914	12.24
1	Morang	11	10	103	10	275	160	1,160	7.25	900	896	2,945	3.29	152	151	3,015	20	4,883	4,442	50,013	11.26
1	Sunsari	12	11	135	12	281	230	1,650	7.17	140	130	525	4.04	52	42	357	9	2,591	2,089	23,740	11.36
Province 1 Sub total		209	199	4,431	22.27	1,136	734	5,263	7.17	2,716	2,607	8,705	3.34	289	275	4,458	16.21	16,663	14,151	156,908	11.09
2	Saptari	13	13	153	12.20	175	160	1,045	6.53	3	2	4	2.00	4	2	6	3.00	10,770	9,244	128,107	13.86
2	Siraha	23	22	347	16.15	50	36	258	7.17	6	5	9	1.75	7	4	12	2.73	8,512	8,890	93,113	10.47
2	Rautahat	19	17	257	15.55	750	540	6,395	11.8	3	2	4	2.00	10	6	13	2.08	7,470	6,887	81,027	11.77
2	Bara	5	5	67	14.78	728	720	6,768	9.40	3	2	3	1.50	7	5	11	2.09	2,878	2,713	38,549	14.21
2	Parsa	31	30	437	14.81	67	54	485	8.98	3	2	3	1.50	2	1	3	2.37	681	557	6,495	11.66
2	Dhanusha	28	25	361	14.71	602	472	2,557	5.41	5	4	5	1.25	14	10	20	1.91	4,505	3,746	36,131	9.65
2	Mahottari	24	21	314	15.29	127	92	721	7.84	10	7	11	1.57	-	-	-	-	2,801	1,960	20,240	10.32
2	Sarlahi	42	36	884	24.89	127	117	879	7.51	23	19	31	1.61	26	18	36	1.95	5,457	2,401	25,925	10.80
Province 2 Sub total		181	165	2,817	17.07	2,626	2,191	19,108	8.72	56	43	69	1.61	72	48	101	2.10	43,074	36,398	429,586	11.80

Province	Districts	Pineapple				Litchi				Arecanut				Coconut				Total			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
Bagmati	Dolakha						62	440	7.1									55	51	399	7.82
Bagmati	Sindhupalchowk	26	26	78	3.0													395	302	2,538	8.40
Bagmati	Rasuwa	2	2	33	16.5													143	60	477	7.95
Bagmati	Ramechhap	6	5	94	18.8	17	12	81	6.8	1	1	2	2.00	1	1	7	7.00	392	309	3,754	12.15
Bagmati	Sindhuli	160	155	1,570	10.1	120	75	750	10.0									1,230	986	9,007	9.13
Bagmati	Kavrepalanchowk	87	87	270	3.10	174	70	569	8.1									661	405	3,760	9.28
Bagmati	Lalitpur																	10	8	69	9.14
Bagmati	Bhaktapur																				
Bagmati	Kathmandu																	13	9	70	7.53
Bagmati	Nuwakot	26	26	413	15.9	259	210	1,954	9.3									740	660	6,994	10.61
Bagmati	Dhading	15	9	150	16.7	320	90	1,600	17.8									867	573	6,034	10.54
Bagmati	Makwanpur	46	45	410	9.1	99	60	415	6.9									479	352		
Bagmati	Chitwan	68	58	957	16.5	75	45	1,336	8.3	4	2	5	2.21	4	3	12	5	3,692	2,737	34,731	12.69
Bagmati Province Sub total		436	413	3,975	9.62	1,126	624	7,145	11.4	5	3	7	2.15	5	4	19	5.43	8,676	6,451	71,462	11.08
Gandaki	Gorkha	50	5	49	9.8	152	50	297	5.9									829	431	4,937	11.46
Gandaki	Lamjung	11	9	109	12.00	45	25	238	9.50									373	235	2,128	9.04
Gandaki	Tanahu	86	80	447	5.59	45	25	225	9.00									976	690	7,554	10.94
Gandaki	Kaski	20	15	217	14.48	110	53	371	7.00									986	588	6,194	10.54
Gandaki	Parbat	27	22	275	12.50	75	65	540	8.30									404	276	2,579	9.35
Gandaki	Syangja	15	14	175	12.43	140	40	234	5.86									394	250	3,057	12.21
Gandaki	Manang																				
Gandaki	Mustang																				
Gandaki	Myagdi					16	10	60	6.00									165	124	1,239	9.99

Province	Districts	Pineapple				Litchi				Arecanut				Coconut				Total			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
Gandaki	Baglung					79	20	120	600									291	178	1,896	10.64
Gandaki	Nawalparasi East	16	14	77	5.48	108	60	537	8.95									1,005	580	8,604	14.84
Gandaki Province Sub total		225	159	1,348	8.47	770	348	2,622	7.53	-	-	-	-	-	-	-	-	5,424	3,352	38,187	11.39
Lumbini	Palpa	27	24	321	13	300	50	390	7.80									844	572	4,299	7.52
Lumbini	Gulmi	5	3	40	16	166	56	692	12.3									356	170	1,457	8.60
Lumbini	Arghakhanchi	5	5	7	1	25	18	120	6.68									215	163	1,703	10.45
Lumbini	Pyuthan	4	3	43	14	26	17	110	6.47									742	1,731	13,416	7.75
Lumbini	Rolpa	6	4	57	14	4	3	17	5.81									323	218	2,236	10.26
Lumbini	Nawalparasi West	17	16	100	6	78	54	345	6.39									691	451	5,103	11.31
Lumbini	Rupandehi	6	4	65	16	75	65	650	10									1,153	900	12,484	13.87
Lumbini	Banke	10	10	107	11	38	35	307	8.78									1,205	999	9,844	9.85
Lumbini	Bardiya	10	8	120	15	120	100	690	6.90									1,953	1,871	23,383	12.50
Lumbini	RukumEast	-	-	-														49	41	449	11.09
Lumbini	Dang	65	60	756	13	245	65	531	8.17									1,136	852	9,291	10.90
Lumbini	Kapilvastu	5	5	70	14	112	55	295	5.36									2,408	1,954	22,776	11.66
Lumbini Province Sub total		160	142	1,686	11.92	1,189	518	4,148	8.01	-	-	-	-	-	-	-	-	11,075	9,921	106,443	10.73
Karnali	Kalikot																	47	32	314	9.79
Karnali	RukumWest																	102	40	228	5.67
Karnali	Salyan	6	6	28	6.11	2	1	12	12									447	233	1,876	8.05
Karnali	Jajarkot	3	3	9	3.00	2	1	8	8.00									379	105	699	6.65
Karnali	Dailekh																	515	134	1,185	8.88
Karnali	Dolpa																				
Karnali	Jumla																				

Province	Districts	Pineapple				Litchi				Arecanut				Coconut				Total			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
Kamali	Mugu																				
Kamali	Humla																				
Kamali	Surkhet	7	6	62	10.33	91	52	498	9.58						1,468	1,083	9,316				8.60
Karnali Province Sub total		16	15	99	6.57	95	54	518	9.59					2,957	1,627	13,618		8.37			
Sudurpashchim	Bajura					1									111	52	463				8.99
Sudurpashchim	Bajhang					-									300	86	747				8.69
Sudurpashchim	Darchula					10	8	70	8.8						197	127	1,284				10.10
Sudurpashchim	Achham														114	65	562				8.63
Sudurpashchim	Doti	1	1	5	6.5	1	-	-							160	129	1,127				8.70
Sudurpashchim	Baitadi					5	3	32	10.5						98	59	642				10.95
Sudurpashchim	Dadeldhura					27	10	70	7.0						504	249	1,772				7.12
Sudurpashchim	Kailali	7	6	60	10.0	60	40	270	6.8						2,220	1,986	26,472				13.33
Sudurpashchim	Kanchanpur	10	3	29	10	54	22	147	6.7						1,091	715	9,549				13.35
Sudurpashchim Sub total		18	10	94	9.6	158	83	589	7.1	-	-	-	-		4,795	3,468	42,618				12.29
Nepal		1,246	1,102	14,450	13.1	7,099	4,552	39,392	8.65	2,777	2,653	8,782	3,31	366	327	4,578	14,02	92,664	75,368	858,822	11.40

तालिका नं. २०: आ.व. २०७६/७७ को हिउँदे फलफूलहरूको क्षेत्रफल र उत्पादन स्थिति

Province	Districts	Apple			Pear			Walnut			Peach			Plum			Apricot								
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)				
1	Taplejung	95	70	378	5.40	102	65	780	12.00	16	14	76	5.43	122	85	357	4.20	135	78	397	5.09				
1	Sankhuwashava	9	5	26	5.20	59	34	388	11.40	8	3	20	6.60	39	20	114	5.70	19	17	119	7.00	5	4	11	3.00
1	Solukhumbu	145	105	856	8.15	85	67	366	5.46	30	18	80	4.44	45	35	170	4.86	47	41	252	6.15	4	2	13	6.25
1	Panchthar	27	21	151	7.19	36	33	446	13.52	15	11	78	7.09	31	29	321	11.07	21	18	238	13.2				
1	Ilam	18	8	62	7.75	82	72	648	9.00	62	22	92	4.18	88	75	780	10.40	40	36	339	9.42				
1	Terathum	55	45	306	6.80	146	88	1,118	12.70	75	59	401	6.80	50	44	308	7.00	48	40	264	6.60	7	5	28	6.30
1	Dhankuta	19	15	69	4.60	123	65	702	10.80	24	16	53	3.30	47	39	328	8.40	32	26	138	5.40				
1	Bhoipur	6	2	8	4.00	37	29	232	8.00	6	2	8	4.00	5	3	18	6.00	5	3	13	4.33				
1	Khotang	3	2	8	4.00	199	45	450	10.00	53	12	60	5.00	54	39	235	6.03	55	35	156	4.46				
1	Okhaldhunga	4	3	12	4.00	10	8	80	10.00					11	10	56	5.60	20	16	70	4.38				
1	Udayapur	4	3	10	4.00	55	48	638	13.30	12	4	21	5.35	32	30	218	7.25	32	30	231	7.70				
1	Jhapa																								
1	Morang																								
1	Sunsari																								
Province 1 Sub total		385	279	1,886	6.77	934	554	5,848	10.56	301	161	889	5.52	524	409	2,904	7.10	454	340	2,217	6.53	16	10	51	5.14
2	Saptari	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Siraha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Rautahat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Bara	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Parsa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Dhanusha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Mahotari	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Sarlahi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Province 2 Sub total		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Province	Districts	Apple			Pear			Walnut			Peach			Plum			Apricot		
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)
Bagamati	Dolakha	4	3	17	5.0	36	36	464	12.9	3	2	8	4.1	34	33	244	7.4	7	5
Bagamati	Sindhupalchowk	35	20	150	7.5	66	64	389	6.1	45	12	62	5.2	76	55	532	11.4	5	4
Bagamati	Rasuwa	65	25	150	6.0	3	3	15	5.0	5	3	13	4.3	4	4	17	7.3	35	14
Bagamati	Ramechhap					62	47	650	13.8	16	6	18	3.0	57	43	348	8.1	37	29
Bagamati	Sindhuli					50	5	61	12.2	16	7	26	3.6	3	2	20	11.0	1	1
Bagamati	Kavrepalanchowk	5	5	25	5.0	46	23	276	12.0	13	13	78	6.0	41	32	283	8.8	3	3
Bagamati	Lalitpur	1				154	65	653	10.0					53	42	441	10.5		
Bagamati	Bhaktapur					15	10	121	12.0					11	8	51	6.4		
Bagamati	Kathmandu	7	3	18	6.0	145	23	245	10.7	3	2	8	4.0	56	23	246	10.7	2	2
Bagamati	Nuwakot					55	50	447	8.9	16	7	25	3.6	28	24	185	7.7		
Bagamati	Dhading	65	35	265	7.6	120	65	890	13.7	2	1	8	8.0	30	16	95	5.9		
Bagamati	Makwanpur					103	102	1,040	10.2	9	8	24	3.0	22	20	130	6.5		
Bagamati	Chitwan					25	15	93	6.2								11.0		
Bagamati Province Sub total		181	91	625	6.84	999	762	8,047	10.56	128	61	270	4.41	414	302	2,593	8.60	375	314
Gandaki	Gorkha	45	38	165	4.3	105	79	1,026	13.0	4	3	6	2.5	24	22	66	3.0	12	11
Gandaki	Lamjung	11	5	32	6.4	30	21	191	9.0	35	15	49	3.3	32	26	200	7.6	29	22
Gandaki	Tanahu					92	70	759	10.8	22	15	36	2.4	36	24	198	8.2	35	20
Gandaki	Kaski					53	46	493	10.8	4	4	19	5.0	68	63	443	7.0	17	15
Gandaki	Parbat					82	45	377	8.38	34	7	45	6.4	67	32	232	7.4	19	15
Gandaki	Syangja					118	85	845	9.9					61	60	304	5.0	22	21
Gandaki	Manang	215	104	1,253	12.0	2	2	12	8.0	8	6	23	3.8	8	4	35	8.8	7	2
Gandaki	Mustang	900	415	5,188	12.5	16	6	50	9.0	40	19	150	8.0	12	6	39	6.8	16	11
Gandaki	Myagdi	14	6	30	5.4	49	15	145	9.7	45	18	90	5.1	28	19	88	4.7	32	22
Gandaki	Baglung	54	25	126	5.0	32	16	102	6.5	31	5	33	6.4	66	48	236	4.9	56	37
Gandaki	Navalparasi/ast	-	-	-		6	5	46	9.2	-	-	-		3	2	22	7.3	2	1
Gandaki Province Sub total		1239	593	6,792	11.45	585	389	4,046	10.41	223	91	451	4.98	404	306	1,862	6.08	245	176
																		68	43
																		246	5.74

Province	Districts	Apple				Pear				Walnut				Peach				Plum				Apricot			
		Area (ha)	Production (ha)	Yield (t/ha)		Area (ha)	Production (ha)	Yield (t/ha)		Area (ha)	Production (ha)	Yield (t/ha)		Area (ha)	Production (ha)	Yield (t/ha)		Area (ha)	Production (ha)	Yield (t/ha)		Area (ha)	Production (ha)	Yield (t/ha)	
Lumbini	Palpa	300	20	130	6.50	65	35	294	8.4	14	12	28	2.3	72	48	320	6.67	72	48	320	6.67				
Lumbini	Gulmi					57	35	312	8.9	55	7	28	4.0	42	31	229	7.39	46	29	245	8.45				
Lumbini	Arghakhanchi					65	32	265	8.3	120	22	95	4.3	10	8	20	2.50	60	57	120	2.11				
Lumbini	Pyuthan	5	4	18	4.50	33	28	205	7.3	3	2	8	4.0	27	21	108	5.14	351	244	1,190	4.88	4	3	13	5.0
Lumbini	Rolpa	240	125	845	6.76	76	45	424	9.4	200	80	400	5.0	38	32	264	8.25	141	84	359	4.27				
Lumbini	Nawalparasi West																								
Lumbini	Rupandehi													32	29	30	1.03								
Lumbini	Banke																	26	21	123	5.86				
Lumbini	Bardiya																	6	5	23	4.60				
Lumbini	Rukum East	500	485	2,400	4.95	10	8	75	9.38	400	350	1,025	2.9	15	11	125	11.36	141	84	359	4.27	2	2	10	6.5
Lumbini	Dang																								
Lumbini	Kapilvastu																								
Lumbini Province Sub total		1,045	634	3,393	5.35	306	183	1,575	8.61	792	473	1,584	3.35	236	180	1,096	6.09	843	572	2,739	4.79	6	4	22	5.56
Karnali	Kalikot	965	650	5,860	9.0	39	14	87	6.2	340	145	686	4.7	23	14	147	10.5	21	13	52	4.0	23	18	93	5.2
Karnali	Rukum West	13	8	75	9.4	4	2	12	6.0	279	16	77	4.8	23	17	121	7.1	8	6	38	6.3	3	2	8	3.8
Karnali	Saljan	62	25	172	6.9	26	24	213	8.9	10	4	12	3.0	82	78	482	6.2	22	20	106	5.3				
Karnali	Jajarkot	136	50	330	6.6	4	2	12	6.0	157	44	177	4.1	1	1	1	1.0	42	30	208	7.0	4	3	14	5.6
Karnali	Dailekh	73	32	260	8.1	64	38	281	7.4	188	75	305	4.1	51	32	250	7.8	30	22	149	6.8	20	12	66	5.5
Karnali	Dolpa	1,238	412	3,296	8.0	102	65	450	6.9	572	131	632	4.8	11	6	7	1.2	65	53	390	7				
Karnali	Jumla	2,885	1,154	11,078	9.6	10	10	50	5.0	400	250	1,000	4.0	25	25	150	6.0	88	53	312	5.9	52	30	179	6.0
Karnali	Mugu	1,075	470	3,891	8.3					209	73	287	3.9	24	21	96	4.6	21	14	59	4.1				
Karnali	Humla	2,715	518	4,224	8.2	14	9	57	6.3	46	19	192	10.1	9	5	31	6.2	20	16	104	6.6	3	2	17	7.5
Karnali	Surkhet					40	31	262	8.5	49	49	65	1.3	39	30	192	6.4	17	17	137	8.1				
Karnali Province Sub total		9,162	3,319	29,186	8.79	303	195	1,424	7.30	2,250	806	3,443	4.26	288	229	1,477	6.45	305	225	1,465	6.51	105	67	376	5.63
Sudurpashchim Bajura		240	140	800	5.7	27	14	120	8.6	150	22	61	2.8	21	13	80	6.2	15	10	40	4.0	5	3	21	7.0
Sudurpashchim Bajhang		300	245	1,445	5.9	22	17	158	9.3	292	40	228	5.7	14	8	62	7.8	13	7	53	7.6	6	3	24	8.0

Province	Districts	Apple			Pear			Walnut			Peach			Plum			Apricot		
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)
Sudurpashchim	Darchula	162	85	456	5.4	24	20	144	7.3	143	65	641	9.9	37	26	184	7.0	12	10
Sudurpashchim	Achham	5	2	11	5.50	80	32	294	9.2	215	40	26	0.6	45	31	169	5.5	30	15
Sudurpashchim	Doti	68	40	216	5.4	45	32	315	9.8	202	175	675	3.9	44	39	236	6.0	27	22
Sudurpashchim	Baitadi	120	84	385	4.6	76	58	450	7.8	435	151	1,392	9.2	67	56	405	7.2	54	37
Sudurpashchim	Dadeldhura	4	2	9	4.5	62	30	240	8.0	230	100	400	4.0	100	30	180	6.0	68	45
Sudurpashchim	Kailali					25	20	206	10.2					31	27	215	8.1	25	20
Sudurpashchim	Kanchanpur																		
Sudurpashchim	ProvinceSub total	899	598	3,322	5.6	361	223	1,927	8.7	1,667	593	3,423	5.8	359	230	1,531	6.7	244	166
Nepal		12,910	5,514	45,205	8.20	3,488	2,306	22,867	9.92	5,361	2,184	10,061	5	2,224	1,656	11,463	6.92	2,465	1,792
																		453	289
																		108	64
																		496	1,782
																		453	289
																		453	289

Province	Districts	Persimmon				Pomegranate				HogPlum				Kiwi				Total			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
1	Taplejung	25	18	127	7.00	5	3	13	4.33	53	30	166	5.50	21	11	89	8.37	574	374	2,382	6.4
1	Sankhuwashava	9	5	30	6.00	10	7	49	7.00					36	9	54	6.00	195	104	810	7.8
1	Solukhumbu	9	2	12	6.00	5	4	23	5.75					115	10	65	6.50	485	284	1,837	6.5
1	Panchthar	25	12	139	11.58	15	14	184	13.48					220	155	1,322	8.53	390	293	2,879	9.8
1	Ilam	19	17	119	7.00	53	15	150	10.00	5	2	4	2.00	675	648	5,962	9.20	1,042	895	8,156	9.1
1	Terathum	74	25	164	6.56									12	6	18	3.00	467	312	2,607	8.4
1	Dhankuta					9	6	32	5.30	215	211	1,139	5.40	20	8	24	3.00	489	386	2,484	6.4
1	Bhojpur	4	3	21	7.00	6	4	20	5.00	5	4	12	3.00	17	6	33	5.50	91	56	365	6.5
1	Khotang	30	16	113	7.00	5	3	13	4.00	5	5	15	3.00	40	37	44	1.20	443	194	1,094	5.6
1	Okhaldhunga					50	5	45	9.00	12	12	75	6.25	1	1	2	2.00	108	55	340	6.2
1	Udayapur					6	3	38	12.75					12	4	10	2.50	153	122	1,167	9.6
1	Jhapa																				
1	Morang																				
1	Sunsari					30	26	179	6.88									30	26	179	6.9
Province 1 Sub total		195	98	725	7.39	194	90	746	8.30	295	264	1,411	5.34	1,169	895	2,064	2.31	4,465	3,099	18,740	6.0
2	Saptari	-	-	-		-	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Siraha	-	-	-		-	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Rautahat	-	-	-		-	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Bara	-	-	-		-	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Parsa																	-	-	-	-
2	Dhanusha																	-	-	-	-
2	Mahotari																	-	-	-	-
2	Sarlahi																	-	-	-	-
Province 2 Sub total																		-	-	-	-
Bagamati	Dolakha	2	2	13	6.3	3	3	20	6.7	53	50	350	7.0	201	49	392	8.0	385	223	1,835	8.21

Province	Districts	Persimmon				Pomegranate				HogPlum				Kiwi				Total			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
Bagamati	Sindhupalchowk	80	23	232	10.1	15	5	45	9.0	110	85	1,024	12.0	120	50	540	10.8	622	361	3,479	9.63
Bagamati	Rasuwa					3	3	14	5.6	2	2	3	1.7	5				126	56	348	6.26
Bagamati	Ramechhap	58	45	258	5.7	35	8	70	8.8	61	58	209	3.6	201	51	384	7.5	624	360	2,567	7.13
Bagamati	Sindhuli	1	1	6	4.4	1	1	2	2.0					8	6	20	3.3	83	26	167	6.54
Bagamati	Kavrepalanchowk	40	37	280	8	52	9	75	8.3	80	73	728	10.0	112	15	177	11.8	436	247	2,243	9.09
Bagamati	Lalitpur	44	37	386	10.5					20	10	100	10.0	10	5	50	10.0	357	227	2,346	10.33
Bagamati	Bhaktapur	22	16	110	7.0					201	122	487	4.0	3	0	4	12.0	261	162	820	5.06
Bagamati	Kathmandu	28	20	238	12.0	5	3	16	5.0	109	83	611	7.4	10	5	50	10.0	440	236	2,054	8.72
Bagamati	Nuwakot	2	2	14	7.0	25	5	45	9.0	38	22	225	10.2	15	11	220	20.0	190	131	1,241	9.47
Bagamati	Dhading	-				21	8	85	10.6	12	10	10	1.0	10	5	20	4.0	260	140	1,373	9.81
Bagamati	Makwanpur	1	1	6	4.4	5	3	18	6.0	11	8	54	6.5	15	4	37	9.3	170	149	1,341	8.97
Bagamati	Chitwan																	25	15	93	6.20
Bagamati Province Sub total		278	184	1,541	8.39	165	48	390	8.19	697	522	3,800	7.28	710	201	1,894	9.41	3,978	2,333	19,907	8.53
Gandaki	Gorkha	3	1	4	4.0	2	1	6	6.0	5	3	20	8.0	4				215	161	1,364	8.47
Gandaki	Lamjung	5	3	21	8.5	4	3	14	3.5	18	6	24	4.0	5	4	14	3.9	178	109	761	6.99
Gandaki	Tanahu	2	1	6	6.0	15	8	65	8.1	2	2	15	7.5	2	1	10	10.0	206	141	1,219	8.63
Gandaki	Kaski	8	4	26	7.0	6	4	31	7.0	32	21	168	8.0	9				195	157	1,277	8.14
Gandaki	Parbat	6	4	22	5.6	3	3	13	5.0	129	15	114	7.6	10	6	25	4.0	350	214	1,969	9.19
Gandaki	Syangja	-	-	-						53	15	125	8.3					253	219	1,600	7.31
Gandaki	Manang	-	-	-														242	119	1,353	11.41
Gandaki	Mustang	-	-	-														1,330	487	5,704	11.71
Gandaki	Myagdi	1	1	5	5.0	4	2	11	5.0	4	2	14	7.0	10	3	30	9.0	190	96	667	6.93
Gandaki	Baglung	8	3	15	5.0	19	7	55	7.9	1	-	-		4	-	-		270	150	829	5.54
Gandaki	Naupalparasi East	-	-	-		3	2	9	3.6					2	1	3	1.5	16	11	87	7.91
Gandaki Province Sub total		32	16	99	6.17	54	30	204	6.75	243	64	480	7.56	46	15	81	5.39	3,445	1,864	16,831	9.03

Province	Districts	Persimmon				Pomegranate				HogPlum				Kiwi				Total			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
Lumbini	Palpa					-	-	-		21	6	38	6.0	1	-	-		545	169	1130	6.68
Lumbini	Gulmi					22	5	13	2.60	5	1	6	4.6	20	7	34	4.86	247	115	867	7.52
Lumbini	Arghakhanchi					5	4	20	5.00					10	3	5	1.50	270	126	525	4.16
Lumbini	Pyuthan	5	2	20	8.7													428	304	1561	5.14
Lumbini	Rolpa	32	10	56	5.8	9	7	10	1.43					17	14	20	1.43	753	397	2378	5.99
Lumbini	Naupalparasi West																				
Lumbini	Rupandehi					45	22	250	11.36									77	51	280	5.49
Lumbini	Banke					10	8	48	6.00									36	29	171	5.90
Lumbini	Bardiya					15	13	104	8.00									21	18	127	7.06
Lumbini	Rukum East	1	1	5	5.6	2	2	7	4.67					4	3	20	6.67	1076	945	4025	4.26
Lumbini	Dang					98	25	201	8.04					15	12	74	6.17	113	37	275	7.43
Lumbini	Kapilvastu																				
Lumbini Province Sub total		38	13	80	6.28	206	86	653	7.64	26	7	43	5.81	67	39	153	3.91	3,566	2,191	11,338	5.18
Karnali	Kalikot					8	2	7	4									1,419	856	6,932	8.10
Karnali	Rukum West	1	1	4	6.2	15	5	45	9.00					93	4	20	5.0	439	61	400	6.59
Karnali	Saljan	5	3	11	3.7	22	8	84	10.50					4	2	21	10.5	233	164	1,101	6.71
Karnali	Jajarkot	12	6	27	4.4	4	3	15	5.00					4	3	7	2.3	364	141	790	5.61
Karnali	Dailekh					3	1	5	5.00									429	212	1,316	6.21
Karnali	Dolpa					16												2,004	667	4,775	7.16
Karnali	Junla					22												3,482	1,522	12,769	8.39
Karnali	Mugu	4	2	5	3.0	8												1,341	580	4,338	7.48
Karnali	Humla					7												2,814	569	4,625	8.13
Karnali	Surkhet					4	3	10	3.3									149	130	666	5.12
Karnali Province Sub total		22	11	46	4.15	110	22	166	7.55					101	9	48	5.33	12,674	4,902	37,711	7.69
Sudurpashchim	Bajura	1	-	-		8	3	15	5.0	1	0	1	6.0	3	0	2	7.3	470	206	1,141	5.5

Province	Districts	Persimmon				Pomegranate				HogPlum				Kiwi				Total			
		Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)	Area (ha)	Productive Area (ha)	Production (Ton)	Yield (t/ha)
Sudurpashchim	Bajhang	8	5	37	7.3	4	-	-						1				660	325	2,007	6.18
Sudurpashchim	Darchula	5	3	18	7.0	7	3	22	7.3									393	214	1,592	7.4
Sudurpashchim	Achham	2	1	6	5.0	6	3	13	4.47	3	1	7	7.0	5	1	7	6.5	397.02	128.3	629	4.90
Sudurpashchim	Doti	1	1	3	6.0	5	3	16	6.3					0	0	-		408	324	1,704	5.3
Sudurpashchim	Baitadi					6	4	13	3.7	3	1	3	5.0	1	0	0	0.2	788	406	3,040	7.5
Sudurpashchim	Dadeldhura	7	2	12	8.0	62	9	54	6.0	4	4	34	8.2	13	6	6	1.0	601	250	1,537	6.1
Sudurpashchim	Kailali	1	1	7	7.0	2	1	9	7.1									96	78	627	8.0
Sudurpashchim	Kanchanpur																				
Sudurpashchim Province Sub total		25	12	82	7.0	101	25	142	5.6	11	6	45	7.6	23	8	15	1.9	3,812	1,930	12,275	6.36
Nepal		590	334	2,574	7.71	830	300	2,300	8	1,272	863	5,779	6.70	2,116	1,167	4,254	3.65	31,940	16,318	116,802	7.16

१.६ चिया तथा कफी बालीको क्षेत्रफल तथा उत्पादन

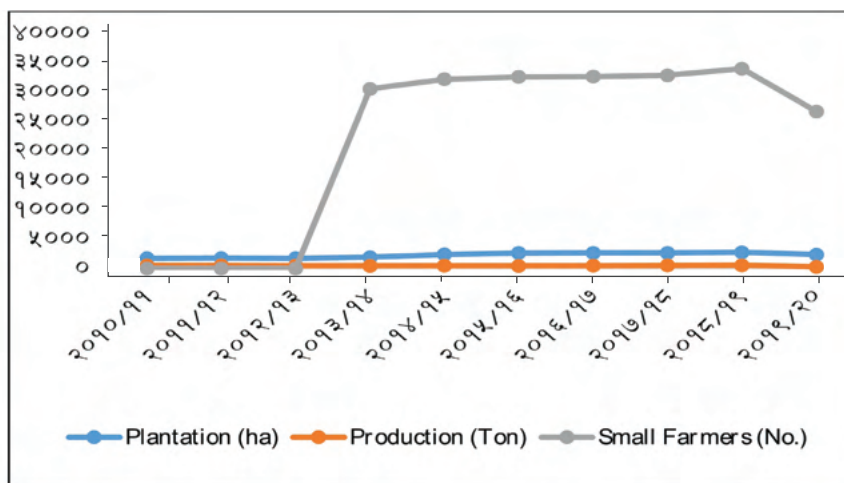
१.६.१ कफीको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल तथा उत्पादन

नेपालमा कफी एक महत्वपूर्ण नगदे बाली हो । नेपालमा उच्च गुणस्तरको कफी उत्पादन गर्न सकिने किसिमको जलवायु छ । Habitat Suitability for Coffee Arabica in Nepal 2017 प्रतिवेदन अनुसार नेपालमा ११००-१६०० मी. उचाइसम्मको भू-भागमा विशिष्ट गुणस्तरको कफी उत्पादन गर्न सकिने र यसको लागि करिब ६२००० हे. क्षेत्रफल उपलब्ध रहेको देखिन्छ । अन्य कफी उत्पादक मुलुकहरूको भन्दा भिन्न प्रकारको हावापानी भएकाले नेपाली कफीमा विशिष्ट प्रकारको गुण र बास्ना रहेको कफी पारखीहरू बताउँछन् । नेपालमा उत्पादन भइरहेको कफी अराविका प्रजातिको रहेको र प्राङ्गारिक प्रविधिबाट उत्पादन भएकाले नेपाली कफीलाई अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा स्पेसियालिटी कफीको रूपमा हेर्ने गरिन्छ । नेपाली कफी खास गरि दक्षिण कोरिया, जापान, अमेरिका र युरोपेली मुलुकहरूमा निर्यात हुने गर्छ (स्रोत: www.teacoffee.gov.np) । सन् २०१०/११ देखि २०१९/२० सम्मको कफीको क्षेत्रफल, उत्पादन र साना कृषकहरूको संलग्नता तालिका नं. २१ र चित्र नं. १८ मा देखाइएको छ ।

तालिका नं. २१: कफीको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन र साना कृषकको अवस्था

वर्ष (सन्)	Plantation (ha)	Production (Ton)	Small Farmers (No)
२०१०/११	१७५२	५०२	प्राप्त नभएको
२०११/१२	१७६०	५२३	प्राप्त नभएको
२०१२/१३	१७५०	४५७	प्राप्त नभएको
२०१३/१४	१९११	४२९.४	३०५४३
२०१४/१५	२३८१	४६३.५८	३२१८६
२०१५/१६	२६१८	४३४	३२५८१
२०१६/१७	२६४६	४६६	३२६२९
२०१७/१८	२६५०	५१३	३२८६९
२०१८/१९	२७६१	५३०	३३९८४
२०१९/२०	२३६०	२९७	२६७१९

स्रोत: www.teacoffee.gov.np

चित्र नं. १८: कफीको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन र साना कृषकको सहभागिता

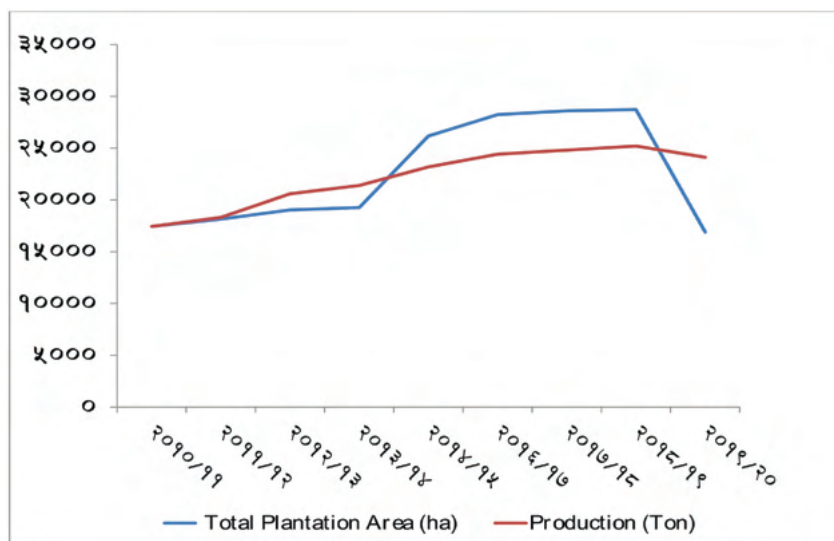
१.६.२ चिया खेतीको पछिल्लो १० वर्षको क्षेत्रफल तथा उत्पादन

बहुमूल्य नगदे बालीमा पर्ने चिया नेपालमा धेरै महत्वपूर्ण बाली हो । नेपालमा उत्पादन हुने सबै प्रकारका चिया भारत तथा अन्य तेस्रो मुलुकमा निर्यात हुने गरेको छ । चियाको उत्पादन, प्रशोधन र बजारीकरणमा साना कृषक, सहकारी तथा निजी बगान र कम्पनीहरू संलग्न भएका छन् । विगत १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२०) देखिको चिया खेतीको कुल क्षेत्रफल उत्पादन, Estate Plantation र साना कृषकहरूको सहभागिता तालिका नं. २२ र चित्र नं. १९ मा देखाइएको छ ।

तालिका नं. २२: चियाको १० वर्षको अवस्था

वर्ष (सन्)	Total Plantation Area (ha)	Production (Ton)	No. of Estates	Estate Plantation Area (ha)	Small Farmers Area (ha)	Small Farmers (No.)
२०१०/११	१७४५१	१७४३७.९	१०७	१७४५१	प्राप्त नभएको	प्राप्त नभएको
२०११/१२	१८१४९	१८३०९.८७	१०७	९७९८	८३५१	९९४१
२०१२/१३	१९०३६	२०५८८.२०	१०७	९९५२	९०८४	११९३२
२०१३/१४	१९२७१	२१३९४.६२	१०७	१०१०८	९१६३	१२५५९
२०१४/१५	२६१६५	२३१८६.७३	१०७	१४५९६	११५६९	१४८९८
२०१५/१६	२७६८८	२४२६३.७१	१०७	१४७३२	१२९५६	१५०४०
२०१६/१७	२८२४१	२४४०९.२९	१०७	१५२८५	१२९५६	१५१०३
२०१७/१८	२८५९५	२४८०३.५७	११६	१४६६८	१३९२७	१५१७९
२०१८/१९	२८७३२	२५२०५.८६	११६	१४७८७	१३९४५	१५२३४
२०१९/२०	१६९०५	२४११८.२७	१४६	७०६०	९८४५	१४०१४

स्रोत: www.teacoffee.gov.np

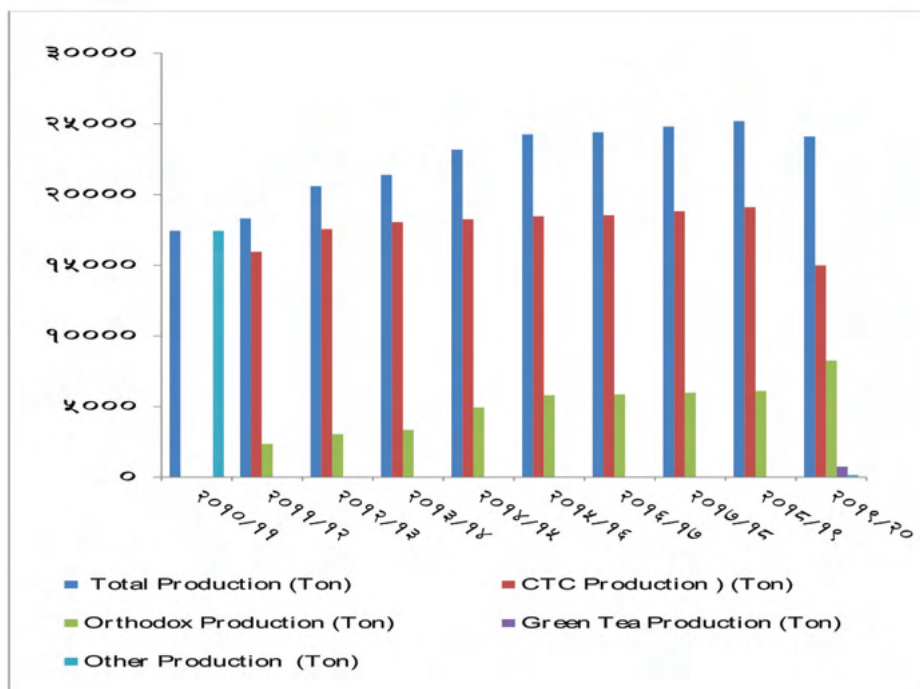
चित्र नं. १९: चियाको १० वर्षको कुल क्षेत्रफल र उत्पादनको प्रवृत्ति

१.६.३ प्रशोधित चिया उत्पादनहरूको तथ्याङ्क

चियाको प्रशोधित उत्पादनहरूमा CTC, Orthodox र Green Tea नेपालको प्रमुख उत्पादनहरू हुन् । यी चियाहरूको सन् २०१०/११ देखि २०१९/२० सम्मको उत्पादनको अवस्था तालिका नं. २३ र चित्र नं. २० मा देखाइएको छ ।

तालिका नं. २३: चियाको पछिल्लो १० वर्षको कुल उत्पादन, CTC, Orthodox, Green Tea र अन्य उत्पादनको अवस्था

वर्ष (सन्)	Production (Ton)	CTC Production (Ton)	Orthodox Production (Ton)	Green Tea Production (Ton)	Other Production (Ton)
२०१०/११	१७४३७.९	प्राप्त नभएको	प्राप्त नभएको	प्राप्त नभएको	१७४३७.९
२०११/१२	१८३०९.८७	१५९५५	२३५४.८७	प्राप्त नभएको	प्राप्त नभएको
२०१२/१३	२०५८८.२०	१७५५०.५	३०३७.७०	प्राप्त नभएको	प्राप्त नभएको
२०१३/१४	२१३९४.६२	१८०४५.५	३३४९.१२	प्राप्त नभएको	प्राप्त नभएको
२०१४/१५	२३१८६.७३	१८२६३	४९२३.७३	प्राप्त नभएको	प्राप्त नभएको
२०१५/१६	२४२६३.७१	१८४६२	५८०१	प्राप्त नभएको	प्राप्त नभएको
२०१६/१७	२४४०९.२९	१८५४७	५८६२	प्राप्त नभएको	प्राप्त नभएको
२०१७/१८	२४८०३.५७	१८८२६	५९७८	प्राप्त नभएको	प्राप्त नभएको
२०१८/१९	२५२०५.८६	१९१०८	६०९८	प्राप्त नभएको	प्राप्त नभएको
२०१९/२०	२४११८.२७	१४९७७	८२५१	७४६	१४४

चित्र नं. २०: प्रशोधित चियाको पछिल्लो १० वर्षको कुल उत्पादन, CTC, Orthodox, Green Tea र अन्य उत्पादनको प्रवृत्ति

१.७ फलफूल बालीको क्षेत्रगत विवरण

१.७.१ व्यावसायिक फलफूल कार्यक्रम सञ्चालनका लागि सम्भाव्य जिल्लाहरू

नेपालमा व्यावसायिक फलफूल कार्यक्रम सञ्चालनका लागि सम्भाव्य जिल्लाहरू तालिका नं. २४ मा दिइएको छ।

तालिका नं. २४ व्यावसायिक फलफूल कार्यक्रम सञ्चालनका लागि सम्भाव्य जिल्लाहरू

क्र.सं	फलफूलको किसिम	प्रदेश	जिल्लाहरू
१	सुन्तलाजात फलफूल (४५ जिल्ला)	प्रदेश नं. १	धनकुटा, भोजपुर, तेह्रथुम, संखुवासभा, उदयपुर, पाँचथर, ताप्लेजुङ, ओखलढुंगा, खोटाङ, सोलुखुम्बु, ईलाम
		बागमती	सिन्धुली, रामेछाप, धादिङ, दोलखा, काभ्रे, सिन्धुपाल्चोक, चितवन
		गण्डकी	गोरखा, तनहुँ, लम्जुङ, स्याङ्जा, कास्की, बागलुङ, म्याग्दी, पर्वत, नवलपरासी सु. पूर्व
		लुम्बिनी	पाल्पा, गुल्मी, अर्घाखाँची, रूकुम पूर्व, रोल्पा, प्युठान
		कर्णाली	दैलेख, सल्यान, कालिकोट, सुर्खेत, रूकुम पश्चिम
		सुदूरपश्चिम	डोटी, अछाम, डडेलधुरा, बैतडी, दार्चुला, बाजुरा, कैलाली
२	स्याउ (१५ जिल्ला)	गण्डकी	मुस्ताङ, मनाङ, गोर्खा
		लुम्बिनी	रोल्पा, रूकुम पूर्व
		कर्णाली	हुम्ला, जुम्ला, कालिकोट, डोल्पा, मुगु, रूकुम पश्चिम
		सुदूरपश्चिम	बझाङ, बैतडी, दार्चुला, बाजुरा
३	ओखर (१२ जिल्ला)	गण्डकी	मुस्ताङ, मनाङ
		कर्णाली	हुम्ला, जुम्ला, कालिकोट, डोल्पा, मुगु, रूकुम पश्चिम
		सुदूरपश्चिम	बझाङ, बैतडी, दार्चुला, बाजुरा
४	आँप (२४ जिल्ला)	प्रदेश नं. १	उदयपुर, भुपा, मोरङ, सुनसरी
		प्रदेश नं. २	सिराहा, सप्तरी, सर्लाही, महोत्तरी, धनुषा, बारा, पर्सा, रौतहट
		बागमती	धादिङ्ग
		गण्डकी	नवलपरासी सु. पूर्व
		लुम्बिनी	कपिलवस्तु, रूपन्देही, दाङ, बाँके, बर्दिया, नवलपरासी सु. पश्चिम
		कर्णाली	सुर्खेत, दैलेख
		सुदूरपश्चिम	कैलाली, कञ्चनपुर
५	लिची (२४ जिल्ला)	प्रदेश नं. १	उदयपुर, भुपा, मोरङ, सुनसरी
		प्रदेश नं. २	सिराहा, सप्तरी, सर्लाही, महोत्तरी, धनुषा, बारा, पर्सा, रौतहट
		बागमती	धादिङ्ग
		गण्डकी	नवलपरासी पूर्व
		लुम्बिनी	कपिलवस्तु, रूपन्देही, दाङ, बाँके, बर्दिया, नवलपरासी सु. पश्चिम
		कर्णाली	सुर्खेत, दैलेख
		सुदूरपश्चिम	कैलाली, कञ्चनपुर

क्र.सं	फलफूलको किसिम	प्रदेश	जिल्लाहरू
६	केरा (२२ जिल्ला)	प्रदेश नं. १	उदयपुर, भापा, मोरङ, सुनसरी, तेह्रथुम
		प्रदेश नं. २	सप्तरी, सर्लाही, सिराहा, धनुषा
		बागमती	चितवन, नुवाकोट
		गण्डकी	नवलपरासी सु. पूर्व, तनहुँ
		लुम्बिनी	कपिलवस्तु, रूपन्देही, दाङ, बाँके, बर्दिया, नवलपरासी पश्चिम
		कर्णाली	सुर्खेत
		सुदूरपश्चिम	कैलाली, कञ्चनपुर
७	भुईँकटर (६ जिल्ला)	प्रदेश नं. १	मोरङ, उदयपुर
		बागमती	चितवन, नुवाकोट, धादिङ, सिन्धुली
८	मेवा (१५ जिल्ला)	प्रदेश नं. १	भापा, मोरङ, सुनसरी, उदयपुर
		प्रदेश नं. २	सर्लाही, सप्तरी, सिराहा
		बागमती	चितवन, नुवाकोट
		गण्डकी	नवलपरासी, गोरखा
		लुम्बिनी	बाँके, दाङ
		कर्णाली	सुर्खेत
		सुदूरपश्चिम	कैलाली
९	नास्पती (१३ जिल्ला)	प्रदेश नं. १	पाँचथर, तेह्रथुम, धनकुटा
		बागमती	काठमाडौँ, भक्तपुर, ललितपुर, काभ्रे, धादिङ्ग, मकवानपुर
		गण्डकी	गोरखा, तनहुँ, स्याङ्जा
		लुम्बिनी	पाल्पा
१०	कफी (१३ जिल्ला)	बागमती	सिन्धुपाल्चोक, काभ्रे, ललितपुर
		गण्डकी	स्याङ्जा, गोरखा, लमजुङ, तनहुँ, कास्की
		लुम्बिनी	पाल्पा, गुल्मी, अर्घाखाँची
११	सुपारी (३ जिल्ला)	प्रदेश नं. १	भापा, मोरङ, सुनसरी
१२	जैतुन (१६ जिल्ला)	प्रदेश नं. १	खोटाङ, सोलुखुम्बु
		बागमती	रामेछाप, मकवानपुर
		गण्डकी	मनाङ, मुस्ताङ
		कर्णाली	कालिकोट, जाजरकोट, मुगु, डोल्पा, रुकुम, हुम्ला

२. फलफूल, चिया र कफीको आयात र निर्यात

२.१ पछिल्लो १० वर्षको फलफूलको आयात र निर्यात

२.१.१ पछिल्लो १० वर्षको फलफूलको आयात

नेपालमा फलफूल खेतीको प्रसस्त सम्भावना रहँदा रहँदै पनि बजार माग अनुसारको परिमाण तथा गुणस्तरमा उत्पादन हुन सकिरहेको छैन । फलस्वरूप विभिन्न मुलुकहरूबाट फलफूलहरू आयात हुने गरेको छ । पछिल्लो १० वर्षदेखि हालसम्ममा फलफूल आयात निर्यातको विवरण तालिका नं. २५ मा दिइएको छ । जस अनुसार सन् २०१८/१९ मा सबैभन्दा बढी परिमाणमा आयात (३८३३५०.४३ टन) गरिएको देखिन्छ । सन् २०१८/१९ को तुलनामा सन् २०१९/२० मा आयात परिमाण कम भए तापनि मूल्यको हिसाबमा सबैभन्दा बढी मूल्य (रु. २०,७४,६२,९३,०००) को फलफूल आयात भएको पाइन्छ ।

तालिका नं. २५: १० वर्षको फलफूलको आयात तथा निर्यात परिमाण (टन) र आयात तथा निर्यात मूल्य (रु.)

वर्ष (सन्)	आयात परिमाण (टन)	आयात मूल्य (रु.)	निर्यात परिमाण (टन)	निर्यात मूल्य (रु.)
२०१०/११	१४९१०२.५	३६३४९१२७५०	१८६३१.९७	१०३३२७२७४०
२०११/१२	१६४४६६.७७	४०३४५०३११०	९५२३.२	४६८१८१५९०
२०१२/१३	१९९८४५.२३	६३७४३१३४१०	२२६३.९२	३३१३९६३०
२०१३/१४	२२७००२.७	१२१८०५८२६८०	२४८१२.५७	४१६१०३२८००
२०१४/१५	१६१२०६.०३	६११६५११०००	६०९.९३	९७७१०००
२०१५/१६	१६७४४०.३६	७८५३८८८०००	१५८७.८७	१८५३९३०००
२०१६/१७	१९७४५१.४८	११२९८१४३०००	९४०.४९	२९१९०७८०
२०१७/१८	३२१४६२.९३	१४६९२११०६१०	१११९.९७	५५४०८०००
२०१८/१९	३८३३५०.४३	१८१०६१२५०००	२९५.१७	८९५००००
२०१९/२०	२८०४७१.५९	२०७४६२९३०००	३२७.९८	८६४२०००

स्रोत: Nepal Foreign Trade Statistics, fiscal years from २०१०/११, Department of Customs, Tripureshwar, Kathmandu.

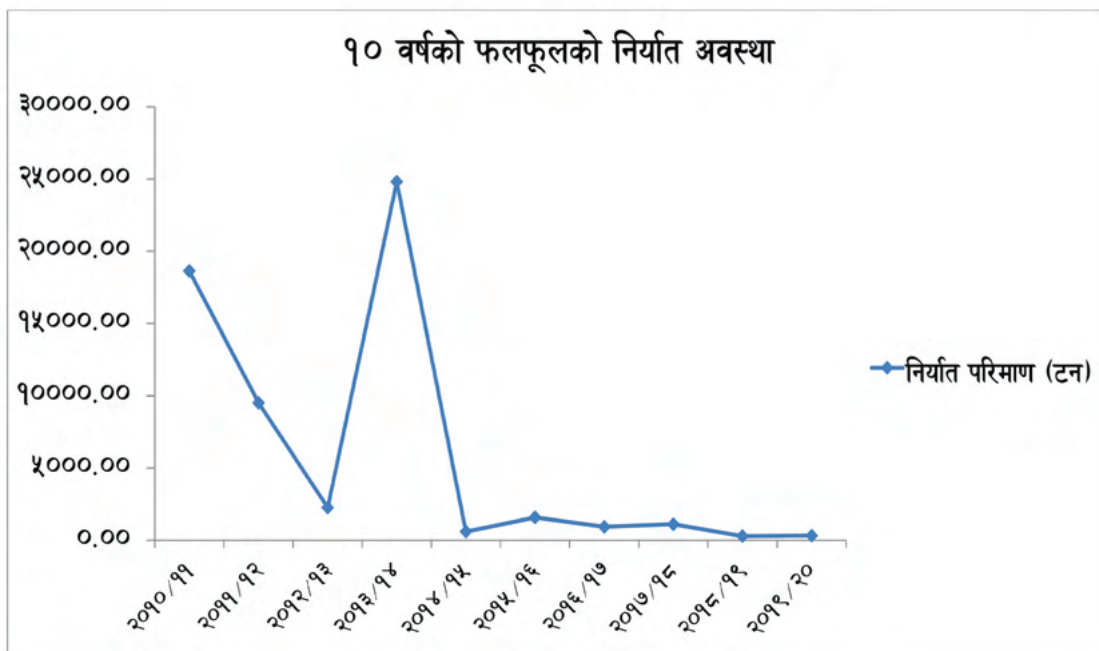

चित्र नं. २१: १० वर्षको फलफूलको आयात परिमाण प्रवृत्ति

२.१.२ पछिल्लो १० वर्षको फलफूल निर्यात

फलफूलको निर्यात तथ्याङ्क (तालिका नं. २५ र चित्र नं. २२) हेर्दा पछिल्लो १० वर्षदेखि हालसम्ममा सन् २०१३/१४ मा नेपालबाट सबैभन्दा बढी परिमाणमा (२४८१२.५७ टन) फलफूल निर्यात भएको थियो भने सोको निर्यात मूल्य रु. ४,१६,१०,३२,८०० रहेको थियो । यसै गरी सबैभन्दा कम परिमाणमा फलफूलको निर्यात (२९५.१६५ टन) सन् २०१८/१९ मा भएको देखिन्छ भने सन् २०१९/२० मा सबैभन्दा कम रकम (रु. ८६,४२,०००) बराबरको निर्यात भएको पाइन्छ ।

चित्र नं. २२: १० वर्षको फलफूलको निर्यात परिमाण प्रवृत्ति

२.२ प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको आयात तथा निर्यात

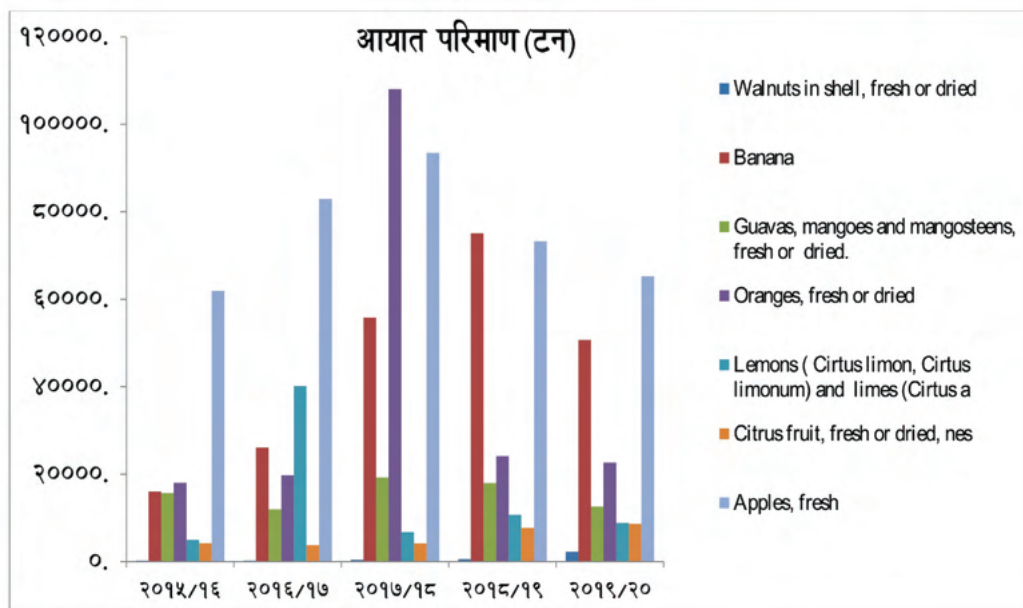
२.२.१ प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको आयात परिमाण

नेपालले विगत ५ वर्षमा (सन् २०१५/१६ देखि २०१९/२० सम्म) आयात गरेको प्रमुख फलफूलहरूको परिमाण तालिका नं. २६ मा दिइएको छ। तथ्याङ्क अनुसार सबैभन्दा बढी आयात हुने फलमा स्याउ पर्दछ, भने सन् २०१७/१८ मा स्याउ (९३४८२.६१ टन) भन्दा बढी १०८०६५.९६ टन सुन्तलाजातका फलफूलहरू (Oranges, fresh or dried) आयात भएको देखिन्छ।

तालिका नं. २६: प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको आयात परिमाण (टन) अवस्था

क्र.सं.	विवरण	२०१५/१६	२०१६/१७	२०१७/१८	२०१८/१९	२०१९/२०
१	Walnuts in shell, fresh or dried	२४१.८८	२५१.४८	४४३.५२	५५३.८९	२३१६.२
२	Banana	१६०३९.९२	२६०६३.२	५५८३४.३१	७५०८९.०३	५०६५१.७६
३	Guavas, mangoes and mangosteens, fresh or dried.	१५६५२.८६	११९६९.७८	१९२४९.८७	१७९७५.६७	१२५५०.९७
४	Oranges, fresh or dried	१८००५.७२	१९७७२.०३	१०८०६५.९६	२४१२८.५९	२२६१९.०६
५	Lemons (Cirtus limon, Cirtus limonum) and limes (Cirtus a)	४९७७.९	४०१४३.९९	६७६३.७७	१०७०४.९६	८८४४.१७
६	Citrus fruit, fresh or dried, nes	४२०२.८६	३७९०.३१	४१८७.५६	७७२२.०९	८६४५.२६
७	Apples, fresh	६१९१६.३६	८२९७६.२१	९३४८२.६१	७३२३१.०६	६५२५०.०१

स्रोत: Nepal Foreign Trade Statistics, fiscal years from २०१५/१६, Department of Customs, Tripureshwar, Kathmandu.

चित्र नं. २३ : प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको आयात परिमाण (टन) अवस्था

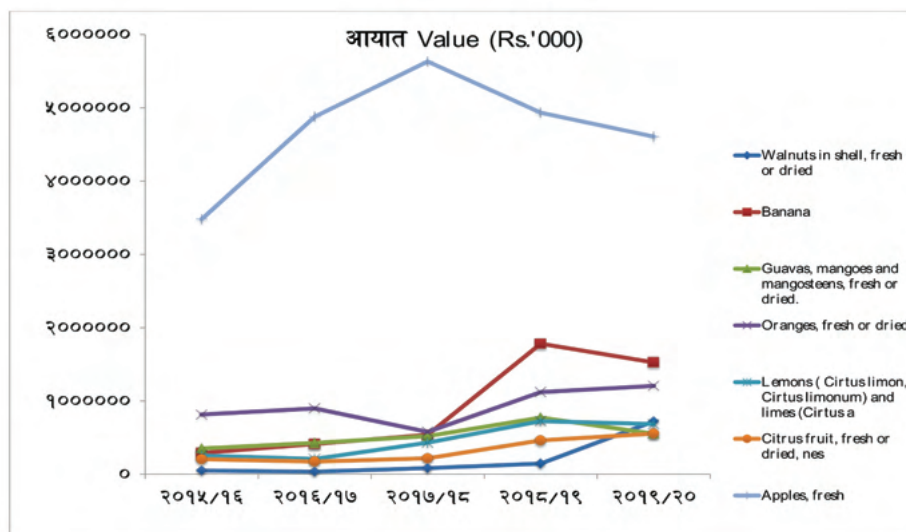
२.२.२ प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको आयात Value

नेपालले विगत ५ वर्षमा (सन् २०१५/१६ देखि २०१९/२० सम्म) आयात गरेको प्रमुख फलफूलहरूको लागत मूल्य तालिका नं. २७ मा दिइएको छ। तथ्याङ्क अनुसार हरेक वर्ष सबैभन्दा बढी लागत स्याउ आयातमा भएको छ भने ५ वर्षको तुलनामा सन् २०१७/१८ मा सबैभन्दा बढी मूल्य (रु. ५,६३,२२,९५,०००) को स्याउ आयात भएको देखिन्छ र त्यसपछिको २ वर्षहरूमा आयात मूल्य क्रमशः घट्दै गएको देखिएको छ। आयातको लागि दोस्रो बढी खर्च भएको फलफूलमा प्रथम ३ वर्षसम्म सुन्तला (Oranges, fresh or dried) रहेको छ, भने अन्तिम २ वर्ष भने केरा आयातमा भएको छ।

तालिका नं. २७ : प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको आयात Value

क्र.सं.	विवरण	२०१५/१६	२०१६/१७	२०१७/१८	२०१८/१९	२०१९/२०
१	Walnuts in shell, fresh or dried	५०९४९	३५०२७	८४२२४	१४५८२१	७२१७७०
२	Banana	२९०१२७	४१३३५२	५३८४४६	१७८१३७७	१५२६६५६
३	Guavas, mangoes and mangosteens, fresh or dried	३५२८७८	४२८२५२	५२०७४९	७७३५३६	५५४०८४
४	Oranges, fresh or dried	८१५४४२	८९९५४९	५७९४२१	११२२१९०	१२०७०३५
५	Lemons (Cirtus limon, Cirtus limonum) and limes (Cirtus a)	२५५७४३	२०८५९५	४३१५२४	७२५२६३	६८४९१०
६	Citrus fruit, fresh or dried, nes	२०६५८५	१७३८६५	२१७६४९	४६२५२९	५५५२१८
७	Apples, fresh	३४८०९०७	४८७९९८२	५६३२२९५	४९३४३४३	४६०८४२९

स्रोत: Nepal Foreign Trade Statistics, fiscal years from २०१५/१६, Department of Customs, Tripureshwar, Kathmandu.

चित्र नं. २४ : प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको आयात Value (Rs.'000) अवस्था

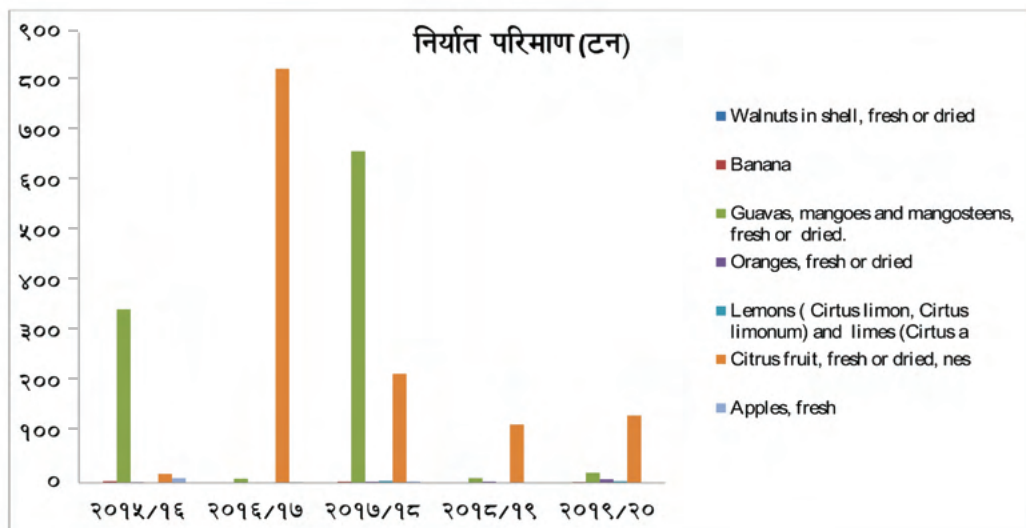
२.२.३ प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको निर्यात परिमाण (टन) अवस्था

नेपालले विगत ५ वर्षमा (सन् २०१५/१६ देखि २०१९/२० सम्म) निर्यात गरेको प्रमुख फलफूलहरूको परिमाण तालिका नं. २८ मा दिइएको छ । ५ वर्षको तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गर्दा सन् २०१६/१७ मा सुन्तलाजात फलफूलहरू (Citrus fruit, fresh or dried) सबैभन्दा बढी (८२७.३२ टन) निर्यात हुने फलफूलहरूमा रहेको छ । सबैभन्दा कम परिमाणमा निर्यात हुने फलफूलहरूमा भने ओखर र स्याउ पर्दछन् ।

तालिका नं. २८: प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको निर्यात परिमाण (टन) अवस्था

क्र.सं.	विवरण	२०१५/१६	२०१६/१७	२०१७/१८	२०१८/१९	२०१९/२०
१	Walnuts in shell, fresh or dried	०	०.२०	०.०६	०.००	०.००
२	Banana	३.२२	०.०५	२.७०	०.००	१.८०
३	Guavas, mangoes and mangosteens, fresh or dried.	३४६.४४	८.२५	६६२.३३	९.२४	२०.००
४	Oranges, fresh or dried	१.३३	०.५५	२.४०	२.६४	७.०७
५	Lemons (Cirtus limon, Cirtus limonum) and limes (Cirtus a)	०.०३	०.२०	४.००	०.६४	३.१४
६	Citrus fruit, fresh or dried, nes	१७.८८	८२७.३२	२१७.६८	११६.४८	१३४.५२
७	Apples, fresh	९.२९	१.२६	३.०८	०.००	०.००

स्रोत: Nepal Foreign Trade Statistics, fiscal years from २०१५/१६, Department of Customs, Tripureshwar, Kathmandu.

चित्र नं. २५: प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको निर्यात परिमाण (टन) अवस्था

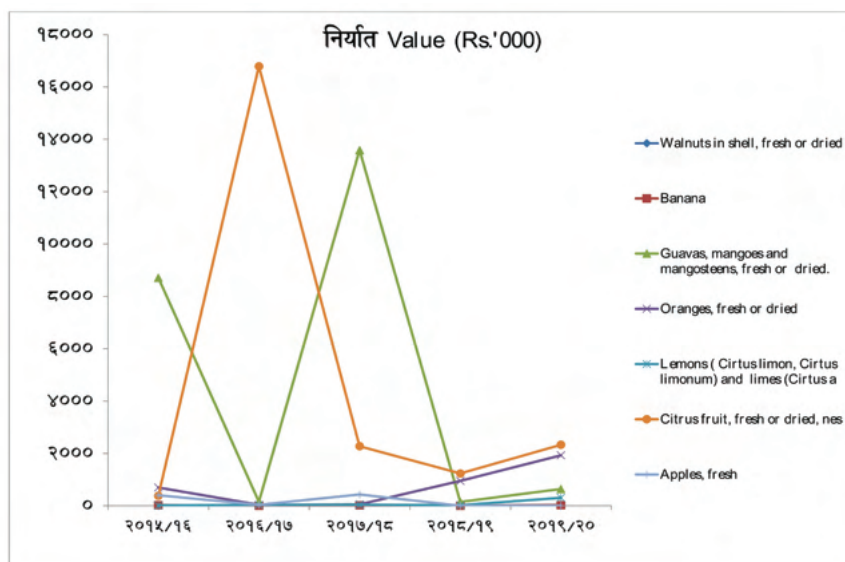
२.२.४ प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको निर्यात मूल्य Value

नेपालले विगत ५ वर्षमा (सन् २०१५/१६ देखि २०१९/२० सम्म) निर्यात गरेको प्रमुख फलफूलहरूको लागत मूल्य तालिका नं. २९ मा दिइएको छ । ५ वर्षको तथ्याङ्क विश्लेषण गर्दा सन् २०१६/१७ मा सुन्तलाजात फलफूलहरू (Citrus fruit, fresh or dried) सबैभन्दा बढी रु. १,६७,८९,३८० रकम बराबरको निर्यात भएको छ । दोस्रो बढी निर्यात हुने फलफूलमा आँप तथा अम्बा समूह (Guavas, mangoes and mangosteens, fresh or dried) को फलफूल रहेको छ जसबाट सन् २०१७/१८ मा रु. १,३५,८८,००० रकम बराबरको निर्यात भएको छ । नेपालमा अम्बाभन्दा आँपको खेती व्यावसायिक रूपमा हुने भएकोले आँप निर्यातबाट बढी रकम प्राप्त भएको मान्न सकिन्छ । ५ वर्षको अवधिमा ओखर निर्यातबाट भने सबैभन्दा कम रकम आर्जन भएको देखिन्छ ।

तालिका नं. २५: प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको निर्यात Value

क्र.सं.	विवरण	२०१५/१६	२०१६/१७	२०१७/१८	२०१८/१९	२०१९/२०
१	Walnuts in shell, fresh or dried	०	२५	१८.५६	०	०
२	Banana	२२	२	१६	०	२३
३	Guavas, mangoes and mangosteens, fresh or dried	८७१	१५३	१३५८८	१४९	६४०
४	Oranges, fresh or dried	६९८	३४.८८	५०	९४९	१९२८
५	Lemons (Cirtus limon, Cirtus limonum) and limes (Cirtus a)	४	३३	४०	१९	३०६
६	Citrus fruit, fresh or dried, nes	३७९	१६७८९.३८	२२७४	१२३३	२३२८
७	Apples, fresh	४०३	३५.४	४३०	०	०

स्रोत: Nepal Foreign Trade Statistics, fiscal years from २०१५/१६, Department of Customs, Tripureshwar, Kathmandu.

चित्र नं. २६ : प्रमुख फलफूलहरूको ५ वर्षको आयात Value (Rs.'000) अवस्था

२.२.५ आ.व. २०७६/७७ मा फलफूलको आयात तथा निर्यातको विस्तृत विवरण

२.२.५.१ आ.व. २०७६/७७ मा फलफूलको आयात विवरण

आ.व. २०७६/७७ को तथ्याङ्क अनुसार नेपालले सो आ.व. मा रु. २०,७४,६२,९३,००० रकम बराबरको फलफूल कुल २८०४७१.५९ टन. आयात गरेको पाइन्छ। आयात हुने देशहरूमा भारत, इन्डोनेसिया, मलेसिया, थाईलैण्ड, भियतनाम, चाईना, कतार, युनाईटेड अरब ईमिरेट्स, युनाइटेड स्टेट, जापान, पाकिस्तान, इरान, नेदरल्याण्ड, सर्बिया, पोल्याण्ड, टर्की, कोरिया भुटान आदि पर्दछन्। आयातको विस्तृत विवरण तालिका नं. ३० मा उल्लेख गरिएको छ।

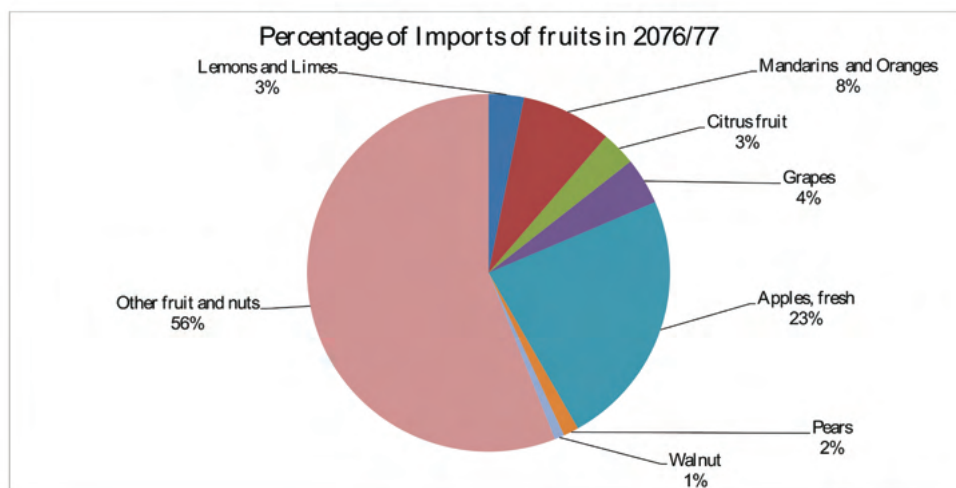
तालिका नं. ३०: २०७६/७७ (२०१९/२०) को विभिन्न फलफूलको आयात तथ्याङ्क

HSCode	Description	Partner Countries	Quantity (Ton)	Imports Value (Rs. in Thousand)
08011100	Coconuts, desiccated, fresh or dried	India	1661.77	402592
08011200	In the inner shell (endocarp)	India	3.20	159
08011900	Coconuts, excluding desiccated, fresh or dried	India, Indonesia, Malaysia, Thailand	5098.49	168964
08012200	Brazil nuts, without shell, fresh or dried	India	0.00	1
08013100	Cashew nuts, in shell, fresh or dried	India, Thailand, Viet Nam	178.36	164904
08013200	Cashew nuts, without shell, fresh or dried	Benin, China, India, Nigeria, Qatar, United Arab Emirates, Vietnam	871.51	706605
08021100	Almonds in shell, fresh or dried	India, United States	25.86	17122
08021200	Almonds without shells, fresh or dried	India, United States	705.01	600457
08022200	Hazlenuts without shells, fresh or dried	India	0.02	39
08023100	Walnuts in shell, fresh or dried	Chile, China, India, Japan, Pakistan, United Arab Emirates, United States	2316.20	721770
08023200	Walnuts without shells, fresh or dried	China, India, Japan, Pakistan, United States	137.21	52714
08024100	Other Nuts, fresh or dried with shell	India	0.01	4
08025100	Pistachios In shell	China, India, Iran, Islamic Republic of	6.09	5456
08025200	Pistachios Shelled	India	1.62	2042
08028000	Areca nuts	India, Indonesia, Malaysia, Thailand, United Republic of Tanzania, Viet Nam	2961.80	418307
08029000	Others nuts	China, India, Indonesia, Malaysia, Sri Lanka, Thailand, Viet Nam	18342.77	2579583
08039000	Banana	India	50651.76	1526656

HSCode	Description	Partner Countries	Quantity (Ton)	Imports Value (Rs. in Thousand)
08041000	Dates, fresh or dried	Algeria, China, India, Pakistan, Saudi Arabia, Thailand, United Arab Emirates	31707.01	2722418
08042010	Figs, (Anjir) fresh only	India	23.11	16710
08043000	Pineapples, fresh or dried	India	1549.75	66697
08044000	Avocados, fresh or dried	India, Uganda	120.58	26584
08045000	Guavas, mangoes and mangosteens, fresh or dried.	India, Thailand	12550.97	554084
08051000	Oranges, fresh or dried	China, Egypt, India, South Africa, Thailand	22619.06	1207035
08052000	Mandarins, clementines, wilkingsetc, fr esh or dried.	India	16.10	866
08052900	Others	India	0.15	5
08055000	Lemons (Cirtus limon, Cirtus limonum) and limes (Cirtus aurantifolia. Cirtus lat	India	8854.17	684910
08059000	Citrus fruit, fresh or dried, nes	India, Indonesia	8645.26	555218
08061000	Fresh grapes	Egypt, India	11071.67	782752
08062000	Dried grapes	China, India, Thailand	765.12	141802
08071100	Watermelons, fresh	India, Isle of Man	11444.62	294961
08071900	Other Melons, fresh, (exclwatermelons)	India, Spain, Thailand	25.95	1413
08072000	Papaws (papayas), fresh	India	5218.95	180771
08081000	Apples, fresh	China, India, United States	65250.01	4608429
08083000	Pears	China	3831.11	242822
08084000	Quinces	India	25.27	1132
08091000	Apricots, fresh	India	1.00	70
08092900	Other cherries.	India, Netherlands, Thailand	552.51	55663
08094000	Plums and sloes, fresh	China	60.47	2199
08101000	Strawberries, fresh	India, Netherlands	0.98	152
08102000	Raspberries, blackberries, mulberries and loganberries, fresh	Bulgaria, India, Portugal	12.30	409
08103000	Black, white or red currants and gooseberris	India	0.02	5
08104000	Cranberries, bilberries and other fruits of the genus Vaccinium	India, Netherlands, Thailand	5.70	672
08105000	Kiwifruit, fresh	India	63.12	28255
08107000	Persimmons (Haluwabad)	China, India	8.59	615
08109000	Other fruit, fresh, nes	India, Thailand, Uganda	11722.51	1031916

HSCode	Description	Partner Countries	Quantity (Ton)	Imports Value (Rs. in Thousand)
08109010	Pomegranate, Fresh	India, Indonesia	398.93	44086
08109020	Litchi fresh	India	87.73	2896
08109090	Other fruit, fresh, nes	India	576.80	66660
08111000	Strawberries, frozen	India, Poland	1.24	198
08112000	Raspberries, blackberries, mulberries, loganberries etc, frozen	India, Serbia (Europe)	3.41	955
08119000	Other fruit and nuts, frozen, nes	Belgium, India, Korea, Republic of, Thailand, Turkey	30.75	4553
08129000	Other fruit and nuts, provisionally preserved, not for immediate consumption.	India	18.42	875
08131000	Dried apricots	India	19.21	8717
08132000	Dried prunes	China, India, Thailand	19.02	9521
08134000	Other dried fruit, except heading 0801 to 0806 nes	Bhutan, India, Thailand, United Arab Emirates	67.38	12448
08135000	Mixtures of dried fruit of this chapter or nuts	India, Thailand	83.34	13628
08140000	Peel of citrus fruit or melons, fresh, frozen, dried or provisionally preserved	China	57.62	5815
Total			280471.59	20746293

स्रोत: Nepal Foreign Trade Statistics, fiscal years 2019/20, Department of Customs, Tripureshwar, Kathmandu.

चित्र नं: २७ आ.व. २०७६/७७ मा आयात भएका विभिन्न फलफूलको प्रतिशत

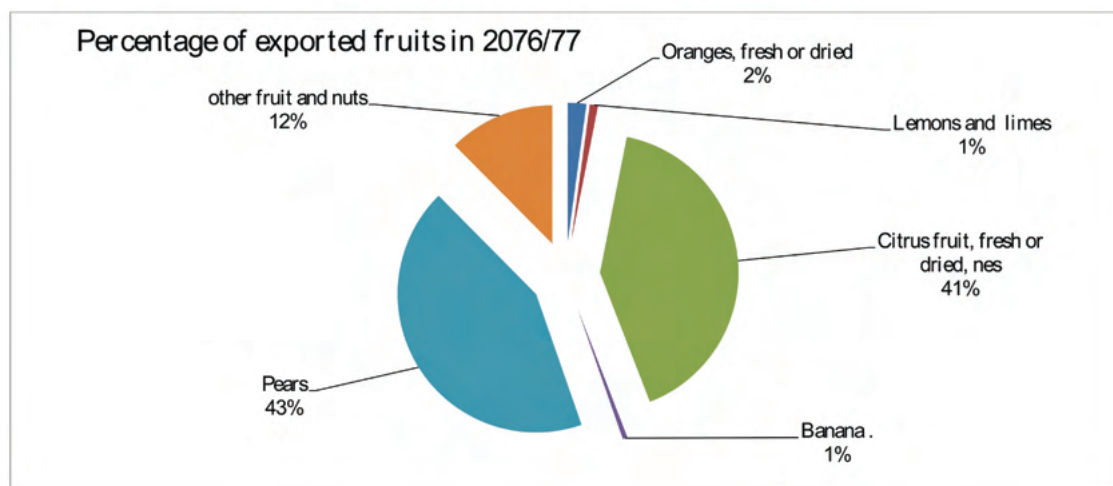
२.२.५.२ आ.व. २०७६/७७ मा फलफूलको निर्यात

आ.व. २०७६/७७ नेपालबाट निर्यात भएको फलफूलको विवरण तालिका नं. ३१ मा उल्लेख गरिएको छ । जस अनुसार नेपालबाट रु. ८६,४२,००० बराबरको जम्मा ३२७.९८ टन फलफूल निर्यात भएको देखिन्छ । निर्यात हुने देशहरूमा सबैभन्दा बढी भारतमा नास्पती र सुन्तला भएको र निर्यात हुने अन्य देशहरूमा चीन, सिंगापुर, बेलायत (युनाइटेड किंगडम) युनाइटेड अरब रहेका छन् ।

तालिका नं. ३१: आ.व. २०७६/७७ (२०१९/२०) को विभिन्न फलफूलको निर्यात तथ्याङ्क

HSCode	Description	Partner Countries	Quantity (Ton)	Exports Value (Rs. in Thousand)
08029000	Others nuts	China	0.26	39
08039000	Banana	India	1.80	23
08041000	Dates, fresh or dried	China	5.01	325
08045000	Guavas, mangoes and mangosteens, fresh or dried	India	20.00	640
08051000	Oranges, fresh or dried	Singapore, United Kingdom	7.06	1928
08055000	Lemons (Cirtus limon, Cirtus limonum) and limes (Cirtus aurantifolia) Cirtus lat	India, United Kingdom	3.14	306
08059000	Citrus fruit, fresh or dried, nes	India	134.52	2328
08071100	Watermelons, fresh	United Arab Emirates	8.50	918
08083000	Pears	India	140.70	1407
08119000	Other fruit and nuts, frozen, nes	China	7.00	728
Total			327.98	8642

स्रोत: *Nepal Foreign Trade Statistics, fiscal years 2019/20, Department of Customs, Tripureshwar, Kathmandu.*

चित्र नं. २८: २०७६/७७ मा निर्यात भएका विभिन्न फलफूलको प्रतिशत

माथिको चित्र नं. २८ अनुसार आ.व. २०७६/७७ मा नेपालबाट सबैभन्दा बढी निर्यात नास्पती (४३%) र दोस्रो मा सुन्तलाजात (Citrus fruit, fresh or dried) फलफूल (४१%) रहेको देखिन्छ भने सबैभन्दा कम निर्यात हुने फलमा केरा (१%) रहेको छ।

२.२.६ चिया तथा कफीको पछिल्लो १० वर्षको आयात तथा निर्यात

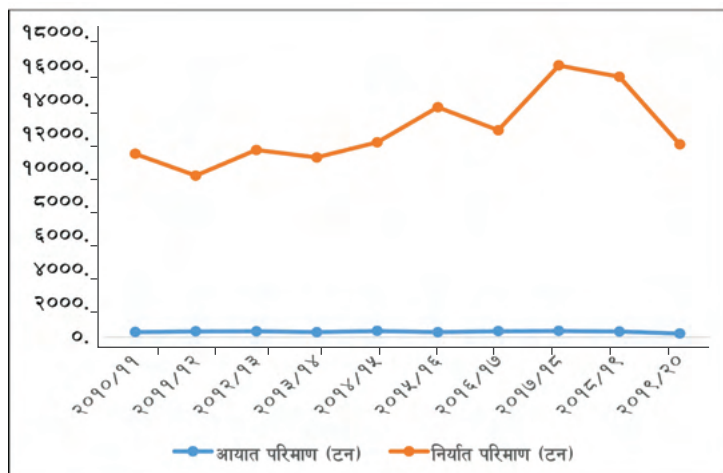
२.२.६.१ चियाको पछिल्लो १० वर्षको आयात तथा निर्यात

नेपालमा उत्पादन भएको चियाको पछिल्लो १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२०) सम्मको आयात तथा निर्यातको तथ्याङ्क तालिका नं. ३२, चित्र नं. २९ र चित्र नं. ३० मा देखाइएको छ। जस अनुसार सन् २०१४/१५ मा सबैभन्दा बढी परिमाणमा आयात (३७४.७२ टन) भएको देखिन्छ भने त्यसपछिका वर्षहरूमा आयात परिमाण घट्दै गएको देखिन्छ। निर्याततर्फ हेर्दा सबैभन्दा बढी परिमाणमा निर्यात (१५६८४.५४ टन) सन् २०१७/१८ मा भएको देखिन्छ।

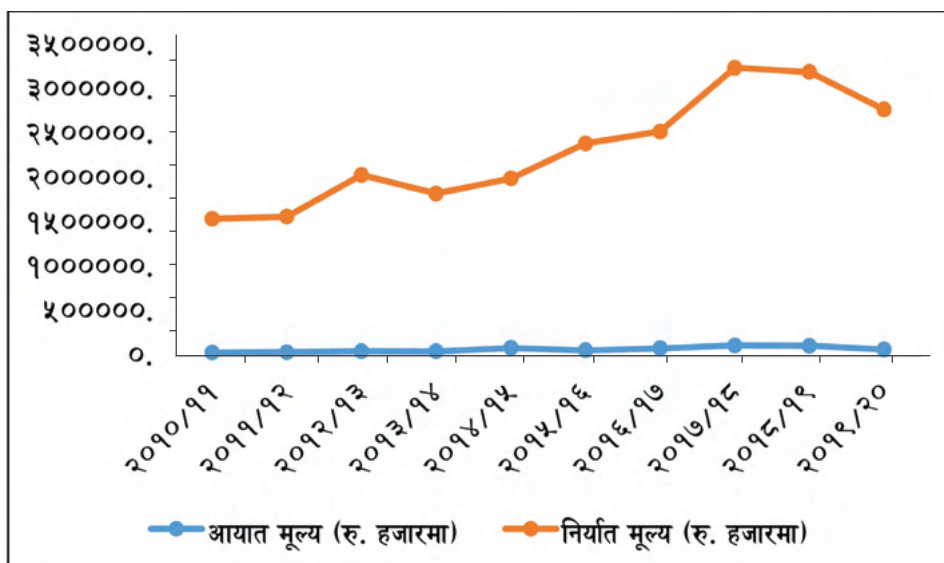
तालिका नं. ३२: चियाको १० वर्षको आयात तथा निर्यात तथ्याङ्क

वर्ष (सन्)	आयात परिमाण (टन)	आयात मूल्य (रु. हजारमा)	निर्यात परिमाण (टन)	निर्यात मूल्य (रु. हजारमा)
२०१०/११	३०६.०६	४०८०५.२	१०५३२.६३	१५४९८८७
२०११/१२	३४८.०८	४७८०२	९९९८.०८	१५७३६५०
२०१२/१३	३५२.४७	५७५१५	१०७०८.६०	२०४३२२०.७७
२०१३/१४	३००.२४	५६२९५	१०३२४.२४	१८३४५७४.९९
२०१४/१५	३७४.७२	९३६१८	१११४१.९४	२००४४७५
२०१५/१६	३०३.४६	६७९९२	१३२८६.८५	२३९८९६५
२०१६/१७	३६३.१९	९०६७०	११८६६.५०	२५३३८८४.९२
२०१७/१८	३७१.३७	१२०९०७	१५६८४.५४	३२५१६८६.३६
२०१८/१९	३४३.३५	११७७३२.३	१५०४३.८०	३२०३९०४

स्रोत: <https://www.teacoffee.gov.np/np>

चित्र नं. २९: चियाको १० वर्षको आयात र निर्यात परिमाणको प्रवृत्ति

चित्र नं. ३०: चियाको १० वर्षको आयात र निर्यात मूल्यको प्रवृत्ति

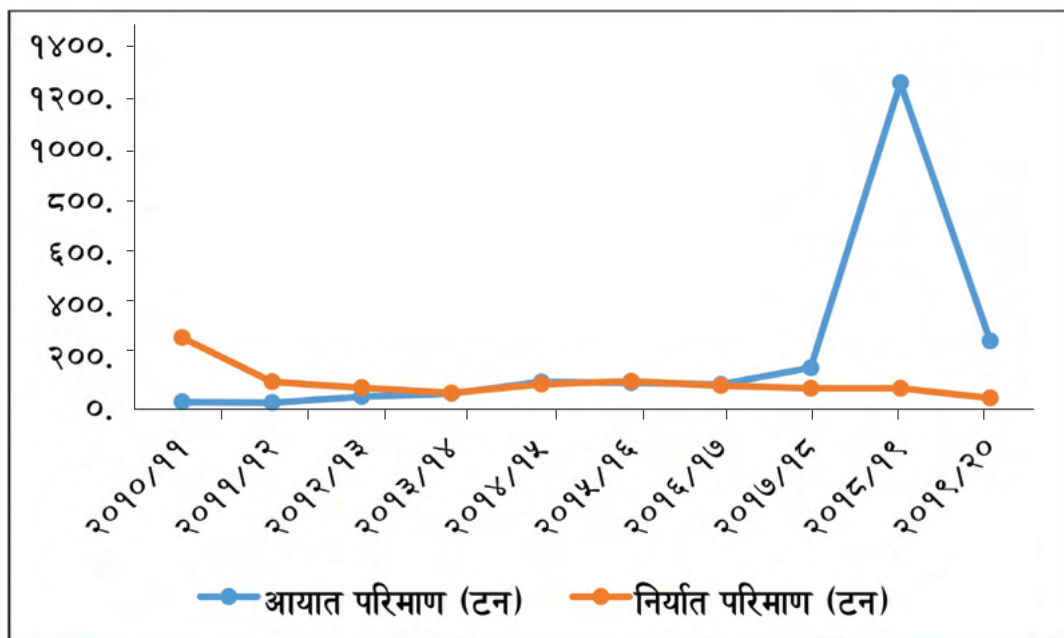
२.२.६.२ कफीको १० वर्षको आयात तथा निर्यात अवस्था

नेपालमा उत्पादन भएको कफीको पछिल्लो १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२०) सम्मको आयात तथा निर्यातको तथ्याङ्क तालिका नं. ३३, चित्र नं. ३१ र चित्र नं. ३२ मा देखाइएको छ। जस अनुसार सन् २०१८/१९ मा सबैभन्दा बढी परिमाणमा आयात (१२६२.४१ टन) भएको देखिन्छ, भने निर्याततर्फ हेर्दा सबैभन्दा बढी परिमाणमा निर्यात (२७९.७६ टन) सन् २०१०/११ मा भएको र सो वर्षभन्दा पछिका वर्षहरूमा घट्दै गएको देखिन्छ।

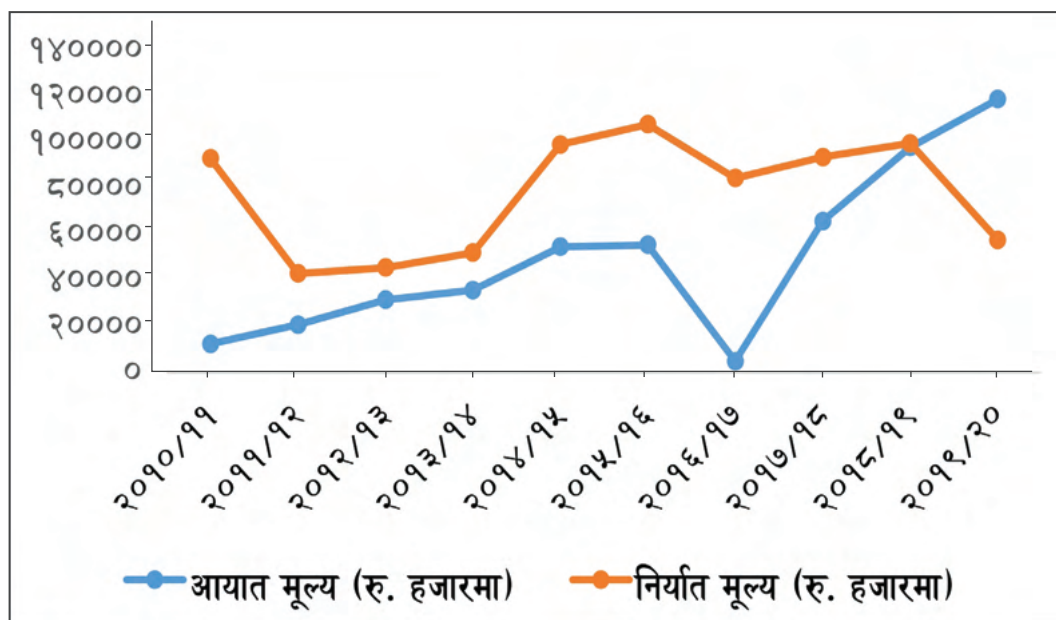
तालिका नं. ३३: कफीको १० वर्षको आयात तथा निर्यात तथ्याङ्क

वर्ष (सन्)	आयात परिमाण (टन)	आयात मूल्य (रु. हजारमा)	निर्यात परिमाण (टन)	निर्यात मूल्य (रु. हजारमा)
२०१०/११	३१.३३	१२५१३	२७९.७६	९३०८९
२०११/१२	२८.५२	२०९०६	१०९.४४	४३०९५
२०१२/१३	५१.७६	३१७२८	८५.८६	४५६७६
२०१३/१४	६४.३२	३५९२१	६६.१९	५२२०७
२०१४/१५	१०८.८४	५४७४८	९९.५९	९९१७६
२०१५/१६	१०५.०४	५५५४१	१११.१७	१०७९०१
२०१६/१७	९९.३७	५०४१	९४.६	८४५४३
२०१७/१८	१६३.३८	६५८९३	८४.२२	९३७२२
२०१८/१९	१२६२.४१	९८०१४.२४	८४.१५	९९७०३
२०१९/२०	२६६.१७	११८८४६.१८	४६.८९	५७७२६

स्रोत: <https://www.teacoffee.gov.np/np>

चित्र नं. ३१ : कफीको १० वर्षको आयात र निर्यात परिमाणको प्रवृत्ति

चित्र नं. ३२ : कफीको १० वर्षको आयात र निर्यात मूल्यको प्रवृत्ति

३. पुष्प सम्बन्धी तथ्याङ्क

३.१ पृष्ठभूमि

नेपालमा पुष्प वा फूलको खेती तथा प्रयोग परापूर्वकालदेखि धार्मिक प्रयोजनका लागि बढी मात्रामा हुने गरेको भए तापनि हाल आएर धार्मिक संस्कारहरूका साथै ब्रतबन्ध, विवाह, शुभकामना आदान प्रदान, पाहुनाको स्वागत सत्कार, बिदाई, समवेदना प्रकटलगायत घर तथा कार्यालय, शहर, बाटोघाटो, मठमन्दिर, बगैँचा, सजावटका लागि प्रयोग भएको पाइन्छ । फूलको प्रयोगमा भएको विस्तारले यसको व्यावसायिक खेती तथा बजारीकरणको समेत क्रमशः विकास हुँदै आयमूलक, रोजगारमूलक तथा निर्यातमूलक पुष्प व्यवसायको रूपमा सञ्चालन गर्न सकिने प्रसस्त सम्भावनाहरू रहेको छ ।

जैविक विविधताले सम्पन्न हाम्रो देश नेपालले विश्व मानचित्रको केवल ०.१५ प्रतिशत भू-भाग मात्र ओगटेको भए तापनि यहाँ करिब ५५०० प्रजातिका फूल फुल्ने विरूवाहरू पाइन्छ । जसमध्ये ३२४ प्रजातिहरू अन्य मुलुकहरूमा पाइँदैन (स्रोत: <https://www.fanepal.org.np/>) । भौगोलिक बनावट तथा जैविक विविधतायुक्त जलवायुको दृष्टिकोणले नेपालको पूर्वदेखि पश्चिमसम्म तथा तराईदेखि पहाडी क्षेत्रका प्रायजसो सबै क्षेत्रहरूमा पुष्प व्यवसाय सञ्चालन गर्न सकिने उपयुक्त र पर्याप्त ठाउँहरू रहेकोले यस व्यवसायलाई प्रोत्साहन गरी कृषक तथा युवा वर्गहरूलाई आर्थिक आयआर्जनमा संलग्न गराउन सकिने प्रसस्त सम्भावनाहरू रहेको छ ।

बागवानी क्षेत्रभित्रको फ्लोरिकल्चर उपक्षेत्र अन्तर्गत आलङ्कारिक विरूवाहरू, मौसमी फूल विरूवाहरू, बहुवर्षीय फूलका बोटहरू, कट् फ्लावर (Cut flower) आदि पर्दछन् । यस क्षेत्रको विकास तथा विस्तारको लागि कृषि उद्यम केन्द्र (Agro-enterprises Centre AEC) को सह-कार्यबाट फ्लोरिकल्चर एसोसिएसन अफ नेपाल (Floriculture Association of Nepal,

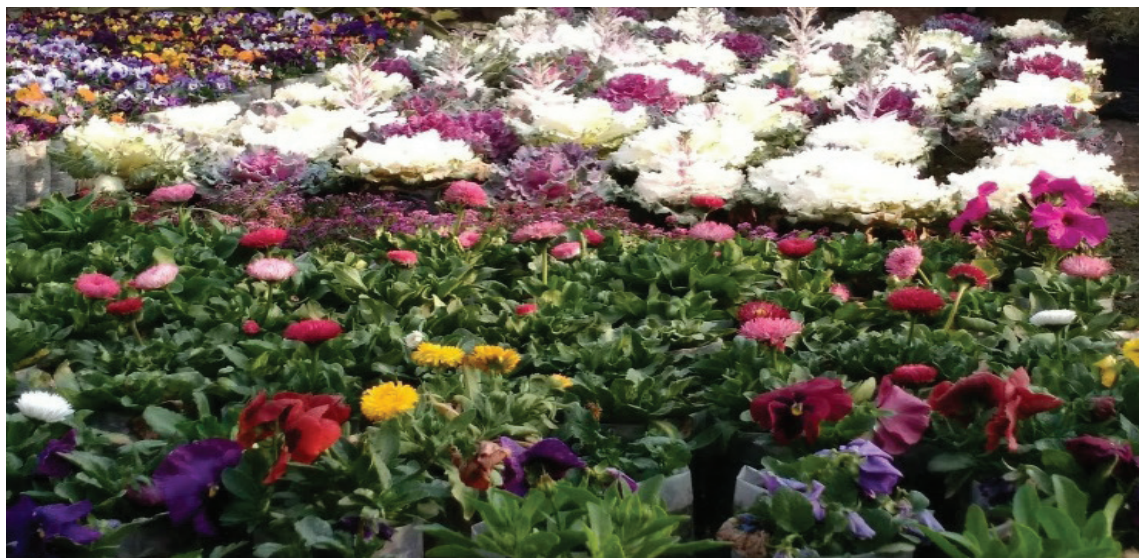

FAN) को स्थापना १५ नोभेम्बर १९९२ मा भएसँगै फूल व्यवसायीहरू संगठित हुँदै गएको पाइन्छ । जुन काठमाडौँबाट सुरुवात भएर विराटनगर, धरान, चितवन र पोखरा हुँदै अन्य शहरहरूमा आकर्षक व्यवसायको रूपमा फैलिदै गइरहेको छ । आ.व. २०७६/७७ सम्म आई पुग्दा ४४ जिल्लामा ७३२ भन्दा बढी पुष्प व्यवसायीहरूले लगभग १५९ हेक्टर क्षेत्रफलमा पुष्प खेतीको विस्तार गरेका छन् भने प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा ४३५०० भन्दा बढी जनशक्तिहरूले रोजगार प्राप्त गरेका छन् (स्रोत: <https://www.fanepal.org.np/>) । गुणस्तरिय उत्पादन, सङ्कलन, भण्डारण, बजारीकरणमा जोड दिएमा पुष्प आयातलाई प्रतिस्थापन गरी निर्यात गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । पुष्प व्यवसायमा भइरहेको विकास क्रमको वर्तमान अवस्थाको तथ्याङ्क सङ्कलनबाट पुष्प व्यवसायको माग तथा आपूर्तिको यथार्थ स्थिति चित्रण गर्न सकिने विवरण प्राप्त हुने हुँदा आगामी दिनहरूमा पुष्प व्यवसायको दिगो व्यावसायिकरणका लागि योजना तर्जुमा गरी यस व्यवसाय प्रति आकर्षित गर्न सहज हुने भएको हुँदा पुष्प व्यवसायको तथ्याङ्क तयार गरिएको छ । पुष्प व्यवसाय सम्बन्धी तथ्याङ्कले पुष्प व्यवसायलाई निर्यातमूलक बस्तुको प्राथमिकताको सूचीमा राख्न थप योगदान दिनेछ ।

३.२ पुष्प खेती गरिएको क्षेत्रफल तथा उत्पादन विवरण

फूल खेती परम्परागत रूपमा सबै ठाउँहरूमा गरिनेभए तापनि यसको व्यावसायिक उत्पादनको सुरुवात काठमाडौँ जिल्लाबाट भएको पाइन्छ । काठमाडौँ उपत्यका वरिपरि स्वस्फूर्त रूपमा फूलको खेती गरी मठ मन्दिरहरूमा बिक्री गर्ने प्रचलन सदियौँदेखि हुँदै आइरहेको छ र यो क्रम यथावत रूपमा चलिरहेकै देखिन्छ । वि.सं. २०३० सालतिरबाट फूलको नर्सरीसमेत स्थापना गरी व्यावसायिक खेतीतर्फ उन्मुख भएको देखिन्छ भने र यो क्रम दिन प्रतिदिन क्रमशः वृद्धि भइरहेको पाइन्छ । हाल सबैभन्दा बढी (६० प्रतिशत) व्यावसायिक खेती बागमती प्रदेशमा भएको र त्यसमध्ये पनि काठमाडौँ जिल्ला अग्रणी स्थानमा रहेको देखिन्छ । पछिल्लो १० वर्षको अवधिमा फूल खेतीको विस्तार तालिका नं. ३४ मा (व्यावसायिक फूल खेती गरिने जिल्ला तथा क्षेत्रफल) प्रस्तुत गरिएको छ भने तालिका नं. ३५ मा प्रदेश अनुसार फूल खेती हुने जिल्लाहरू देखाइएको छ । त्यसै गरी तालिका नं. ३६ मा दश वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२०) को अवधिमा विकास भएको फूल नर्सरी तथा Showroom को विवरणमा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ३४ : व्यावसायिक फूल खेती गरिने जिल्ला तथा क्षेत्रफल र वृद्धि प्रतिशत

वर्ष (सन्)	व्यावसायिक फूल खेती गरिने जिल्ला	व्यावसायिक फूल खेती गरिएको क्षेत्रफल (हे.)	व्यावसायिक फूल खेती गरिएको क्षेत्रफलमा वृद्धि प्रतिशत (%)	कैफियत
२०१०/११	३५	१२०	०	
२०११/१२	३६	१२०	०	
२०१२/१३	३८	१३७	०.१४	
२०१३/१४	३८	१४१	०.०३	
२०१४/१५	३८	१४७	०.०४	
२०१५/१६	३९	१४८	०.०१	
२०१६/१७	४१	१५३	०.०३	
२०१७/१८	४३	१५५	०.०१	
२०१८/१९	४३	१५७	०.०१	
२०१९/२०	४४	१५९	०.०१	

स्रोत: Floriculture Association of Nepal, FAN

तालिका नं. ३५ : प्रदेश अनुसार फूल खेती हुने जिल्लाहरू

क्र.सं.	प्रदेश नं. १	प्रदेश नं. २	बागमती प्रदेश	गण्डकी प्रदेश	लुम्बिनी प्रदेश	कर्णाली प्रदेश	सुदूरपश्चिम
१	सुनसरी	पर्सा	काठमाडौं	कास्की	पाल्पा	सुर्खेत	कैलाली
२	मोरङ	बारा	ललितपुर	तनहुँ	रूपन्देही	दैलेख	कञ्चनपुर
३	भापा	सर्लाही	भक्तपुर	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व)	कपिलवस्तु	डोल्पा	डोटी
४	ईलाम	महोत्तरी	काभ्रे	गोरखा	दाङ	हुम्ला	आछाम
५	धनकुटा	धनुषा	धादिङ्ग	लमजुङ	बाँके	जाजरकोट	बाजुरा
६	भोजपुर	सिराहा	चितवन	स्याङ्जा	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम)	कालिकोट	बझाङ
७	ताप्लेजुङ	सप्तरी	मकवानपुर	मनाङ	गुल्मी	रूकुम (पश्चिम)	दार्चुला
८	खोटाङ	रौतहट	रामेछाप	मुस्ताङ	बर्दिया	जुम्ला	बैतडी
९	ओखलढुंगा		सिन्धुपाल्चोक	म्याग्दी	रूकुम (पूर्वी भाग)	सल्यान	डडेलधुरा
१०	पाँचथर		नुवाकोट	पर्वत	अर्घाखाँची	मुगु	
११	संखुवासभा		सिन्धुली	बागलुङ	रोल्पा		
१२	सोलुखुम्बु		दोलखा		प्यूठान		
१३	तेह्रथुम		रसुवा				
१४	उदयपुर						

स्रोत: Floriculture Association of Nepal, FAN

तालिका नं. ३६: फूल नर्सरी तथा Showroom हरूको विवरण

वर्ष (सन्)	नर्सरी संख्या	फूलको Showroom को संख्या
२०१०/११	६३५	८६
२०११/१२	६३६	८६
२०१२/१३	६५०	९२
२०१३/१४	६५०	८५
२०१४/१५	६७५	८७
२०१५/१६	६७८	८७
२०१६/१७	६७८	९०
२०१७/१८	६९७	८४
२०१८/१९	७०९	९५
२०१९/२०	७३२	९७

स्रोत: Floriculture Association of Nepal, FAN

३.३ कट् फ्लावरको वर्तमान अवस्था

पुष्प व्यवसायको विविध क्षेत्रहरू मध्ये कट् फ्लावर (Cut flower) एक प्रमुख उत्पादन हो । नेपालमा वर्षभरी उत्पादन हुने, मौसमी र बेमौसमी कट् फ्लावरको उपलब्धतालाई बढाउन कट् फ्लावरको आयात/निर्यात तथाडकहरूको महत्व निकै देखिएको छ । कट् फ्लावरको बेमौसमी माग पूरा गर्न विभिन्न देशहरूबाट आयात गर्ने गरिएको पाइएको छ । अधिक मात्रामा ताजा पुष्प उत्पादन हुने र बजारीकरणको पनि राम्रो वातावरण हुने समय फागुनदेखि आषाढ महिनामा कट् फ्लावरको व्यावसायिक कारोबार करिब ३% मात्रै भएको पाइएको छ । खपत सबैभन्दा बढी (६० प्रतिशत) बागमती प्रदेशमा भएको र सो मध्ये पनि काठमाडौंमा सबैभन्दा बढी पुष्पको खपत हुने गरेको छ भने बाँकी ४० प्रतिशत पुष्पको खपत अन्य ६ (प्रदेश १,२, गण्डकी, लुम्बिनी, कर्णाली र सुदूरपश्चिम) प्रदेशमा रहेको छ (स्रोत: <https://www.fanepal.org.np/>) ।

विगत दश वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२०) सम्मको कट् फ्लावरको खेती भएको क्षेत्रफल (हे.) कट् फ्लावरको माग (sticks/day) र आयातको विवरण क्रमशः तालिका नं. ३७, ३८ र ३९ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ३७: कट् फ्लावरको लागि प्रयोग हुने फूलहरूको खेती भएको क्षेत्रफल

वर्ष (सन)	कट् फ्लावरको खेती भएको क्षेत्रफल (हे.)					
	ग्लाडुलस	गुलाब	कार्नेसन	जर्बेरा	ट्युब रोज	अर्किड
२०१०/११	१८.२५	१४.१	४.१५	२.०५	२.२५	३.१५
२०११/१२	१४.३५	८.६	४.९५	२.२५	२.२५	३.१५
२०१२/१३	१४.३५	८.६	५.३५	४.३५	२.२५	३.२५
२०१३/१४	१४.३५	५.४५	५.३५	४.३५	२.५	३.२५
२०१४/१५	१४	५.४५	६.२५	६.०	३.२५	३.२५
२०१५/१६	१४	५.४५	७.२५	६.५	४	२.७५
२०१६/१७	११	५.४५	८.२५	७.२५	४	२.७५
२०१७/१८	९.७५	५.४५	८.२५	७.८५	प्राप्त नभएको	२.२५
२०१८/१९	९.७५	५.७५	८.५	७.८५	प्राप्त नभएको	२.२५
२०१९/२०	९.७५	५.७५	८.५	७.८५	प्राप्त नभएको	१.२५

स्रोत: Floriculture Association of Nepal, FAN

तालिका नं. ३८: कट् फ्लावरको दैनिक माग

वर्ष (सन)	कट् फ्लावरको माग (sticks/day)					
	ग्लाडुलस	गुलाब	कार्नेसन	जर्बेरा	ट्युब रोज	अर्किड
२०१०/११	४०००-६०००	४०००-६०००	३०००-५०००	३०००-४५००	२०००-३५००	१५०-३००
२०११/१२	६०००-८०००	७०००-९०००	५५००-७५००	५०००-७०००	४०००-६०००	२५०-५००
२०१२/१३	६०००-८०००	७०००-९०००	५५००-७५००	५०००-७०००	४०००-६०००	२५०-५००
२०१३/१४	६०००-८०००	७०००-९०००	७०००-९०००	५०००-७०००	४०००-६०००	१०००-३०००
२०१४/१५	६०००-८०००	७०००-९०००	८०००-१००००	५०००-७०००	४०००-६०००	१०००-३०००
२०१५/१६	६०००-८०००	८०००-१००००	८०००-१००००	७०००-९०००	४५००-७५००	१०००-३०००
२०१६/१७	६०००-८०००	८०००-१००००	८०००-१००००	८०००-९०००	६०००-८०००	१०००-३०००
२०१७/१८	६०००-८०००	८०००-१००००	८०००-१००००	८०००-९०००	६०००-८०००	१०००-३०००
२०१८/१९	६०००-८०००	८०००-१००००	८०००-१००००	८०००-१२०००	६०००-८०००	१०००-३०००
२०१९/२०	६०००-८०००	८०००-१००००	८०००-१२०००	८०००-१२०००	६०००-८०००	१०००-३०००

स्रोत: Floriculture Association of Nepal, FAN

तालिका नं. ३५ : कट् फ्लावरको आयात अवस्था

वर्ष (सन्)	कट् फ्लावरको आयात (प्रतिशतमा)	कैफियत
२०१०/११	२०	
२०११/१२	२२	
२०१२/१३	२५	
२०१३/१४	३०	
२०१४/१५	३०	
२०१५/१६	३०	
२०१६/१७	३०	
२०१७/१८	२८	
२०१८/१९	२८	
२०१९/२०	२८	

स्रोत: Floriculture Association of Nepal, FAN

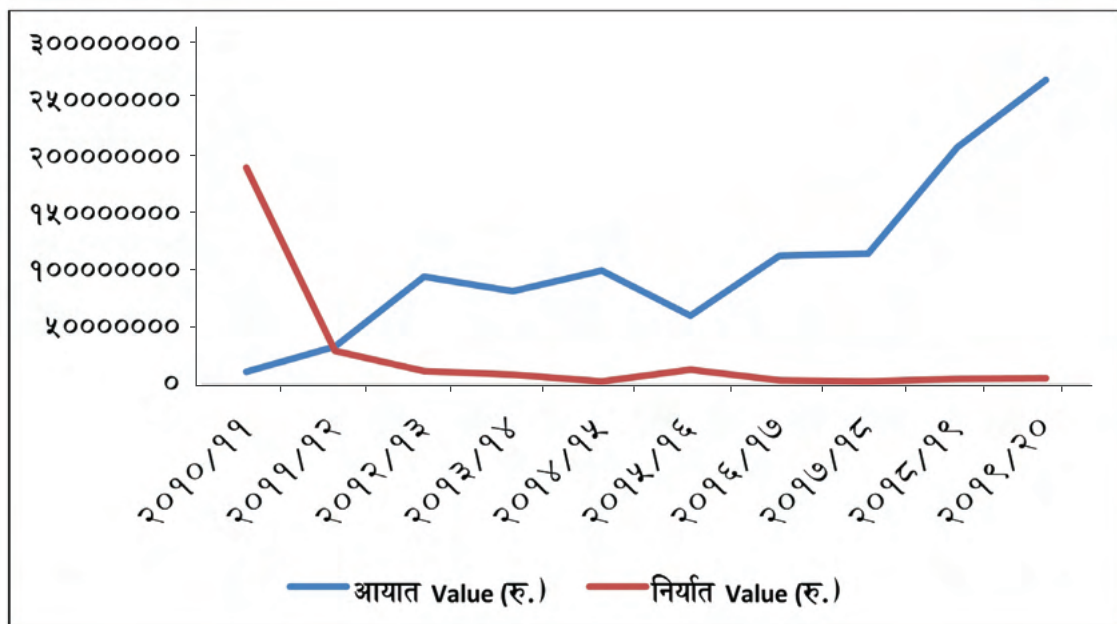
३.४ फूलको आयात तथा निर्यात

फूलको आयात तथा निर्यातको पछिल्लो १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२० सम्म) को तथ्याङ्क तालिका नं. ४० र चित्र नं. ३३ मा दिइएको छ। FAN बाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार फूलको आयात क्रमशः बढ्दै गइरहेको छ भने निर्यातमा वर्ष अनुसार घटबढ भइरहेता पनि सुरुको वर्षहरूभन्दा अन्ततिर निकै घटेको छ।

तालिका नं. ४० : फूलको आयात तथा निर्यात Value

वर्ष (सन्)	आयात Value (रु.)	निर्यात Value (रु.)
२०१०/११	१११८२४६८	१९१४५३०३९
२०११/१२	३३१६६३५५	२९५७३१९३
२०१२/१३	९५१९८४६८	११५०९७९८
२०१३/१४	८२१४०६२४	८४५३२९२
२०१४/१५	१००४४९६१०	२५४०१४३
२०१५/१६	६०४६९२९४	१२८४९८०२
२०१६/१७	११३६३८४८१	३६०१२८९
२०१७/१८	११५४५५१९९	२६८५४०५
२०१८/१९	२०९२५८९८४	४६५८६१०
२०१९/२०	२६८९३१९८५	५४३४८०५

स्रोत: Floriculture Association of Nepal, FAN

चित्र नं. ३३ : फूलको आयात तथा निर्यातको Value को प्रवृत्ति

३.५ फूलको वार्षिक कारोबार

FAN बाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार पछिल्लो १० वर्ष (सन् २०१०/११ देखि २०१९/२० सम्म) को फूलको वार्षिक कारोबारको तथ्याङ्क हेर्दा आयात वृद्धि दर प्रतिशत घट्दो क्रममा रहेको छ भने निर्यात वृद्धि दर प्रतिशत बढ्दो क्रममा रहेको छ।

तालिका नं. ४१ : फूलको वार्षिक कारोबार अवस्था

वर्ष (सन्)	आयात वृद्धि दर प्रतिशत	निर्यात वृद्धि दर प्रतिशत
२०१०/११	१९.१४	१.११
२०११/१२	१०.९६	३.३१
२०१२/१३	३.००	९.५१
२०१३/१४	३.००	८.२१
२०१४/१५	३.१५	१०.०४
२०१५/१६	३.२५	६.०४
२०१६/१७	३.६५	११.३६
२०१७/१८	०.२६	११.५४
२०१८/१९	०.४६	२०.९२
२०१९/२०	०.५४	२६.८९

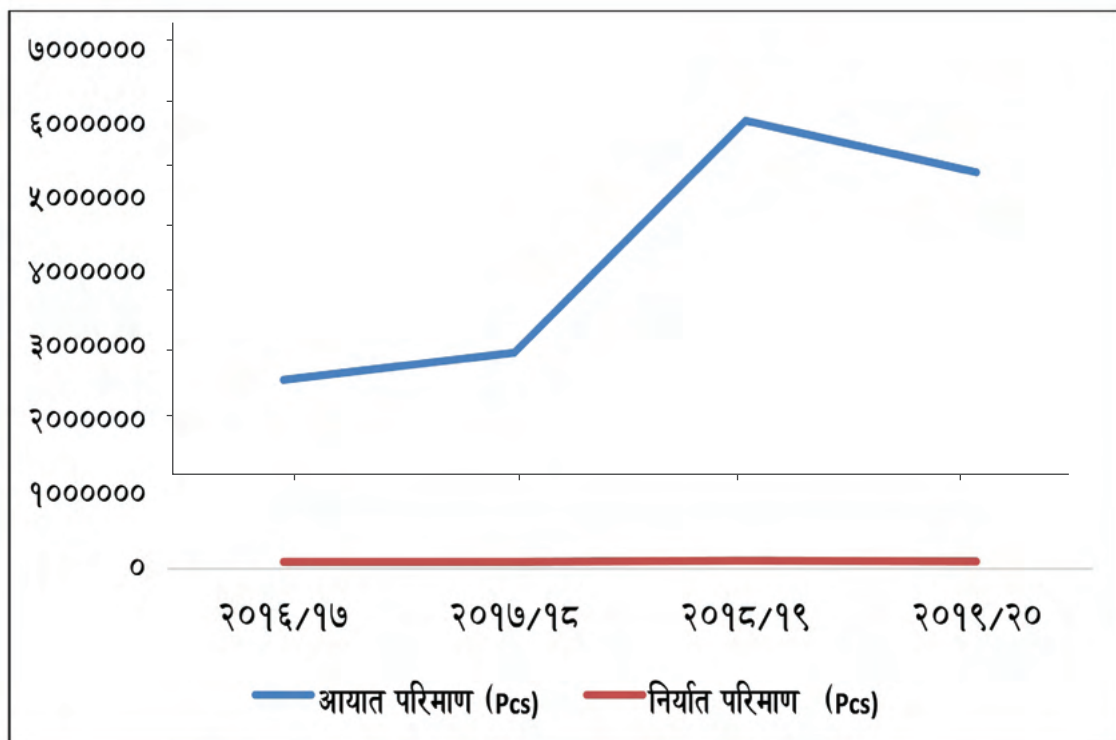
३.६ कट् फ्लावर तथा Ornamental foliage को आयात तथा निर्यात परिमाण

विगत ४ वर्ष (सन् २०१६/१७ देखि २०१९/२० सम्म) को Cut flowers र Ornamental foliage को आयात तथा निर्यात सम्बन्धी तथ्याङ्क तालिका नं. ४२ मा उल्लेख गरिएको छ। जस अनुसार निर्यात परिमाणभन्दा आयात परिमाण निकै धेरै रहेको छ भने आयात तथा निर्यात दुवैको परिमाण क्रमशः बढ्दो क्रममा नै रहेको देखिन्छ।

तालिका नं. ४२ : चार वर्षको फूलको आयात तथा निर्यात परिमाणको अवस्था

वर्ष (सन्)	आयात परिमाण (संख्या)	निर्यात परिमाण (संख्या)
२०१६/१७	२५५७८५७	९६२३९
२०१७/१८	२९२४७५६	९३४०९
२०१८/१९	६०६१६१३	११०१७७
२०१९/२०	५३६२०६५	१००६३३

स्रोत: Floriculture Association of Nepal, FAN

चित्र नं. ३४: विगत चार वर्षको फूलको आयात तथा निर्यातको परिमाणको प्रवृत्ति

३.७ आ.व. २०७६/७७ मा कारोबारको अवस्था

आ.व. २०७६/७७ मा विभिन्न प्रकारका फूलहरूको कारोबार निम्न बमोजिम भएको छ । तालिका नं. ४३ अनुसार आलङ्कारिक बोट विरूवाको कारोबार सबैभन्दा बढी (रु. ५७.७४ करोड) भएको छ भने दोस्रोमा सयपत्री तथा मखमली माला (रु. ३६.४० करोड) को कारोबार रहेको छ । यसैगरी कट फ्लावरतर्फ रु. २९.०६ करोड, सिजनल फूल विरूवातर्फ रु. २८.१७ करोड, ल्याण्डस्केप तथा गार्डेनिङ्ग तर्फ रु. २२.१५ करोड, खुल्ला फूलतर्फ रु. ९.०८ करोड, पुष्प व्यवसाय सम्बन्धी सामग्री आपूर्ति तर्फ रु. २१.४५ करोड र अन्य (कार्पेट ग्रास, बल्ब, राईजोम, टयुवर, टिष्युकल्चर आदि) तर्फ रु. ११.२७ करोडको कारोबार भएको छ । यसका साथै निर्याततर्फ रु. ०.५४ करोड भई जम्मा २ अर्ब १५ करोडको कारोबार भएको FAN को तथ्याङ्क रहेको छ ।

तालिका नं. ४३ : आ.व. २०७६/७७ मा भएको फूलको कारोबार

क्र.सं.	फूलको किसिम	कारोबार मूल्य
१	सिजनल फूल विरूवा	रु. २८.१७ करोड
२	आलङ्कारिक बोट विरूवा	रु. ५७.७४ करोड
३	कट फ्लावरस	रु. २९.०६ करोड
४	ल्याण्डस्केप तथा गार्डेनिङ्ग	रु. २२.१५ करोड
५	खुल्ला फूल	रु. ९.०८ करोड
६	सयपत्री तथा मखमली माला	रु. ३६.४० करोड
७	पुष्प व्यवसाय सम्बन्धी सामग्री आपूर्ति	रु. २१.४५ करोड
८	अन्य (कार्पेट ग्रास, बल्ब, राईजोम, टयुवर, टिष्युकल्चर आदि)	रु. ११.२७ करोड

(स्रोत: <https://www.fanepal.org.np/>)

कोभिड-१९ का कारण नेपालमा वि.सं. २०७६ चैत्र ११ देखि भएको लकडाउनले पुष्प व्यवसायको गतिविधिमा कमी आएको थियो । आ.व. २०७५/७६ मा २ अर्ब ४२ करोडभन्दा बढीको वार्षिक कारोबार गरेको पुष्प व्यवसायले आ.व. २०७६/७७ मा करिब रु. ३ अर्बभन्दा बढीको कारोबार गर्ने प्रक्षेपण रहेकोमा कोभिड-१९ को महामारीका कारण रु. २ अर्ब १५ करोडको मात्र कारोबार भएको छ (स्रोत: <https://www.fanepal.org.np/>) ।

४. चुनौतीहरू

- नेपालको संविधान २०७२ ले निर्दिष्ट गरे बमोजिम राज्यलाई संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा बाँडफाँड हुँदा तथ्याङ्क सङ्कलनमा स्थानीय तहबाट प्रदेश र प्रदेशबाट संघमा तथ्याङ्क आदान प्रदान गर्ने नियमित प्रक्रिया र पद्धति नभएकाले तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न कठिनाई भएको ।
- Department of Custom र FAN बाट प्राप्त भएको फलफूल, Cut flowers and ornamental foliage लगायत चिया तथा कफीको आयात/निर्यात तथ्याङ्कमा एउटै Commodity को धेरै HSCODE भएको र धेरै वस्तुहरू एउटै HSCODE बाट आयात हुने भएकाले बाली वस्तु विशेषको तथ्याङ्कलाई यकिन गरी एकरूपता दिन कठिनाई भएको ।

५. निष्कर्ष

- फलफूल र पुष्प सम्बन्धी संकलन गरिएको यो राष्ट्रिय तथ्याङ्कले नेपालको हालको स्थितिको चित्रण गर्दछ । यथार्थपरक तथ्याङ्कको उपलब्धता र यसको सही विश्लेषण गर्न सकेमा मात्र हामीले कुनै पनि बालीको सही वस्तुस्थितिको जानकारी पाउन सक्दछौं । तसर्थ यहाँ उपलब्ध तथ्याङ्कहरूको विश्लेषणबाट फलफूल चिया कफी र पुष्प सम्बन्धी आवश्यक निर्णयहरू गर्नका लागि सहयोग पुग्नेछ । यसरी तथ्याङ्कको आधारमा गरिने निर्णय, योजना तथा नीति निर्माणले प्रभावकारी राष्ट्रिय योजना र कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा सहजता ल्याई अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न महत्वपूर्ण भूमिका प्रदान गर्दछ । यसको साथै सम्बन्धित क्षेत्रमा भएका कमी कमजोरीहरूलाई सुधार गर्नको लागि समेत मद्दत गर्नेछ ।
- तथ्याङ्क सङ्कलनमा स्थानीय तहबाट प्रदेश र प्रदेशबाट संघीय निकायमा तथ्याङ्क आदान प्रदान गर्ने नियमित र भरपर्दो पद्धति बनाएर तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न सहज हुने देखिन्छ । यसका लागि हरेक स्थानीय तहले अनिवार्य रूपमा फलफूल, पुष्प र चिया तथा कफी मात्र नभई अन्य कृषि सम्बन्धी तथ्याङ्कहरू सङ्कलन गरी प्रदेशलाई र प्रदेशले Cross check र Verify गरी संघलाई दिने प्रणालीको विकास गर्नु पर्ने देखिन्छ ।
- तथ्याङ्क सङ्कलनलाई सहज, सरल र पारदर्शी बनाउन Online System बाट तथ्याङ्क Entry गर्ने System बनाएमा एकरूपता आउने सम्भावना देखिन्छ ।

सन्दर्भ सामाग्री:

Atreya, P.N., Manandhar, R., 2016. Fruit crop development in Nepal: achievements and future strategy. Proceedings of the first International Horticulture Conference, Nepal Horticultural Society. Floriculture Association Nepal (FAN), Jwagal, Lalitpur.

<https://www.customs.gov.np/>

<https://www.fanepal.org.np/>

<https://www.nepjol.info/index.php/KUSET/article/view/2849>

<https://www.teacoffee.gov.np/np>

MOALD (2019). Statistical information on Nepalese Agriculture, (different fiscal years from 2010/11 to 2019/20), Ministry of Agriculture and Livestock Development. Kathmandu, Nepal.

Nepal Foreign Trade Statistics, fiscal years 2019/20 (Mid July 2019 to Mid July 2020), Department of Customs, Tripureshwar, Kathmandu.

Nepal Foreign Trade Statistics, fiscal years from 2010/11 (Mid July 2010 to Mid July 2011) to 2019/20 (Mid July 2019 to Mid July 2020), Department of Customs, Tripureshwar, Kathmandu.

Nepal Foreign Trade Statistics, fiscal years from 2015/16 (Mid July 2015 to Mid July 2016) to 2019/20 (Mid July 2019 to Mid July 2020), Department of Customs, Tripureshwar, Kathmandu.

Panth, B.P., Dhakal, S.C., 2019. Determinants of mandarin productivity and causes of citrus decline in Parbat district, Nepal. Acta Scientific Agriculture, 3 (10), Pp.14-19

वार्षिक प्रगति विवरण आ.व. २०७६/७७ भन्सार विभाग, त्रिपुरेश्वर, काठमाडौं ।

Gladiolus फूल

केरा बगैचा

स्याउ फलदै गरेको

आँप बिक्री

ओखर फलदै गरेको

सुन्तला फलदै गरेको